

VAASAN YLIOPISTO
FILOSOFINEN TIEDEKUNTA

Sallamari Salonen

SUOMEN SAAMAT SANANVAPAUSTUOMIOT

Julkisoikeuden
pro gradu -tutkielma

VAASA 2013

SISÄLLYSLUETTELO

	sivu
KUVIOLUETTELO	3
LYHENNELUETTELO	4
TIIVISTELMÄ	5
1. JOHDANTO	7
1.1. Johdatus aiheeseen	7
1.2. Tutkimuksen metodit ja rajaus	10
1.2.1. Oikeusvertailu	10
1.2.2. Oikeushistoria	15
2. EUROOPAN IHMISOIKEUSSOPIMUS	19
2.1. Ihmisoikeussopimuksen syntyhistoria ja rakenne	19
2.2. Euroopan ihmisoikeussopimuksen valvontaorgaani	23
2.3. Euroopan ihmisoikeussopimuksen valvontamekanismit	25
2.3.1. Yksilövalitus	25
2.3.2. Valtiovalitus ja raportointimenettely	27
2.5. EIT:n tulkintaperiaatteet	28
3. SANANVAPAUDEN KEHITTYMINEN SUOMESSA JA RUOTSISSA	32
3.1. Suomi vuodesta 1809 nykyhetkeen	33
3.1.1. Suomen perusoikeusjärjestelmän uudistaminen ja uusi perustuslaki	36
3.2. Ruotsi vuodesta 1809 nykyhetkeen	40
4. SANANVAPAAUS	42
4.1. Sananvapaus käsitteenä ja sananvapauden sisältö	42
4.2. Lyhyesti sananvapauden ja yksityis- ja perhe-elämän suojan suhteesta	45
4.3. Euroopan ihmisoikeussopimus ja EIT:n ratkaisukäytäntö	47
4.4. Sananvapaus Suomessa	52

4.5. Sananvapaus Ruotsissa	57
4.6. EIT:n Suomelle ja Ruotsille antamat tuomiot vertailussa	62
5. JOHTOPÄÄTÖKSET	67
LÄHDELUETTELO	73
LIITTEET	
LIITE 1: Euroopan ihmisoikeussopimuksen rikkomisesta saadut tuomiot Pohjoismaissa	81

KUVIOLUETTELO

Kuvio 1. Pohjoismaiden saamien tuomioiden lukumäärät vuosina 1959–2011

8

LYHENNELUETTELO

BrB	Brottsbalk (Suom. rikoslaki)
ECHR	European Court of Human Rights
EIS	Euroopan ihmisoikeussopimus
EIT	Euroopan ihmisoikeustuomioistuin
EU	Euroopan Unioni
KKO	Korkein oikeus
HE	Hallituksen esitys
HelHo	Helsingin hovioikeus
NJA	Nytt Juridisk Arkiv (Kokoelma Ruotsin korkeimman oikeuden tuomiois- ta)
PeVL	Perustuslakivaliokunnan lausunto
PeVM	Perustuslakivaliokunnan mietintö
PL	Perustuslaki

VAASAN YLIOPISTO**Filosofinen tiedekunta****Tekijä:**

Sallamari Salonen

Pro gradu -tutkielma:

Suomen saamat sananvapaustuomiot

Tutkinto:

Hallintotieteiden maisteri

Oppiaine:

Julkisoikeus

Työn ohjaaja:

Eija Mäkinen

Valmistumisvuosi:

2013

Sivumäärä: 81

TIIVISTELMÄ:

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen antamien langettavien tuomioiden määrä on herättänyt Suomessa laajaa keskustelua. Suurin osa Suomen saamista tuomioista on tullut liittyen Euroopan ihmisoikeussopimuksen artikloihin 6, 8 ja 10. Suomi on myös saanut Euroopan ihmisoikeustuomioistuimelta enemmän tuomioita kuin muut Pohjoismaat, vaikka Suomi on liittynyt Euroopan ihmisoikeussopimukseen vasta vuonna 1990, kun taas muut Pohjoismaat ovat olleet Euroopan ihmisoikeussopimuksen jäseniä jo 1950-luvulta alkaen. Tässä tutkimuksessa kiinnostuksen kohteena ovat Suomen saamat Euroopan ihmisoikeussopimuksen 10 artiklan rikkomista koskevat langettavat tuomiot.

Tarkoituksena tässä tutkielmassa on vertailla Suomen ja Ruotsin saamia tuomioita ja näin selvittää syitä Suomen saamien langettavien tuomioiden suurelle määrälle. Artiklaan 10 liittyen Suomi on nimittäin saanut jopa 17 langettavaa tuomiota, kun taas Ruotsi on saanut ainoastaan 2 langettavaa tuomiota vuosien 1994–2012 välisenä aikana. Tutkimuksessa vertaillaan Suomea ja Ruotsia niiden historian, lainsäädännön, oikeuskulttuurin ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimelta saatujen tuomioiden valossa.

Tutkimuksen metodina on oikeusvertailu, jonka kautta pyrin saamaan selville erot ja samankaltaisuudet Suomen ja Ruotsin oikeusjärjestyksessä, oikeuskäytännössä, oikeuskulttuurissa ja oikeudellisessa ajattelussa. Oikeusvertailun avulla paikannettujen erojen ja samankaltaisuuksien syitä selvitän oikeushistorian avulla, vastaten lopulta kysymykseen siitä, miksi Suomen Euroopan ihmisoikeustuomioistuimelta saamien sananvapaustuomioiden määrä on niin paljon suurempi kuin Ruotsilla. Tutkimuskysymystä lähestytään erityisesti Euroopan ihmisoikeussopimuksen, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen luomien tulkintaperiaatteiden ja ihmisoikeustuomioistuimen muun oikeuskäytännön kautta. Luonnollisesti tutkimuksessa vahvassa roolissa on myös sellainen kansallinen lainsäädäntö, jossa on turvattu sananvapaus.

Johtopäätöksissä nousee esiin, että suurimpina syinä Suomen saamien tuomioiden määrälle ovat tulkintaerot Suomen, Ruotsin ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen välillä, ja Suomen tuomioistuinten suhteellisen vähäinen viittaaminen Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntöön ja Euroopan ihmisoikeussopimukseen. Tulkintaerot näkyvät siinä, että Suomessa pyritty suojaamaan yksityis- ja perhe-elämää sananvapauden kustannuksella, kun taas Ruotsi ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuin ovat suojanneet erityisesti sananvapautta. Pääsyinä tälle painotukselle näen Suomen historian eri valtojen alaisuudessa, joissa on ollut vahva sensuuri ja Suomessa käydyt sodat. Näistä johtuen Suomen sananvapaus ylipäätään turvattiin vasta 1900-luvun alussa perustuslain tasolla, kun taas esimerkiksi Ruotsissa sananvapaus turvattiin perustuslain tasolla jo 1800-luvun alussa. Suomen myöhäinen liittyminen Euroopan ihmisoikeussopimukseen taas on todennäköisesti syynä Suomen tuomioistuinten vähäiselle viittaamiselle Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntöön ja Euroopan ihmisoikeussopimukseen.

AVAINSANAT: Perus- ja ihmisoikeudet, sananvapaus, Euroopan ihmisoikeussopimus, Euroopan ihmisoikeustuomioistuin, oikeuskäytäntö, oikeusvertailu, oikeushistoria

1. JOHDANTO

1.1. Johdatus aiheeseen

”Suomella karmea ihmisoikeustilasto – tuomioita enemmän kuin muilla Pohjoismailla yhteensä” uutisoi Uusi Suomi 3.5.2009¹. Tämän tyyppinen uutisointi on vain yksi esimerkki siitä keskustelusta, jota on viime vuosina käyty niin mediassa kuin keskustelupalstoillakin Suomen Euroopan ihmisoikeustuomioistuimelta (*EIT*) saamista Euroopan ihmisoikeussopimuksen (*EIS*) rikkomista koskevista tuomioista.

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on osallistua yhteiskunnassa käytävään keskusteluun tutkimalla syitä Suomen saamien tuomioiden määrälle. Erityisen kiinnostavaksi tutkitavaksi Suomen saamien tuomioiden määrän tekee se, että Suomi ratifioi Euroopan ihmisoikeussopimuksen vasta vuonna 1990, kun taas muut Pohjoismaat ovat olleet EIS:n jäseniä jo 1950-luvun alkupuolelta lähtien². Tästä syystä Suomi on voinut saada tuomioita EIS:n rikkomisesta vasta vuodesta 1990 alkaen.

Miten paljon tuomioita Suomi sitten on saanut EIT:lta? Tätä havainnollistan kaaviona *kuviossa 1*. Kuvio 1 pohjautuu EIT:n tuottamaan tilastoon, joka sisältää EIT:n tuomiot vuosilta 1959–2011³. Tutkimuksessa oleva kuvio kuvaa kaaviona EIT:n Pohjoismaille antamien tuomioiden määriä vuosilta 1959–2011. Kaaviota tarkasteltaessa on otettava huomioon, että tuomioita on voinut tulla vain ajalta, jonka maat ovat olleet EIS:n jäseniä.

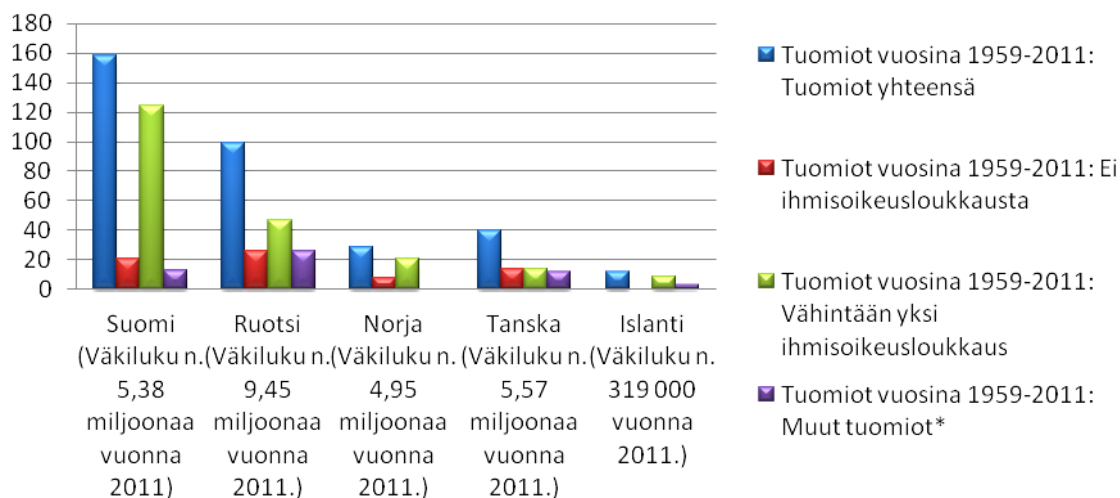
Kaaviossa Pohjoismaiden saamien tuomioiden määriä on havainnollistettu maittain, ja samalla on tuotu esille millaisia tuomioita EIT on antanut. Lisäksi kuvioon on merkitty Pohjoismaiden vuoden 2011 Maailmanpankin tietojen mukaiset väkiluvut, jotka mahdollistavat tuomioiden määrien tarkemman vertailun

¹ Uusi Suomi 2009.

² Council of Europe Treaty Office 2013 a.

³ ks. tilasto osoitteesta: www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/E58E405A-71CF-4863-91EE-779C34FD18B2/0/APERCU_19592011_EN.pdf.

Kuvio 1. Pohjoismaiden saamien tuomioiden lukumäärät vuosina 1959–2011. (ECHR 2012: 6–7.⁴)

* Muut tuomiot: Sovintoratkaisu (*friendly settlements*), valituksen poistamisen asialistalta (*striking out judgments*), kohtuullinen hyvitys (*just satisfaction*), tuomion purkaminen (*revision judgments*), prosessinedellytysten puuttumista koskeva väite (*preliminary objections*) ja toimivallan puute (*lack of jurisdiction*).⁵

Kaaviosta käy ensi vilkaisulla ilmi, että tuomioiden yhteismäärä on Suomella huomattavasti suurempi kuin muilla Pohjoismailla. Suomi on saanut tuona aikana yhteensä 158 tuomioita ja Ruotsi 99 tuomiota. Sen sijaan Tanska sai vain 40, Norja 29 ja Islanti 12 tuomiota⁶. Kun kaaviota tarkastelee tarkemmin, on havaittavissa että niitä tuomioita, joissa on katsottu olevan vähintään yksi ihmisoikeusloukkaus, on Suomi saanut huomattavasti muita Pohjoismaita enemmän. Myös tuomioita, joissa ei katsota tapahtuneen ihmisoikeusloukkausta, on muissa Pohjoismaissa enemmän suhteutettuna niiden saamiensa tuomioiden kokonaismäärään kuin Suomessa. Erot tuomioiden määrissä näkyvät erityisesti kun Suomen saamia tuomioita vertaa Norjaan ja Tanskaan, joiden väkiluvut ovat lähempänä Suomea kuin Ruotsin.

⁴ Kaavion laatinut lähteessä olleiden tietojen perusteella S.S..

⁵ Maailmanpankki 2012; ECHR 2012: 6–7.

⁶ ECHR 2012: 6–7.

Kaavion tarkastelu herättää paljon kysymyksiä; Miten tällaiset erot Pohjoismaiden kesken ovat mahdollisia? Miten ylipäätään on mahdollista, että Suomi on saanut muita Pohjoismaita enemmän tuomioita huomattavasti lyhyemmässä ajassa? Entä millaisista rikkomuksista Suomi on saanut tuomionsa? Tutkimusaihetta lähestyn ensisijaisesti oikeusvertailun avulla. Lukiessani *Jaakko Husan* kirjaa ”*Johdatus Oikeusvertailuun*” löysin sieltä neuvon, jonka mukaan tutkimusongelma pitäisi tunnistaa ja täsmentää mahdollisimman tarkasti, ja on myös pyrittävä miettimään voiko tutkimusongelman ilmaista yhdellä lauseella⁷. Pitkän pohdinnan jälkeen tulin siihen tulokseen, että voisin täsmentää oman tutkimusongelmani kysymykseen ”*Miksi Suomi on saanut niin paljon tuomioita Euroopan Ihmisoikeustuomioistuimelta verrattuna muihin Pohjoismaihin?*”. Pelkän oikeusvertailun avulla en kuitenkaan voi vastata kysymykseen tarpeeksi kattavasti, joten käytän tutkimuksen toisena metodina oikeushistoriaa.

Tutkimuksen seuraava luku keskittyykin sen määrittelyyn, miten oikeusvertailu ja oikeushistoria nähdään tässä tutkimuksessa. Käsitellessäni tutkimukseni metodeita, rajaan myös tutkimuksen aiheen, koska koen metodin ja tutkimuksen aiheen rajauksen kulkevan vahvasti käsi kädessä tässä tutkimuksessa. Tutkimuksen toisessa pääluvussa käsitelen lyhyesti EIS:n taustaa ja sisältöä valvontaorgaaneineen ja valvontamekanismeineen. Erityisenä kiinnostuksen kohteena luvussa on myös EIT:n tulkintaperiaatteet. Kolmannessa pääluvussa käsitelen lyhyesti Suomen ja Ruotsin historiaa kiinnittäen samalla huomiota erityisesti perus- ja ihmisoikeuksiin ja niiden kehitykseen.

Neljännessä pääluvussa siirryn käsittelemään tarkemmin tutkimuksen aiheeseen liittyvää oikeusnormistoa ja oikeuskäytäntöä niin kansallisella kuin EIS:n tasolla. Näissä luvuissa käsitellyn perusteella pyrin vastaamaan tutkimuskysymykseeni tutkimuksen viimeisessä pääluvussa.

---

⁷ Husa 1998: 75.

1.2. Tutkimuksen metodit ja rajaus

1.2.1. Oikeusvertailu

Oikeusvertailussa on kyse kansalliset rajat ylittävästä oikeustieteellisestä tutkimuksesta, joka pyrkii selittämään eri oikeusjärjestysten erojen ja yhtäläisyyksien syitä, sekä selittämään ja arvioimaan, mistä nämä erot ja/tai yhtäläisyydet johtuvat⁸. Oikeusvertailu voidaan tässä tapauksessa nähdä parhaana tapana selvittää Pohjoismaiden saamien tuomioiden syiden lisäksi niiden oikeudellisia eroja ja yhtäläisyyksiä, jotka taas mahdollistavat vastaamisen tutkimuskysymykseeni.

Husan mukaan oikeusvertailussa vertailijan on haettava oman oikeusjärjestyksen rinnalle vertailukohta, jonka avulla vertailija voi havaita erot ja yhtäläisyydet⁹. Tässä tapauksessa olen valinnut vertailukohdakseni muut Pohjoismaat. Tutkimuksen rajallisuuden vuoksi minun täytyy kuitenkin keskittyä vain tiettyihin maihin. Islannin vähäisten tuomioiden vuoksi en näe Islantia mielekkäänä vertailukohtana tässä tutkielmassa. Tanskan ja Norjan saamat tuomiot ovat niin ikään melko vähäisiä verrattuna Suomeen, joskin väkilukujensa puolesta Norja ja Tanska olisivatkin voineet olla mielenkiintoinen vertailukohta. Valitsin kuitenkin pääasialliseksi vertailukohdakseni Ruotsin, jonka saamien tuomioiden määrä on lähinnä Suomea. Ruotsi päätyi vertailukohdaksi myös hyvin samantyyllisen oikeusjärjestyksen ja instituutioiden, kuten tuomioistuinjärjestelmän, samankaltaisuuden vuoksi. Lisäksi olennaisena syynä valintaani on kieli; Ruotsin kohdalla pystyn hyödyntämään mahdollisimman täysipainotteisesti tutkimukseeni liittyvää materiaalia, joka estää oikeusvertailevan tutkimuksen jäämisen pintapuoliseksi raapaisuksi¹⁰.

Oikeusvertailussa on tapana jakaa maailman oikeusjärjestykset erilaisiin oikeuskulttuureihin. Tässä tapauksessa Pohjoismaat kuuluvat luonnollisesti länsimaiseen oikeuskulttuuriin. Oikeuskulttuurit taas ovat jaettavissa oikeusperheisiin, vaikka jakoa oikeusperheisiin on kritisoinut muun muassa *Hannu Tapani Klami* teoksessaan ”*Oikeusvertailun*

---

⁸ Husa 1998: 19.

⁹ emt. 20.

¹⁰ Hautamäki 2003: 107–110.

erityiskysymyksiä”¹¹. Itse kuitenkin näen oikeusperheet – jaottelun ongelmista huolimatta – erityisesti selventävänä tekijänä oikeusvertailussa, jonka vuoksi käytänkin tätä jaoteltua omassa tutkimuksessani.

Länsimainen oikeuskulttuuri on jaettavissa romaanis-germaaniseen oikeusperheeseen ja common law -oikeusperheeseen. Manner-Eurooppa ja Pohjoismaat kuuluvat pääosin romaanis-germaaniseen oikeusperheeseen. Romaanis-germaanisen oikeusperheen keskeisimpänä tehtävänä nähdään kirjoitettujen abstraktien sääntöjen tulkinta ja systematisointi. Romaanis-germaanista oikeusperhettä yhdistää erityisesti julkisoikeuden alueella yhtenäinen ajatteluperinne, johon muun muassa ihmisoikeudet ja oikeusvaltioajatus perustuvat.¹² Romaanis-germaanisen oikeusperheen alalajina voidaan nähdä pohjoismainen oikeusjärjestelmä. Pohjoismaisessa oikeuslähdeopissa on laintulkinnassa annettu sitä merkittävämpi sija, mitä lähempänä parlamenttia lain funktioita ja tarkoitusta selittävät lausumat ovat syntyneet. Suomalaisessa ja ruotsalaisessa oikeuslähdeajattelussa tunnustetaan oikeuslähteeksi myös tapaoikeus.¹³

Michael Bogdan toteaa kirjassaan ”*Comparative Law*” (1994), että oikeusvertailussa tulisi asettaa kaksi (tai useampi) oikeusjärjestystä vastakkain saadakseen esille niiden erot ja samankaltaisuudet. Näin ollen vastakkain tässä tutkielmassa ovat Suomen ja Ruotsin oikeusjärjestykset. Luonnollisesti aiheestani johtuen minun pitää rajata oikeusjärjestysten käsittelyä, vaikka *Michael Bogdanin* mukaan huomioon tulisi aina ottaa – ainakin jossain määrin – oikeusjärjestys kokonaisuutena.

Kiinnostukseni kohteena on erityisesti voimassaoleva oikeus. Mitä tässä tapauksessa sitten voidaan nähdä voimassaolevana oikeutena? Luonnonoikeudessa oikeus nähdään voimassaolevana normien hyväksyttävyyden kautta¹⁴. Realistisen näkökulma taas korostaa voimassaolokriteerinä oikeuden tosiasiallista noudattamista. Muodollisen voi-

---

¹¹ Klami korostaa, että oikeudellisten ja sosiaalisten normien välinen suhde on hyvin erilainen eri maissa siitä riippumatta kuuluvatko ne samaan oikeusperheeseen. Toisaalta kansainvälinen harmonisaatio on koskenut vain oikeusnormien osuutta, ilman että taustalla olevat sosiaaliset normit olisivat välttämättä suurestikaan muuttuneet. Eri maissa on myös omaksuttu muiden maiden oikeusnormeja ja ratkaisukäytäntöjä. Näin ollen oikeusperheiden merkitys on vähentynyt, muttei poistunut kokonaan. (Klami 2000: 7–8.)

¹² Husa 1998: 148–149.

¹³ Emt. 155–156.

¹⁴ Helsingin yliopiston avoin yliopisto 2013.

massaolonäkemyksen mukaan oikeus sen sijaan on voimassa muodollisten kriteerien mukaisesti. Muodollisen näkökulman mukaan kun säädös on annettu oikeiden muoto- sääntöjen mukaan, ja se on teknisesti moitteeton, – eli se ei ole ristiriidassa normi- hierarkkisesti ylempien säännösten kanssa – sitä on pidettävä voimassaolevana oikeute- na.¹⁵ Tässä tapauksessa näen voimassaolevan oikeuden muodollisen voimassaolonäke- myksen mukaan, joskin joudun ottamaan huomioon pienemmässä mittakaavassa myös nykyhetken katsonnan mukaan Suomen ja Ruotsin ”vanhentunutta” lainsäädäntöä tut- kimuksen oikeushistoriallisen metodin vuoksi.

Liitteessä 1 on nähtävissä, minkä Euroopan ihmisoikeussopimuksessa turvatus oikeu- den rikkomisesta Suomi, Ruotsi, Norja ja Tanska ovat saaneet tuomionsa EIT:lta. Liit- teen kuvaajat perustuvat Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuottamaan tilastoon vuosilta 1959–2011¹⁶. Kuvaajista¹⁷ on selkeästi nähtävissä, että suurin osa Pohjoismai- den saamista tuomioista on tullut liittyen oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin (*EIS artikla 6*), oikeudenkäynnin kestoon (*EIS artikla 6*), oikeuteen nauttia yksityis- ja perhe- elämän suojaa (*EIS artikla 8*) sekä sananvapautteen (*EIS artikla 10*). Tuomioita on kui- tenkin niin useiden eri oikeuksien loukkaamisesta, että tutkimuksen rajallisuuden huo- mioon ottaen on minun rajattava tutkimus koskemaan vain joitain tuomioita. Tässä ta- pauksessa valitsen tutkimukseni kohteiksi erityisesti tuomiot koskien sananvapautta, josta Suomi on saanut tuomioita huomattavasti enemmän kuin Ruotsi.

Michael Bogdanin mukaan oikeusvertailevassa tutkimuksessa tulee oikeuden ja oikeus- käytännön lisäksi ottaa huomioon myös muita tekijöitä, jotta erot ja yhteneväisyydet voidaan mahdollisimman hyvin selvittää. Ensimmäisenä näistä tekijöistä Bogdan mai- nitsee talousjärjestelmän, sillä mailla joissa on erilaiset talousjärjestelmät, on myös eri- laiset säädökset, jotka koskevat taloutta. Toisena voidaan mainita poliittinen järjestelmä sekä ideologia, sillä nämä vaikuttavat erityisen vahvasti maiden perustuslakeihin. Kol- mantena on otettava huomioon uskonto, sillä sen vaikutus saattaa oikeusjärjestykseen olla hyvinkin suuri. Lisäksi on huomioitava, että oikeusjärjestykseen vaikuttaa vahvasti

---

¹⁵ Husa 1996: 86–87.

¹⁶ ks. tilasto osoitteesta: www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/E58E405A-71CF-4863-91EE-779C34FD18B2/0/APERCU_19592011_EN.pdf

¹⁷ Kuvaajat laatinut lähteessä olleiden tietojen perusteella S.S..

maan historiallinen kehitys. Myös maan maantieteellinen sijainti, sää ja luonnonvarat vaikuttavat vahvasti maan oikeusjärjestykseen. Oikeusjärjestykseen vaikuttaa myös demokraattiset vaikuttimet sekä satunnaiset ja yllättävät vaikuttimet.¹⁸

Edellä mainitut tekijät eivät kuitenkaan aina vaikuta samalla tavalla, vaan ne voivat esiintyä yksin tai erilaisissa yhdistelmissä tai jokin niistä voi myös puuttua¹⁹. Ruotsin ja Suomen osalta voidaankin huomioda, että monet tekijät vaikuttavat maiden samankaltaiseen oikeusjärjestykseen. Yksi vaikuttavista tekijöistä on muun muassa politiikka, jossa nähdään Pohjoismainen hyvinvointivaltio tärkeänä. Myös historia ja maantieteellinen sijainti ovat vaikuttaneet näiden maiden oikeusjärjestysten samankaltaistumiseen paljon. Luonnollisesti esimerkiksi historia voidaan nähdä myös eroja selittävänä tekijänä, jonka vuoksi se onkin tässä tutkimuksessa erityisen tarkastelun kohteena.

Tutkimukseni oikeusvertailevan intressin näen teoreettisena. Teoreettisessa tutkimusotteessa vertailtavien säännösten erojen ja yhtäläisyyksien paikantamisen lisäksi pyritään selittämään syitä niihin. Näin ollen lähdän liikkeelle siitä *Husan* kirjassaan ”*Johdatus oikeusvertailuun*” esille tuomasta ajatuksesta, että kansallinenkaan oikeusjärjestys ei ole autonominen, muista oikeusjärjestyksistä irrallinen kokonaisuus, vaan myös muiden valtioiden oikeusjärjestyksissä voi olla käytännössä oikeudellisia ratkaisuja, jotka rakentuvat samantyyppisten ajatusten kulkujen varaan.²⁰ Mielestäni tämä näkökulma on perusteltua ottaa tutkimukseeni jo siksi, että Ruotsin ja Suomen oikeusjärjestykset ovat hyvin samantyyppisiä muun muassa historiansa sekä politiikkaansa vuoksi.

Tutkimukseni oikeusvertailun laajuusulottuvuus – eli missä laajuudessa eri oikeusjärjestyksiä vertaillaan – on mikrovertailu. Vertailuni näen pääosin mikrovertailuna, sillä tutkimuksen kohteena ovat yksittäiset oikeudelliset instituutiot, kuten Euroopan ihmisoikeustuomioistuin, ja Suomen ja Ruotsin tuomioistuimet, sekä niiden ratkaisut. Lisäksi tutkimuksen kohteena on EIS sekä kansallinen lainsäädäntö, jossa turvataan sananvapaus.²¹ Myöskään tutkimuksen luonteen ja tutkimuskysymyksen vuoksi ei ole tarpeellista

¹⁸ Bogdan 1994: 68–77; Husa 1998: 84–93.

¹⁹ Husa 1998: 93.

²⁰ Emt. 62–65.

²¹ Emt. 60–61.

paneutua laajemmin Suomen ja Ruotsin oikeusjärjestykseen, sillä makrovertailu saattaisi viedä tutkimuksen aivan liian epätarkalle pohjalle.

Vertailuni on pääosin multilateraalista, sillä vertailu tapahtuu vähintään kahta useamman oikeusjärjestyksen kesken. Suomen ja Ruotsin välinen bilateraalinen vertailu ei nimittäin yksistään pysty selvittämään sitä, miksi Suomi on saanut niin paljon tuomioita suhteutettuna muihin Pohjoismaihin. Näin ollen mukana vertailussa on siis oltava hyvin vahvasti myös Euroopan ihmisoikeussopimus valvontaorgaaneineen, joka on niin ikään nähtävissä omana oikeusjärjestyksensä erityislaatuisen kansainvälisen luonteensa vuoksi. Näin ollen oikeusvertailuni tässä tutkimuksessa on myös vertikaalista. Vertikaalinen vertailu tapahtuu laadullisesti eritasoisten oikeusjärjestelmien suhteen. Laadullisesti eritasoisina oikeusjärjestelminä nähdään tässä tapauksessa lähinnä kansainvälistä oikeutta edustava EIS, sekä Ruotsi ja Suomi, joiden keskinäinen vertailu olisi horisontaalista, eli valtioiden oikeusjärjestysten kesken tapahtuvaa vertailua.²²

Aikaulottuvuutena vertailussani on pääosin poikittainen vertailu, jossa vertailun kohteena on voimassa oleva oikeus. Poikittainen vertailu on mielestäni perusteltua, sillä Euroopan ihmisoikeussopimuksen ensimmäisessä osassa, joka käsittää oikeudet ja vapaudet, ei ole juurikaan tapahtunut muutoksia Suomen jäsenyysaikana. Muutoksia ei ole myöskään tapahtunut aikana, jolloin yksilöillä on ollut oikeus tehdä valituksia Euroopan ihmisoikeustuomioistuimelle. Näin ollen tutkimuksessani tuomioiden tarkastelun ajalliseksi rajaukseksi muodostuvat vuodet 1994–2012. Sen sijaan kansallisten oikeussäännösten osalta tutkimuksessani on mentävä paljon enemmän ajassa taaksepäin, jotta saan paremmin selville syitä nykytilanteeseen. Näin ollen vertailuni on osittain nähtävissä myös pitkittäisenä aikaulottuvuudeltaan.²³

Kulttuurisena ulottuvuutena on tässä tutkimuksessa nähtävissä sisäinen ulottuvuus, sillä vertailu tapahtuu useamman samaan oikeuskulttuurin kuuluvan oikeusjärjestyksen kesken, sillä Pohjoismaat kuuluvat länsimaiseen oikeuskulttuuriin. Euroopan ihmisoikeussopimuksen kohdalla asia ei ole ihan niin selkeä, sillä ihmisoikeudet saatetaan nähdä

---

²² Husa 1998: 64–66.

²³ Emt. 62–64.

universaaleina, kuten universalismin kannattajat ne näkevät. Toisaalta ihmisoikeuksien juuret ovat länsimaisissa kirjoituksissa, joten niiden voidaan nähdä edustavan vain länsimaisia arvoja ja sopivan vain länsimaihin.²⁴ Lisäksi on otettava huomioon, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen 34 artikla määrittelee yksilövalituksen seuraavasti:

”Tuomioistuin voi ottaa vastaan valituksia, joissa yksityishenkilö, kansalaisjärjestö tai ryhmä väittää jonkun korkeista sopimuspuolista loukanneen heidän yleissopimuksessa tai sen pöytäkirjoissa tunnustettuja oikeuksiaan. Korkeat sopimuspuolet eivät saa millään tavoin estää tämän oikeuden tehokasta käyttöä.”

Näin ollen EIS:n suoja koskee vain henkilöitä, jotka ovat sopijavaltioiden lainkäytön alaisuudessa. Nämä sopijavaltiot taas ovat pääosin länsimaisen oikeuskulttuurin edustajia, sillä Turkin oikeus on pitkälti maallistunutta.²⁵ Lisäksi on otettava huomioon, että tässä tutkimuksessa käsitellään ainoastaan länsimaiseen oikeuskulttuurin kuuluvia Suomea ja Ruotsia sekä niiden saamia tuomioita. Niinpä määrittelen tässä tapauksessa EIS:n osaksi länsimaista oikeuskulttuuria, jolloin tutkimuksessani on selkeästi kulttuurisesti sisäinen ulottuvuus.

Edellä käsittelemäni perusteella voisin tarkentaa tutkimuskysymystäni hieman lisää, jolloin kysymykseksi muotoutuu: *Miksi Suomi on saanut sananvapauteen liittyviä tuomioita enemmän kuin Ruotsi?*

1.2.2. Oikeushistoria

Oikeushistoria on oikeudellisen muutoksen analyysiä. Oikeushistoriallisen tutkimuksen kiinnostuksen kohteena on oikeus ja erilaiset oikeudellisen maailman ilmiöt. Oikeushistoriallinen tutkimus voi liikkua ajassa taaksepäin niin kauan kuin voidaan puhua oikeudellisin keinoin ja muodoin tapahtuneesta konfliktinratkaisusta, ja niin pitkälle kuin siitä voidaan löytää sellaisia lähteitä, joiden varassa tutkimus on ylipäänsä mahdollista. Oikeushistoria voi myös ylittää maantieteelliset ja kulttuuriset rajat.²⁶ Tässäkin tutkimuksessa maantieteelliset rajat ylittyvät, koska tutkimuksen kohteena ovat Suomi ja Ruotsi.

²⁴ Ihmisoikeudet.net 2013.

²⁵ Husa 1998: 178.

²⁶ Kekkonen 2009: 1.

Euroopan ihmisoikeussopimusta taas voidaan pitää maantieteellisesti sidottuna koko Eurooppaan – tarkemmin sanoen kaikkiin sen jäsenvaltioihin – joten sen osalta en katso maantieteellisten rajojen ylittyvän. Oikeuskulttuuristen rajojen voidaan sen sijaan nähdä ylittyvän ainakin jossain määrin, sillä sekä Suomella, Ruotsilla ja jopa EIS:lla voidaan katsoa olevan joitain oikeuskulttuurillisia eroja.

Oikeushistoriallisessa tutkimuksessa tutkijan on ensin lähdettävä selvittämään, millä tavalla oikeus on muuttunut aikojen saatossa, ja sen jälkeen miksi se on muuttunut. Toisaalta myös oikeudellisen muuttumattomuuden analyysi voi olla oikeushistoriallisen tutkimuksen kohteena²⁷. *Jukka Kekkonen* ohjeistaakin kirjassaan ”*Mitä on kontekstuaalinen oikeushistoria?*”, että oikeuden muutosta on lähestyttävä tutkimuksellisin välinein avoimesti kysymyksiä esittäen tapaus tapaukselta, sillä oikeudellinen muutos ei aina ja kaikkialla selity samoilla perusteilla²⁸. Tätä ohjetta tulen noudattamaan myös tässä tutkimuksessa, sillä tällä tavoin pystyn lähestymään aihettani mahdollisimman tehokkaasti ja saan tuloksesta mahdollisimman totuudenmukaisen.

Tehdessä tällaista tutkimusta on otettava huomioon myös *Kekkonen* huomautus, jonka mukaan historia- ja yhteiskuntatieteessä ei voida tavoittaa ehdotonta totuutta, vaikka uuden ja totuudellisen tiedon tavoittelu on tutkimuksen keskeinen arvopäämäärä. Sen sijaan tutkimus pyrkii aina mahdollisimman vakuuttaviin selityksiin ja mahdollisimman suurella todennäköisyydellä paikkansa pitäviin, totuutta lähestyviin selityksiin.²⁹ Tarkoitukseni ei siis tässä tutkimuksessa edes voi olla absoluuttisen vastauksen löytäminen esittämäni tutkimuskysymykseen – joka toisaalta olisi vaikeaa jo pelkästään tutkimuksen rajallisuudenkin vuoksi – vaan tarkoitukseni on löytää edes joitain asiaa mahdollisesti selittäviä seikkoja.

Oikeushistorian tutkimuskohteita on useita, kuten eri aikoina annetut säädökset, lait, asetukset, hallitsijoiden määräykset, sekä muut vastaavat oikeusnormit. Lain veroisena voidaan joissain tapauksissa pitää myös niin sanottua tavanomaista oikeutta, eli käytännön kautta vakiintuneita oikeudellisia ratkaisumalleja, joita kutsutaan myös oikeusta-

---

²⁷ Kekkonen 2009: 5.

²⁸ Kekkonen 2013: 11.

²⁹ Emt. 11.

voiksi. Tavanomaisen oikeuden tärkeys korostuu, kun sen osuutta tarkastellaan historiallisesti. Tavanomainen oikeus on nimittäin hyvin usein edeltänyt lainsäädäntötoimia. On myös otettava huomioon se, mikäli oikeushistorian tarkastelijan katse rajoittuu ainoastaan oikeusnormeihin, eikä oikeudellisten muutosten syitä pyritä selvittämään, voidaan puhua ainoastaan lakihistoriallisesta tarkastelutavasta.³⁰ Tässä tapauksessa kiinnostuksen kohteena tutkimuksessa on erityisesti lait liittyen sanavapauden turvaamiseen ja toisaalta sen rajoittamiseen. Vaikka oikeusvertailussa tuomioiden tutkimuksen pääasiallinen ajallinen raja on vuodet 1994–2012, on oikeushistoriassa mentävä ajassa paljon enemmän taaksepäin, jotta tutkimukseen saadaan tarpeeksi syvyyttä. Oikeushistorian ajallinen raja Suomen kannalta katsottuna on tässä työssä Ruotsin vallan ajasta vuoteen 2012.

Luonnollisestikaan en tutki pelkästään lakien muuttumista, vaan kiinnostuksen kohteena on myös oikeudellisen ajattelun muuttuminen ja oikeuskulttuuri. Oikeudellisen ajattelun muuttumisella tarkoitetaan sitä, millaiseen oikeusnäkemykseen ja maailmankuvaan erilaiset oikeusjärjestelyt perustuvat.³¹ Oikeuskulttuuri käsitteenä taas on siitä kiinnostava, että se on hyvin kiistelty käsite³². Tässä tutkimuksessa oikeuskulttuuri nähdään samoin kuin *Kekkonen* kirjassaan ”*Kontekstuaalinen oikeushistoria*”, Kekkonen mukaan oikeuskulttuuri sisältää oikeudellisen maailman pitkäkestoisia, ylisukupolvisia rakenteita niin oikeusnormien kuin oikeudellisten instituutioiden ja oikeusajattelunkin tasolla³³. Oikeuskulttuurin käsite viittaakin oikeuden jatkuvuuteen nopeatahtisten oikeuspoliittisten oikeusmuutosten vastapainoksi.³⁴

Oikeuskulttuurin tekee tässä tutkimuksessa kiinnostavaksi se, että usein erot nykyisissä oikeusjärjestelmissä ovat nimenomaan historian kautta selittyviä oikeuskulttuurisia eroja. Eri maissa voidaan havaita huomattavia oikeuskulttuurisia eroja esimerkiksi suhtautumisessa lakiin, sen noudattamiseen ja siihen, miten oikeusongelma ratkaistaan tuo-

---

³⁰ Kekkonen 2009: 1–2.

³¹ Emt. 2.

³² Tuori 2007: 68.

³³ Kuitenkin on huomattava, että myös nopeat yhteiskunnalliset muutokset saattavat tuottaa oikeuskulttuurisia seurauksia (Kekkonen 2009: 4).

³⁴ Kekkonen 2009: 3–4.

mioistuimissa ja niiden ulkopuolella.³⁵ Oikeudellisen ajattelun ja oikeuskulttuurin muutosta pyrin selvittämään erilaisen oikeuskirjallisuuden ja toisaalta muun muassa hallituksen esitysten ja säädösten pohjalta, sillä ne kuvaavat mielestäni erinomaisesti oman aikansa oikeudellista ajattelua ja oikeuskulttuuria.

Oikeushistoria on kiinnostunut myös oikeuskäytännöstä, jossa erilaisia konflikteja on pyritty ratkaisemaan tuomioistuimissa tai muissa oikeudenkäyttöä harjoittaneissa elimissä, tai jopa ennen keskusvallan ja valtiovallan syntyä suku- ja heimoyhteiskunnan kaudella sovittelun kautta.³⁶ Tässä tutkimuksessa oikeuskäytännön osuus on vähintään yhtä suuri kuin oikeusnormien, oikeuskulttuurin ja oikeudellisen ajattelun muutoksen, sillä ilman oikeuskäytäntöä tutkimuskysymykseeni vastaaminen olisi täysin mahdotonta.

Tämän metodiluvun päätän lainaukseen *Kekkosen* kirjasta ”*Kontekstuaalinen oikeushistoria*”, joka antaa hyvän käsityksen oikeushistorian merkityksestä tälle tutkimukselle:

”Oikeushistoriallisten tarkastelujen funktio on nykyisyyden juurien esiin tuominen. Jotta voisimme ymmärtää, miksi nykyinen oikeus kaikkine ulottuvuuksineen on sellaista kuin se on, meidän täytyy tuntea sen juuret, nykyiseen tilanteeseen johtaneet kehityspolut.”³⁷

---

³⁵ Kekkonen 2009: 4.

³⁶ Emt. 2.

³⁷ emt. 15.

2. EUROOPAN IHMISOIKEUSSOPIMUS

Näen tämän luvun eräänlaisena syvempänä johdatuksena tutkimaani aiheeseen. Niinpä luodakseni mahdollisimman hyvän pohjakäsityksen aiheesta, käyn seuraavaksi läpi Euroopan ihmisoikeussopimuksen historiallista taustaa ja rakennetta. Esittelen myös lyhyesti ihmisoikeussopimuksen valvontaorganit ja valvontamekanismit. Luonnollisesti EIS:n tulkinta on hyvin tärkeässä osassa tutkimustani, joten käsittelen lyhyesti myös EIT:n tulkintaperiaatteita.

2.1. Ihmisoikeussopimuksen syntyhistoria ja rakenne

Toisen maailmansodan jälkeisessä Euroopassa elettiin jälleenrakennuksen aikaa. Tällöin vanhat suurvallat pyrkivät palauttamaan oman taloudellisen liikkumavaransa ja poliittisen suvereniteettinsa. Samalla kielteiset kokemukset 1930-luvun protektionismin seurauksista, ja ajattelu ettei eurooppalainen sota saisi toistua, loivat pohjaa länsieurooppalaiselle integraatiolle. Tällaisen poliittisen ilmapiirin vaikutuksesta syntyi Eurooppa-liike, jonka seurauksena 800 edustajaa 17 maasta kokoontui 7.5.1948 Haagiin *Winston Churchillin* johdolla Eurooppa-kongressiin. Haagin huippukokousta voidaan pitää alkusysäyksenä Euroopan neuvoston (*Council of Europe*) synnylle.³⁸

Euroopan neuvoston perustamissopimus allekirjoitettiin vuonna 1949 kymmenen perustajajäsenen toimesta. Näitä kymmentä perustajajäsentä yhdisti usko siihen, että Euroopan yhtenäisyys voitaisiin turvata vahvistamalla eurooppalaisia arvoja ja luomalla yhteinen oikeusnormisto.³⁹ Euroopan neuvoston kymmenen perustajajäsentä olivat Alankomaat, Belgia, Irlanti, Italia, Luxemburg, Norja, Ranska, Ruotsi, Tanska ja Iso-Britannia.⁴⁰

³⁸ Raitio 2011: 3; Paasikivi-seura 2008; Euroopan parlamentti 2007.

³⁹ Eduskunta 2013.

⁴⁰ The Danish Institute for Human Rights 2013.

Euroopan neuvoston ensimmäinen parlamentaarinen yleiskokous pidettiin vuonna 1949 Strasbourgissa.⁴¹ Tämän kokouksen ensimmäisen istunnon ensimmäisiä asiakohtia oli neuvoston perussäännöissä ilmaistujen ihmisoikeusvelvoitteiden konkretisoimiseksi laadittavan asiakirjan valmistelu. Asiakirjan valmistelun teki yleiskokouksen oikeudellinen ja hallinnollinen komitea, jonka valmistelun pohjalta syntyi sopimusluonnos, jonka yleiskokous hyväksyi syyskuussa 1949. Yleiskokouksen hyväksymä sopimusluonnos esitettiin Euroopan neuvoston ministerikomitealle, joka ei kuitenkaan hyväksynyt luonnosta sellaisenaan. Ministerikomitea asetti marraskuussa 1949 hallituksen nimeämistä asiantuntijoista koostuvan komitean kehittämään sopimusta. Tämä komitea päätti työnsä keväällä vuonna 1950. Viimeisiä erimielisyyksiä asetettiin sovittelemaan vielä yksi virkamieskomitea, jonka suorittaman työn jälkeen ministerikomitea hyväksyi elokuussa 1950 uusitun sopimusluonnoksen.⁴²

Marraskuussa 1950 Euroopan neuvosto hyväksyi Yleissopimuksen ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi, eli tavallisemmin Euroopan ihmisoikeussopimuksen (*European Convention on Human Rights*). Hyväksymisen seurauksena EIS avattiin allekirjoitettavaksi. Vaikka sopimus hyväksyttiin jo vuonna 1950, EIS tuli voimaan vasta 3.9.1953, kun Luxemburg ratifioi sopimuksen kymmenentenä ja viimeisenä Euroopan neuvoston jäsenvaltiona.⁴³ Euroopan neuvoston pohjoismaiset perustajajäsenet ratifioivat sopimuksen 1950-luvun alkupuolella; Ruotsi ja Norja vuonna 1952, ja Tanska ja Islanti vuonna 1953⁴⁴.

Suomenkin suhteet Euroopan neuvostoon saivat alkunsa jo vuonna 1963, jolloin Suomi osallistui ensimmäistä kertaa tarkkailijana eräisiin asiantuntijakokouksiin muun muassa oikeudellisen- ja kulttuuriyhteistyön alalla. Samasta vuodesta lähtien myös suomalaisia parlamentaarikkoja kutsuttiin seuraamaan parlamentaarisen yleiskokouksen istuntoja ja tätä kautta saatiin virikkeitä suomalaista lainsäädäntöä varten.⁴⁵ Neuvostoliiton sortumisen sekä Euroopan samanaikaisten muutosten seurauksena Suomi siirsi politiikkansa painopistettä idänsuhteiden vakauden vaalimisesta Eurooppa-keskeiseen ulkopolitiik-

---

⁴¹ Raitio 2011: 3.

⁴² Pellonpää 2005: 9.

⁴³ Emt. 10.

⁴⁴ Council of Europe Treaty Office 2013 a.

⁴⁵ Suomen pysyvä edustusto Euroopan neuvostossa 2007.

kaan vuosien 1990–1991 aikana⁴⁶. Tämän poliittisen muutoksen seurauksena Suomi ratifioi Euroopan ihmisoikeussopimuksen vuonna 1990 liittyttyään Euroopan neuvoston jäseneksi vuonna 1989.

Tällä hetkellä Euroopan ihmisoikeussopimuksen on ratifioinut jo 47 maata, sillä Euroopan ihmisoikeussopimukseen liittyminen määrättiin myös Euroopan neuvoston jäsenyyden ehdoksi⁴⁷. Tähän viitataan myös EIS:n esipuheessa, jossa kerrotaan myös mihin jäsenvaltiot sopimuksella pyrkivät:

”Tämän yleissopimuksen allekirjoittaneet hallitukset, jotka ovat Euroopan neuvoston jäseniä ottavat huomioon Yhdistyneiden Kansakuntien yleiskokouksen 10 päivänä joulukuuta 1948 antaman ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen; katsovat, että tällä julistuksella pyritään turvaamaan sen sisältämien oikeuksien maailmanlaajuinen ja todellinen tunnustaminen ja noudattaminen; tunnustavat, että Euroopan neuvoston pyrkimyksenä on luoda kiinteämmät yhteydet jäsenvaltioidensa välille ja että yhtenä keinona tähän pääsemiseksi on ihmisoikeuksien ja perusvapauksien ylläpitäminen ja edistäminen; vakuuttavat vankkaa uskoaan oikeudenmukaisuuden ja maailmanrauhan perustana oleviin perusvapauksiin, joiden säilymisen paras tae on toisaalta toimiva poliittinen demokratia ja toisaalta niiden ihmisoikeuksien laaja ymmärtäminen ja kunnioittaminen, joihin ne vetoavat; ovat samanmielisten Euroopan maiden hallituksina, joilla on yhteinen poliittisten perinteiden, ihanteiden, vapauden ja oikeusjärjestelmän perintö, päättäneet ottaa ensiaskleet eräiden yleismaailmallisessa julistuksessa mainittujen oikeuksien yhteiseksi voimaansaattamiseksi [...].”

EIS:n ensimmäinen artikla taas määrittelee yleissopimuksen kattamien oikeuksien turvaamista koskevan perusvelvoitteen, joka on ”*velvollisuus kunnioittaa ihmisoikeuksia*”. Perusvelvoitteen mukaan sopimuspuolet takaavat jokaiselle lainkäyttövaltaansa kuululle EIS:n ensimmäisessä osassa määritellyt oikeudet ja vapaudet.⁴⁸

Euroopan ihmisoikeussopimus koostuu siis kolmesta osasta. I osa käsittää oikeudet ja vapaudet (*artiklat 2-18*), II osa käsittää Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen toimintaa koskevat artiklat (*artiklat 19-51*) ja III osa käsittää sekalaiset määräykset (*artiklat 52-*

⁴⁶ Vahtola 2003: 476.

⁴⁷ Council of Europe Treaty Office 2013 a; Raitio 2011: 4.

⁴⁸ Pellonpää 2005: 10.

59). Nopeasta valmistelusta johtuen EIS jätti kuitenkin auki useita kysymyksiä, joiden vuoksi sopimusta on täydennetty jälkeinpäin useilla lisäpöytäkirjoilla.⁴⁹ Lisäpöytäkirjojen lisäämiseen on vaikuttanut luonnollisesti myös vuosien aikana tapahtuneet muutokset, kuten valitusten määrän lisääntyminen.

Kuusi lisäpöytäkirjaa sisältää uusia oikeuksia ja vapauksia koskevia määräyksiä⁵⁰. Ensimmäinen lisäpöytäkirja tuli voimaan jo 18.5.1954, neljäs pöytäkirja 2.5.1968, kuudes lisäpöytäkirja 1.3.1985 ja seitsemäs 11.1.1988. Kahdestoista ja kolmastoista lisäpöytäkirja tulivat voimaan 2000 luvulla; kahdestoista lisäpöytäkirja 1.4.2005⁵¹ ja kolmastoista lisäpöytäkirja 1.7.2003. Kuitenkaan mikään näistä kuudesta lisäpöytäkirjasta⁵² ei ole voimassa jokaisessa sopimusvaltiossa, sillä sopimusvaltioilla ei ole automaattista velvollisuutta ratifioida lisäpöytäkirjoja.⁵³

Kaikki Pohjoismaat ovat ratifioineet kaikki muut näistä kuudesta lisäpöytäkirjasta, mutta Ruotsi ja Tanska eivät ole allekirjoittaneet, tai ratifioineet 12. lisäpöytäkirjaa ja Norja ja Islanti ovat ainoastaan allekirjoittaneet 12. lisäpöytäkirjan. Suomi on siis ainoa Pohjoismaista, joka on sekä allekirjoittanut että ratifioinut 12. lisäpöytäkirjan.⁵⁴ Kahdestoista lisäpöytäkirja laajensi aiempaa ihmisoikeussopimuksen syrjinnän kieltoa koskevaa määräystä, joka edellyttää ainoastaan, että muualla ihmisoikeussopimuksessa ja sen lisäpöytäkirjoissa tunnustettujen oikeuksien nauttiminen on turvattava ilman syrjintää. Kahdennentoista lisäpöytäkirjan mukaan kaikista laissa tunnustetuista oikeuksista nauttiminen taataan ilman minkäänlaista syrjintää.⁵⁵

---

⁴⁹ Pellonpää 2005: 10.

⁵⁰ Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen pääsihteerin tiedote 2003: 2.

⁵¹ 12. lisäpöytäkirja avattiin allekirjoituksille jo 4.11.2000.

⁵² ks. ratifiointien ajantasainen tilanne osoitteesta:

<http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ListeTraites.asp?MA=3&CM=7&CL=ENG>

⁵³ Pellonpää 2005: 12.

⁵⁴ Council of Europe Treaty Office 2013 b.

⁵⁵ Ulkoministeriö 2000.

2.2. Euroopan ihmisoikeussopimuksen valvontaorgaani

EIS:lla perustettiin kaksi valvontaelintä: Euroopan ihmisoikeustoimikunta (*European Commission of Human Rights*), joka perustettiin vuonna 1954 ja joka koostui osavaltioista jäsenistä, jotka olivat jakautuneet ihmisoikeussopimukseen liittyneiden valtioiden kesken siten, että jokaisesta sopimukseen liittyneestä valtiosta oli yksi jäsen. Toinen valvontaelin oli Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (*European Court of Human Rights*), joka perustettiin vuonna 1959. Näiden lisäksi keskeisessä asemassa sopimusvelvoitteiden toteutumisen seurannassa ja valvonnassa oli Euroopan neuvoston ministerikomitea ja hieman vähäisemmässä asemassa neuvoston pääsihteeri.⁵⁶

Euroopan ihmisoikeustoimikunta oli eräänlainen ”suodatin”, joka käsitteli sille osoitettuja valituksia ja sen keskeisenä tehtävänä oli ratkaista täyttikö valitus tutkittavaksi ottamisen edellytykset. Mikäli valitus otettiin tutkittavaksi, toimikunnan tehtävänä oli selvittää valitukseen liittyviä tosiasia- ja muita kysymyksiä sekä samalla yrittää aikaansaadav sovintoratkaisua osapuolten välille. Jos sovintoa ei saatu aikaan, toimikunta jatkoi asian käsittelyä itse asiakysymystä koskevan raportin laatimista silmällä pitäen. Raportti sisälsi selvityksen tosiseikoista sekä toimikunnan johtopäätöksen siitä, oliko sopimusvelvoitteita rikottu. Tämä raportti ei ollut sitova, vaan asia siirtyi joko Euroopan ministerikomitean tai Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen lopullisesti ratkaistavaksi. Euroopan ministerikomitean tehtävänä taas oli yhtäältä päättää siitä, oliko sopimusta rikottu tapauksissa, joissa asiaa ei ihmisoikeustoimikunnan raportin hyväksymisen jälkeen viety tuomioistuimeen. Toisaalta sen tehtäviin kuului myös ihmisoikeustuomioistuimen antamien päätösten täytäntöönpanon valvonta.⁵⁷

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimessa oli Euroopan neuvoston jäsenvaltioiden lukua vastaava määrä sivutoimisia tuomareita, jotka valittiin toimeen yhdeksäksi vuodeksi kerrallaan. Ainoastaan Euroopan ihmisoikeustoimikunnan tutkittavaksi ottamat valitukset saattoivat mainitun elimen asiakysymystä koskevan raportin valmistuttua edetä ihmisoikeustuomioistuimeen, joka antoi tuomionsa asiasta.⁵⁸ Kuitenkin 21.9.1975 voi-

⁵⁶ Pellonpää 2005: 97; Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen pääsihteerin tiedote 2003: 1.

⁵⁷ Pellonpää 2005: 97–99.

⁵⁸ Emt. 98–99.

maan tulleella toisella lisäpöytäkirjalla⁵⁹ tuomioistuimelle annettiin oikeus antaa myös neuvoa-antavia lausuntoja. Kolmas, viides ja kahdeksas⁶⁰ lisäpöytäkirja koskivat muuta sopimuksen valvontaelimissä noudatettavaa menettelyä. Nämä kaikki neljä valvontaelimien toimintaa koskevaa lisäpöytäkirjaa vaativat kaikkien sopijavaltioiden ratifiointiin⁶¹.

Ainoastaan sopimusvaltiolla ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimella oli rajoittamaton oikeus saada asia ihmisoikeustuomioistuimen käsiteltäväksi, mutta kaikkien sopijavaltioiden ratifiointiin vaatineen, 1.10.1994 voimaan tulleen, yhdeksännen lisäpöytäkirjan nojalla myös yksityiselle valittajalle annettiin mahdollisuus eräänlaisen ”*valituslupamenettelyn kautta*” saada juttu siirrettäväksi tuomioistuimeen. Edellytyksenä tälle oli kuitenkin se, että vastaajavaltio oli ratifioinut pöytäkirjan ja erityinen muutoksenhakulautakunta hyväksyi asian tuomioistuimen käsiteltäväksi.⁶²

Uusi Euroopan ihmisoikeustuomioistuin perustettiin 1.11.1998⁶³ voimaan tulleen yhdenkantoista lisäpöytäkirjan nojalla lisääntyneiden valitusmäärien vuoksi. Muutoksen myötä toinen ja yhdeksäs lisäpöytäkirja kumoutuivat ja kymmenes pöytäkirja, jolla oli määrä muuttaa valvontajärjestelmää vain hieman, ei ehtinyt tulla voimaan.⁶⁴

EIS:lla on tällä hetkellä lisäpöytäkirjoja yhteensä 14. Neljästoista lisäpöytäkirja tuli voimaan 1.6.2010, kun Venäjä viimeisenä sopimuspuolena hyväksyi sen keväällä 2010.⁶⁵ Neljäntoista lisäpöytäkirjan⁶⁶ tarkoituksena oli erityisesti lyhentää ilmeisen perusteettomien ja toistuvien valitusten käsittelyaikoja ja näin purkaa ihmisoikeustuo-

⁵⁹ 2. lisäpöytäkirja avattiin allekirjoituksille 6.5.1963.

⁶⁰ 3. lisäpöytäkirja tuli voimaan 21.9.1970, 5. lisäpöytäkirja tuli voimaan 20.12.1971 ja 8. lisäpöytäkirja tuli voimaan 1.1.1980.

⁶¹ Pellonpää 2005: 11.

⁶² Emt. 98–99.

⁶³ Uusi Euroopan ihmisoikeustuomioistuin aloitti toimintansa 11. lisäpöytäkirjan tullessa voimaan. Yhdenkantoista lisäpöytäkirjalla vanha osa-aikaisesti toiminut Euroopan ihmisoikeustuomioistuin poistettiin käytöstä ja ihmisoikeustuomioistuin toimi siirtymäsäännöksen nojalla vuoteen 1999 asti. (Pellonpää 2005: 101.)

⁶⁴ Pellonpää 2005: 12; Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen pääsihteerin tiedote 2003: 3.

⁶⁵ Ulkoasiainministeriö 2011.

⁶⁶ Pöytäkirja mahdollisti myös Lissabonin sopimuksen kautta oikeushenkilöllisyyden saaneen Euroopan Unionin (*European Union*) liittymisen EIS:een. EU:n Euroopan ihmisoikeussopimukseen liittymisen seurauksena myös EU-lainsäädäntöön kohdistuisi ihmisoikeusvalvonta. EU ei kuitenkaan ole vielä vuoden 2013 alussakaan liittynyt Euroopan ihmisoikeussopimukseen. (Ulkoasiainministeriö 2011.)

mioistuimessa olevaa valitusruuhkaa⁶⁷. Neljännentoista lisäpöytäkirjan myötä otettiin uudeksi kokoonpanoksi yhden tuomarin kokoonpano, jotta valitussumaa saataisiin purettua tehokkaammin.

2.3. Euroopan ihmisoikeussopimuksen valvontamekanismit

2.3.1. Yksilövalitus

Yksilövalitus on tärkein EIS:n valvontamekanismeista ja sen perusideoihin kuuluu, että jokainen valitus käsitellään erikseen tapauskohtaisesti⁶⁸. EIS:n 34 artiklan mukaan tuomioistuin voi ottaa vastaan valituksia, joissa yksityishenkilö, kansalaisjärjestö tai ryhmä väittää jonkun sopijavaltioista loukanneen heidän yleissopimuksessa tai sen pöytäkirjoissa tunnustettuja oikeuksiaan. Kansalaisjärjestöjä ihmisoikeussopimuksen mukaan ovat oikeushenkilöt, esimerkiksi osakeyhtiöt ja yhdistykset. Ne voivat valittaa ainoastaan omien oikeuksiensa loukkauksista. Ryhmällä taas puolestaan tarkoitetaan ilman erillistä organisaatiota olevaa henkilöryhmää, jolla on yhteinen intressi⁶⁹. Sopijavaltiot eivät saa millään tavoin estää tämän oikeuden tehokasta käyttöä (*ns. tehokkuusperiaate*). Henkilön kansalaisuudella ei ole merkitystä yksilövalituksessa⁷⁰.

Valituksen voi tehdä vain, jos valituksen tekijä on itse väitetyn loukkauksen uhri (*victim-edellytys*)⁷¹. Kuitenkaan ollakseen loukkauksen uhri, valituksen tekijän ei tarvitse näyttää sopimusrikkomusta toteen, vaan riittää kunhan hän voi esimerkiksi esittää olleensa osapuolena tuomioistuinkäsittelyssä. Joissain tapauksissa myös konkreettisen loukkauksen vaatimuksesta poikkeaminen on mahdollista. Näissä tapauksissa lainsäädännön pelkkä olemassaolo voi vaikuttaa henkilöön tekemällä hänestä mahdollisen uhrin. Silloin on kuitenkin edellytyksenä, että valittajalla on hänen henkilökohtaisten olosuhteidensa valossa tietty todennäköisyys joutua lain mahdollistamien toimenpitei-

---

⁶⁷ PeVL 1/2010 vp: 3.

⁶⁸ Ojanen 2003: 115.

⁶⁹ Pellonpää 2005: 120.

⁷⁰ emt. 114–121.

⁷¹ Ojanen 2003: 116.

den alaiseksi⁷². Poikkeuksena on myös ulkomaalaisen maastapoistamista koskevat tilanteet, jossa tarkoitus tai luovuttaminen saattaisi merkitä peruuttamatonta ihmisoikeuksien loukkausta.⁷³

Valitusoikeus ei ole myöskään sidottu ikään tai kansallisen oikeuden tuntemiin oikeudellista toimintakykyä määrittäviin kriteereihin. Esimerkiksi alaikäinen voi tehdä valituksen, mutta käytännössä asiaa luonnollisesti hoitaa valituksen tekijän huoltaja. Mikäli valittaja kuolee kesken prosessin, lähiomaiset voivat jatkaa valitusta ilman näyttöä erityisen intressin olemassa olosta. Myös väitetyn loukkauksen välillinen uhri voi toimia valittajana. Puhuttaessa välillisestä uhrista on kyseessä yleensä joku varsinaisen uhrin lähiomaisista tilanteissa, joissa uhri ei itse pysty tekemään valitusta. Luonnollisesti loukkauksen uhrin on kuitenkin toimittava valittajana, mikäli se on mahdollista.⁷⁴

EIS:n 35 artiklan mukaan tuomioistuin voi ottaa asian käsiteltäväkseen vasta kun siinä on turvauduttu kaikkiin kansallisiin – tehokkaisiin – oikeussuojakeinoihin yleisesti tunnustettujen kansainvälisen oikeuden sääntöjen mukaisesti. Valituksen on myös koskettava sellaista asiaa, johon EIS:n määräykset soveltuvat. Tehokkaisiin oikeussuojakeinoihin turvautuminen on kansainvälisen oikeuden yleissääntö. Tämä tarkoittaa Suomen oloissa sitä, että säännönmukainen muutoksenhakutie on ensin kuljettava loppuun⁷⁵. Käytännössä asiasta on siis tarvittaessa valitettava aina ylimpiin oikeusasteisiin eli korkeimpaan oikeuteen riita- ja rikosasioissa, ja korkeimpaan hallinto-oikeuteen hallintolainkäyttöasioissa⁷⁶. Valittajan on myös haettava kotimaisessa prosessissa muutosta juuri niihin ongelmiin, joiden katsotaan loukkaavan Euroopan ihmisoikeussopimusta⁷⁷.

⁷² Ojanen mainitsee esimerkiksi tällaisesta tilanteesta EIT:n ratkaisun tapauksessa *Modinos v. Kypros*, joka koski EIS:n 8 artiklan rikkomista liittyen homoseksuaalisuuden kieltävään lainsäädäntöön. Tällaisen lainsäädännön pelkän voimassaolon on katsottu voivan vaikuttaa henkilön ihmisoikeussopimuksessa turvattuihin oikeuksiin. (Ojanen 2003: 117.)

⁷³ Pellonpää 2005: 114–115.

⁷⁴ Pellonpää 2005: 114–116; Ojanen 2003: 117.

⁷⁵ Pellonpää 2005: 121–122; Ojanen 2003: 118.

⁷⁶ Ojanen 2003: 119.

⁷⁷ Pellonpää 2005: 128.

Tehokkaan oikeustoimen ei kuitenkaan kaikissa tilanteissa tarvitse olla juuri tuomioistuimien, vaan esimerkiksi hallintotuomioistuinta voi edeltää ensimmäisenä muutoksenhakuasteena, tai vastaavana, hallintoviranomainen. Myös purku tai kantelu voi poikkeuksellisesti olla 35 artiklan mukainen oikeuskeino. Tämän edellytyksenä on kuitenkin, että niissä olosuhteissa asiantilan korjaamiseen näyttäisi olleen selvästi enemmän kuin teoreettisia mahdollisuuksia jonkin tällaisen ylimääräisen muutoksenhakukeinon avulla. Suomen osalta ihmisoikeustuomioistuin onkin katsonut, että ylimääräiseen muutoksenhakuun on turvauduttava, mikäli valittaja väittää tuomaria esteelliseksi perusteella, josta hän tulee tietoiseksi vasta tuomion saatua lainvoiman.⁷⁸ Mikäli tehokkaita oikeussuojakeinoja on useita, tarvitsee niistä turvautua ainoastaan yhteen⁷⁹.

EIS:n 35 artiklan mukaan valitus on tehtävä kuuden kuukauden kuluessa lopullisen kansallisen päätöksen antopäivästä (*ns. kuuden kuukauden sääntö*). Säännöksen perustarkoituksena voidaan pitää tarkoitusta torjua mahdollisuus valittaa sellaisista ihmisoikeussopimusta loukkaavista teoista tai laiminlyönneistä, joita koskeva lopullinen kansallinen päätös on annettu jo kauan sitten⁸⁰.

2.3.2. Valtiovalitus ja raportointimenettely

Valtiovalitusmenettely ei ole läheskään niin yleisesti käytetty valvontamekanismi kuin yksilövalitus⁸¹. Valtiovalitusmenettelyssä sopijavaltio voi EIS:n 33 artiklan mukaan ilmoittaa tuomioistuimelle, jos sen mielestä jokin toinen sopijavaltio on rikkonut yleissopimuksen ja sen lisäpöytäkirjojen määräyksiä. Valitus voi koskea yksilöityä ihmisoikeusloukkausta, tai yleisemmin ihmisoikeuskäytännön ja sopimuksen välistä ristiriitaa.

Valtiovalitus poikkeaa yksilövalituksesta siten, että valtiovalitukset voivat koskea yksilöidyn ihmisoikeusloukkauksen lisäksi myös ihmisoikeuskäytännön ja ihmisoikeussopimuksen välistä ristiriitaa. Käytännössä valtiovalitukset kuitenkin koskevat lähinnä laajamittaisia ihmisoikeusloukkauksia. Tästä voisi mainita esimerkkinä Irlannin 1970-

---

⁷⁸ Pellonpää 2005: 123.

⁷⁹ emt. 127.

⁸⁰ Ojanen 2003: 120.

⁸¹ Pellonpää 2005: 107–108.

luvulla tekemä valitus Iso-Britanniaa vastaan koskien olosuhteita Pohjois-Irlannissa, erityisesti kidutusta ja muuta 3 artiklan vastaista kohtelua. Valtiovalituksia on tehty yhteensä 20, mutta vuoden 2005 tammikuuhun mennessä *uuden* Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen aikana valituksia on ollut käsiteltävänä ainoastaan kaksi, ja nekin ovat olleet perua *vanhalta* Euroopan ihmisoikeustuomioistuimelta⁸².

Euroopan neuvoston pääsihteerillä taas on sopimusvelvoitteiden noudattamisen valvontaa varsinaisesti koskeva tehtävä. Sopimusvaltion tulee EIS:n 53 artiklan mukaan antaa selvitys siitä, kuinka lainsäädäntö täyttää ihmisoikeussopimuksen määräysten tehokkaan täytäntöönpanon. Raportointimenettelylläkin on vain vähäinen asema EIS:n noudattamisen valvonnassa. Raportointimenettelyä on käytetty ainoastaan 7 kertaa; 5 kertaa *vanhan* järjestelmän aikana ja 2 kertaa *uuden* järjestelmän aikana⁸³.

2.5. EIT:n tulkintaperiaatteet

Euroopan ihmisoikeussopimus – kuten ihmisoikeussopimukset yleensä – on korostuneesti tulkinnanvarainen. Ihmisoikeussopimusten tulkinnanvaraisuutta lisää jo sekin, että niiden katsotaan yleensä niin ilmaisevan kuin edellyttävänkin perustavanlaatuisia arvovratkaisuja. Tulkinnan ongelmia lisää se, että perus- ja ihmisoikeusjärjestelmiin ei sisälly sisäistä hierarkiaa, joten oikeuksien välisiin ristiriitoihin ei yleensä ole olemassa yksiselitteisiä yleisen tason ratkaisuja. Tästä syystä ristiriidat joudutaan ratkaisemaan kussakin tilanteessa erikseen, mikä entisestään korostaa kulloinkin vallitsevien olosuhteiden vaikutusta sopimusmääräysten tulkintaan.⁸⁴ Tämä taas johtaa siihen, että tuomioistuinten rooli lainkäyttäjinä, ja toisaalta tulkintaperiaatteiden luojina, korostuu huomattavasti niissä tapauksissa, joissa ihmisoikeussopimusten rooli on suuri.

Luonnollisesti EIS:n tulkinnassa suuressa osassa on EIT, jonka päätökset luovat tulkintaperiaatteita, joita kansallinen tuomioistuin voi – tai sen jopa tulee – käyttää tulkitesaan EIS:n sopivuutta käsillä olevaan tapaukseen. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen

---

⁸² Pellonpää 2005:108–111.

⁸³ emt. 106–107.

⁸⁴ Latvapuro 2011: 467.

päätöksillä on muutenkin hyvin merkittävä vaikutus, sillä huomautuksen saaneen valtion on korjattava lainsäädäntöään tai käytäntöjään sopimuksen mukaisiksi sekä maksettava mahdollisesti myös korvauksia, jos valittajan sopimuksella suojattua ihmisoikeutta katsotaan loukatun. EIT:n tulkinta EIS:n sisällöstä on sitovuudeltaan hyvin merkittävä ja sen vuoksi EIT:n tulkintoja on syytä käsitellä oikeuslähdeopillisesti kansallisten tulkintojen kanssa rinnakkain.⁸⁵

EIT on päätöksissään nojautunut varsin säännönmukaisesti tiettyihin yleisiin tulkintaperiaatteisiin, jotka näyttävät tapauksesta toiseen kantaneina mahdollistaneen yhtäältä oikeuksien toteuttamisen muuttuvissa olosuhteissa ja lukuisissa soveltamisyhteyksissä⁸⁶. Esimerkiksi tapauksessa *Cossey v. Iso-Britannia* ihmisoikeustuomioistuin selosti aikaisempien ennakkopäätöstensä ja yhteiskunnallisten muutosten välistä ristipainetta, toden seuraavaa:

“It is true that, as she submitted, the Court is not bound by its previous judgments. [...] However, it usually follows and applies its own precedents, such a course being in the interests of legal certainty and the orderly development of the Convention case-law. Nevertheless, this would not prevent the Court from departing from an earlier decision if it was persuaded that there were cogent reasons for doing so. Such a departure might, for example, be warranted in order to ensure that the interpretation of the Convention reflects societal changes and remains in line with present-day conditions”

Tapauksessa EIT siis viittasi siihen, että EIT ei ole sidottu sen aiempiin tulkintaperiaatteisiin, joskin EIT yleensä noudattaa niitä. EIT siis voi poiketa aiemmista tulkintaperiaatteistaan, mikäli sille on painava syy. Yhteiskunnalliset muutokset voidaan nähdä sellaisina painavina syinä, joissa EIT voi muuttaa tulkintaperiaatteitaan.

EIS:n tulkintaa EIT on käsitellyt myös muun muassa *Golder-tapauksessa* vuodelta 1975, jossa se viittasi valtiosopimusoikeutta koskevan Wienin yleissopimuksen⁸⁷ artikloihin 31–33.⁸⁸ Wienin sopimuksen 31 artikla sisältää yleissäännöksen, jonka mukaan

⁸⁵ Neuvonen 2012 a: 67–68.

⁸⁶ Latvapuro 2011: 468.

⁸⁷ Sopimus on tehty Wienissä 23.5.1969.

⁸⁸ Pellonpää 2005: 209; Latvapuro 2011: 470.

”Valtiosopimusta on tulkittava vilpittömässä mielessä ja antamalla valtiosopimuksessa käytetyille sanonnoille niille kuuluvassa yhteydessä niiden tavallinen merkitys, sekä valtiosopimuksen tarkoituksen ja päämäärän valossa.”

EIT:n lähtökohtana EIS:n tulkinnassa on siis sopimusmääräysten sanamuoto, jota analysoitaessa on otettava huomioon sopimuksen tarkoitus ja päämäärä. Ihmisoikeussopimuksen tarkoituksen ja päämäärän mukaiseksi ei voida katsoa sellaista tilannetta, jossa lähtökohdaksi otettaisiin jokin periaate, jonka mukaan epäselvissä tilanteissa on tulkintavaihtoehtoista valittava se, joka vähiten rajoittaa valtion toimintavapautta.⁸⁹

EIS:n tarkoitukseen ja päämäärään liittyy myös tapauksessa *Soering v. Iso-Britannia* määritelty tehokkuusperiaate, jota on noudatettava tulkinnassa⁹⁰.

”In interpreting the Convention regard must be had to its special character as a treaty for the collective enforcement of human rights and fundamental freedoms. Thus, the object and purpose of the Convention as an instrument for the protection of individual human beings require that its provisions be interpreted and applied so as to make its safeguards practical and effective. In addition, any interpretation of the rights and freedoms guaranteed has to be consistent with "the general spirit of the Convention, an instrument designed to maintain and promote the ideals and values of a democratic society"

Tapauksessa todettiin, että ihmisoikeussopimuksen tarkoitus ja päämäärä yksityisiä ihmisiä suojaavana asiakirjana vaatii, että sen määräyksiä tulkitaan ja sovelletaan siten, että sopimuksen tarjoamat suojakeinot ovat käytännöllisiä ja tehokkaita. *Soering-tapaus* teki myös välttämättömäksi ottaa kantaa jo potentiaaliseen ihmisoikeuksien loukkaukseen, vaikka pääsäännön mukaan tuomioistuin voi puuttua vain jo tapahtuneisiin tosiasioihin⁹¹.

Tehokkuusperiaatteeseen liittyy myös sopimusmääräysten autonomisen tulkinnan periaate. Tällä periaatteella tarkoitetaan sitä, että sopimustekstissä käytetyillä käsitteillä on oma, itsenäinen merkityksensä, joka ei välttämättä ole yhtenäinen vastaavalla käsitteellä kansallisessa oikeudessa olevan merkityksen kanssa.⁹² Autonominen tulkinta tulee näin ollen kysymykseen erityisesti tilanteessa, jossa sanamuodonmukainen tulkinta johtaisi

---

⁸⁹ Pellonpää 2005: 210.

⁹⁰ emt. 211.

⁹¹ emt. 211.

⁹² Emt. 210.

sopimuksen tarkoituksen ja päämäärän kanssa huonosti sopusoinnussa olevaan lopputulokseen.⁹³

EIT:n rinnalla myös kansallisilla tuomioistuimilla on keskeinen rooli sopimuksessa turvattujen oikeuksien toteutumisen valvojana. EIT:n ratkaisukäytännössä onkin melko painokkaasti korostettu kansainvälisen valvonnan läheisyyttä suhteessa ensisijaiseksi valvonnan muodoksi ymmärrettyyn kansallisen tason menettelyyn.⁹⁴

Euroopan ihmisoikeussopimuksen tulkinnassa tuomioistuinten osuus on siis aivan ensiarvoisen tärkeä ja toisaalta EIT on myös itse katsonut oman oikeuskäytäntönsä itseään sitovaksi, joten näin ollen EIT:n oikeuskäytännön voidaan katsoa sitovan myös kansallisia tuomioistuimia. Tuomioistuinten rooli Euroopan ihmisoikeussopimuksen tulkinnassa on siis hyvin common law -maiden tyyppinen, sillä näissä maissa tuomioistuinten kehittämä oikeus on hyvin tärkeä oikeuslähde. Kiinnostavaksi tämän suuntauksen tekee se, että Euroopan ihmisoikeussopimuksen jäsenistä suurin osa kuitenkin on romaanis-germaanisista maita, joille keskeisimpänä tehtävänä on kirjoitettujen abstraktien sääntöjen tulkinta ja systematisointi. Toisin sanoen romaanis-germaanisilla mailla ei tuomioistuinten ratkaisulla ole yleensä ollut niin vahvaa oikeuslähteen asemaa kuin EIS:n soveltaminen vaatii.

Tutkimuksen tässä vaiheessa kysymykseksi nousee se miten Suomen ja Ruotsin oikeudellinen historia linkittyy toisiinsa ja mitkä syyt johtivat siihen, että Suomi liittyi Euroopan ihmisoikeussopimukseen huomattavasti myöhemmin kuin Ruotsi. Seuraavassa pääluvussa käsitelen näitä asioita ja selvitän myös sitä, miten perusoikeudet, ja erityisesti sananvapaus, ovat kehittyneet Suomessa ja Ruotsissa. Tämän jälkeen siirrynkin tarkastelemaan tarkemmin sananvapautta ja siihen liittyvää oikeuskäytäntöä.

---

⁹³ Pellonpää 2005: 212.

⁹⁴ Latvapuro 2011: 468.

3. SANANVAPAUDEN KEHITTYMINEN SUOMESSA JA RUOTSISSA

Kristinuskoon siirtyminen yhdisti Pohjolan 1000-luvulla muuhun Eurooppaan ja samalla syntyivät myös Ruotsin, Norjan ja Tanskan kuningaskunnat. Pohjoisen asukkaat asuttivat viikinkiajalla varsinaiseen Skandinaviaan - eli nykypäivän Ruotsiin, Norjaan ja Tanskaan - kuulumattomat alueet Islannin, Färsaaret ja Lounais-Grönlannin, jotka liitettiin vähän kerrallaan Norjan valtakuntaan. Nykypäivän Suomi puolestaan liitettiin asteittain Ruotsin valtakuntaan 1100- ja 1200-luvulla.⁹⁵

Ruotsissa – ja sitä myös kautta Suomessa – ei sanavapaudella ollut pitkään aikaan mitään todellista merkitystä, koska lukutaito oli vähäistä ja valtio pieni. Sisäiset valtataistelut ja katolinen kirkko edesauttoivat autoratiivisen sananvalvonnan pysymistä hyvin pitkään itsestäänselvyytenä. Tiedonvälitys jäikin tästä syystä vain sivistyneiden ylempien luokkien yksityiskirjeenvaihdon varaan ja näin Ruotsin kehitys kohti massamittaista joukkotiedotusta kulki hitaammin kuin tuohon aikaan muualla Euroopassa.⁹⁶

Valistuksen aatteet levisivät kuitenkin myös Ruotsiin, ja 1700-luvun alussa maassa ilmestyi jo useita sanomalehtiä. Silti lehdissä ei ollut juurikaan poliittista uutisointia muulloin kuin hallinnon suorasta käskystä, sillä salailu ja vähäinen julkisuus sopivat kaikille vallassa oleville osapuolille. Porvariston koheneva asema ja valistusaatteet saivat kuitenkin aikaan salailua ja sensuuria vastaan nousseen opposition, jossa useat eri henkilöt, kuten *Peter Forsskål* ja *Anders Chydenius*, puhuivat painovapauden puolesta ihailien Englannin paino-oloja.⁹⁷

Vuonna 1765 Ruotsiin asetettiin valiokunta, joka esitti lopulta täyttä painovapautta, mikä toteutuikin vuoden 1766 asetuksella. Asetuksella kumottiin aiempi ennakkotarkastusjärjestelmä, ja painovapauden lisäksi asetuksella taattiin asiakirjojen julkisuus. Tämän asetuksen käytännön merkitys jäi tästä huolimatta hyvin pieneksi, sillä lukutaito oli tuolloin hyvin harvinaista.⁹⁸

---

⁹⁵ Norden 2013 a.

⁹⁶ Neuvonen 2012 a: 86.

⁹⁷ Emt. 87–88.

⁹⁸ Emt. 88.

Kirjoitus- ja painovapauden aika päättyi jo *Kustaa kolmannen* kaudella vuonna 1774, jolloin painotuotteiden sääntely siirtyi kuninkaan painoasetuksen alaan. Painoasetus annettiin hallinnollisessa järjestyksessä, joten vuoden 1766 painovapausasetuksen perustuslaintaso syrjäytettiin. Sananvapauden sääntely tiukentui kaiken aikaa, ja lopulta vuonna 1787 kiellettiin kuolemanrangaistuksen uhalla hallitsijan antamien säädösten asiaton arvostelu. Jo vuonna 1792 sananvapaus kuitenkin palasi Ruotsiin niin sanotulla Reuterholmin painovapausasetuksella, mutta sen vaikutus kesti ainoastaan puoli vuotta ennen kuin palattiin takaisin sensuuriin.⁹⁹ 1700-luvun loppupuolella alettiin sensuroida myös teatteria. Ruotsin vallan aikana myös suomalaista sanomalehdistöä sensuroitiin ja osa suomalaisesta lehdistöstä jopa lakkautettiin. 1800-luvun alussa mentiin jo jopa niin pitkälle, että ulkomaalaisten kirjojen tuominen Ruotsiin kiellettiin.¹⁰⁰

Yleisemmin Pohjoismaiden tilasta mainitakseni; 1700-luvulla Pohjoismaat olivat vielä mukana Euroopan suurvaltapolitiikassa, mutta vallankumoustaisteluiden ja Napoleonin sotien pyörteessä niiden asema muuttui. Sen seurauksena Ruotsi menetti viimeisetkin Saksalta valloittamansa alueet, ja vuonna 1809 Venäjä valloitti Ruotsin itäisen maakunnan Suomen ja teki siitä autonomisen suuriruhtinaskunnan. Ruotsi valtasi puolestaan Norjan Tanskalta vuonna 1814, mutta norjalaisten kapinoitua maa sai hyvin itsenäisen aseman personaaliunionissa¹⁰¹ Ruotsin kanssa.¹⁰²

3.1. Suomi vuodesta 1809 nykyhetkeen

Autonomisena suurruhtinaskuntana Suomi sai pitää voimassa Ruotsin vallan aikaisen lainsäädäntönsä, jonka runkona oli Ruotsin valtakunnan vuoden 1734 laki¹⁰³. Suomen siirtyminen Venäjän vallan alaisuuteen ei siis toisin sanoen katkaissut oikeudellista jatkuvuutta, sillä lainsäädännön lisäksi ruotsalainen oikeuskulttuuri pysyi oikeusolojen pe-

---

⁹⁹ Neuvonen 2012 a: 88–89.

¹⁰⁰ Emt.: 89–90.

¹⁰¹ Personaaliunioni on valtioiden välinen yhteys, joka perustuu vain siihen, että niillä on yhteinen hallitsija.

¹⁰² Norden 2013 b.

¹⁰³ Kekkonen 2009: 125; Agricola 2013.

rustana¹⁰⁴. Kuitenkin muutostakin tapahtui, sillä valtiollisten olojen muutoksen myötä Suomeen luotiin myös oma keskushallinto senaatin ja kollegioiden perustamisen myötä. Suomen oloja 1800-luvun puolen välin käänteeseen asti on kuitenkin luonnehdittu niin, että ”*Suomi oli byrokraattisesti johdettu virkamiesvaltio*”, jossa poliittinen eliitti ei edes halunnut kutsua valtiopäiviä koolle tekemään suuria uudistuksia ja jossa oikeudelliset reformit toteutettiin hallinnollisessa järjestyksessä. Muutoksen tähän tilanteeseen toi lopulta *Aleksanteri II:n* valtakausi vuosien 1855–1881 välisenä aikana, jolloin syntyi nopeasti etenevä valtiollinen uudistuspolitiikka, jolla luotiin markkinatalouden oikeudellinen perusta myös Suomeen.¹⁰⁵

Sananvapauden osalta Ruotsista periytynyt sensuurijärjestelmä säilyi aina vuoteen 1829 saakka, jolloin annettiin täydellisen ennakkosensuurin mahdollistanut sensuuriasetus. Sensuuriasetus toteutti sensuurin täysimääräisenä joukkoviestinnän, tieteen ja taiteen piirissä. Suomessa rajoitukset kohdistuivat erityisesti suomenkieliseen lehdistöön, sillä Venäjän sensuurin keskeinen piirre oli estää nimenomaan tavallista kansalaista saamasta valtion kannalta haitallista tietoa. Niinpä samaan aikaan ruotsiksi saattoi painaa radikaalejakin tekstejä.¹⁰⁶ Kiristynyt sensuuri herätti lopulta keskustelun painovapaudesta ja 1840-luvulla *Johan Vilhelm Snellman* alkoi puhua suomalaisen sananvapauden puolesta. Painovapauskeskustelussa oli kaksi koulukuntaa; reaalipolitiikkaa ja Hegelin filosofiaa kannattavat *snellmanilaiset*, sekä taloudellista vapautta tavoittelevat *liberaalit*¹⁰⁷.¹⁰⁸

1900-luvun alkupuolen Venäläisen yhteiskunnan tilaa on kuvattu suorastaan kaoottiseksi. Yleislakon ja laajan protestoinnin tuloksena keisari joutui lopulta myöntymään yhteiskunnallisiin uudistuksiin, jotka johtivat Suomessa vuoden 1906 valtiopäiväjärjestyksen hyväksymiseen. Tällä säädöksellä säätyedustuslaitos modernisoitiin antamalla kai-

---

¹⁰⁴ Kekkonen 1998: 932.

¹⁰⁵ Kekkonen 2009: 125–126.

¹⁰⁶ Neuvonen 2012 a: 91 & 93.

¹⁰⁷ Liberaalien mukaan sanavapaus kuului jokaiselle kansalaiselle ja kansalaisilla oli oikeus muodostaa käsitys yhteiskunnasta valtiosta riippumattoman lehdistön avulla. Hegeliläisille, joihin myös Snellman kuului, oli painovapaus yhteinen tahto, eikä niinkään yksilölle kuuluva oikeus tai liiketoimintaa. Suomessa liberalismi jäi kuitenkin Hegeliläisyyden jalkoihin. (Neuvonen 2012 a: 92; Neuvonen 2012 b: 598.)

¹⁰⁸ Neuvonen 2012 a: 91–92.

kille 24 vuotta täyttäneille kansalaisille äänioikeus. Samalla annettiin myös kansalaisoikeuksia lisänneitä säädöksiä, jotka voidaan nähdä harppauksena kohti oikeusvaltiota.¹⁰⁹

Suomalaisen yhteiskunnan kehittämisen rajat tulivat kuitenkin vastaan sortokausina, kun Venäjän imperiumi alkoi sitoa reuna-alueitaan tiukemmin valtakunnan keskukseen. Sortokausien seurauksena Suomessa alkoikin oikeustaistelu, joka ilmeni korostuneena legalismina. Perustuslaillisen suuntauksen kannattajat nimittäin pyrkivät pitämään tiukasti kiinni lain kirjaimesta ja torjumaan sellaisten säännösten soveltamisen, jotka olivat heidän mielestään syntyneet Suomen lakien vastaisessa järjestyksessä.¹¹⁰

Ranskan vallankumouksen jälkimainingeissa koko Euroopassa sai alkunsa moderni nationalismi. Modernissa nationalismissa kansakuntaa pidettiin ainutlaatuisena ja jopa lähestulkoon velvollisena muodostamaan oma valtio, kansallisvaltio. Tämän seurauksena nationalismi nosti vahvasti päätään Islannissa, joka hankkikin itselleen pikkuhiljaa ja rauhanomaisin keinoin yhä suuremman itsemääräämisoikeuden. Vuonna 1918 Islannista tuli lopulta itsenäinen valtio, joka kuitenkin oli personaaliunionissa Tanskan kanssa vuoteen 1944 saakka. Myös Norjan ja Ruotsin unioni oli toiminut suhteellisen hyvin, kunnes nationalismi johti ristiriitoihin 1800-luvun lopulla. Ruotsalaiset ja norjalaiset päätyivät kuitenkin neuvotteluissaan valtioliiton rauhanomaiseen purkamiseen. Suomenkin autonominen asema Venäjän alaisuudessa oli toiminut melko kitkatta aina 1800-luvun loppupuolelle saakka, mutta Venäjän kasvava nationalismi ja yritykset venäläistää Suomi saivat nationalismiin heräämään vahvana myös Suomessa. Venäjän vallankumouksen kuohuissa Suomi irrottautui Venäjältä vuonna 1917 ja julistautui itsenäiseksi tasavallaksi, jolloin Venäjän bolševikkihallitus tunnusti Suomen itsenäisyyden.¹¹¹

Painovapauden säänteleminen Suomessa oli itsenäisyyteen saakka varsin sekavassa tilassa, joka jatkui vielä ensimmäisen maailmansodan aikanakin¹¹². Tuona aikana sensuuri ja sen lieventäminen vaihtelivat useita kertoja. Lopulta Suomessa syntyi painovapauslaki vuonna 1919 pitkän ja monimuotoisen lainvalmistelun tuloksena. Painovapauslaki

---

¹⁰⁹ Kekkonen 2009: 128; Kekkonen 2013:134–135.

¹¹⁰ Kekkonen 1998: 45; Kekkonen 2013: 135.

¹¹¹ Norden 2013 b.

¹¹² Neuvonen 2012 a: 100 & 102.

säädettiin tuolloin ainoastaan lain tasoiseksi, siitä huolimatta että lain valmistelun aikaan vedottiin Ruotsin tyyliiseen perustuslaintasoiseen painovapauslakiin.¹¹³ Sota-aika kuitenkin toi myöhemminkin poikkeuksia tähän lakiin sensuurin muodossa¹¹⁴. Vuonna 1919 hyväksyttiin myös perustuslaintasoinen hallitusmuoto, joka turvasi sananvapauden 10 §:ssä.

Suomi pysytteli hyvin pitkään niin Euroopan neuvoston kuin myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen ulkopuolella, sillä taustalla oli ajatus siitä, että liittymisellä saattaisi olla haitallisia vaikutuksia Suomen ja Neuvostoliiton välisiin suhteisiin. Kuitenkaan Suomi ei jäänyt täysin Euroopan neuvoston toiminnan ulkopuolelle, vaan oli aktiivisesti mukana Euroopan neuvoston toiminnassa jo ennen liittymistään jäseneksi.¹¹⁵ Suuria muutoksia Suomeen toi lopulta Neuvostoliiton hajoamiseen johtanut prosessi, joka käynnistyi *Mihail Gorbatshovin* valtakaudella vuosien 1985–1990 välisenä aikana.¹¹⁶ Tämän prosessin käynnistyminen aloitti myös Suomessa niin poliittisia kuin oikeudellisiakin prosesseja, joiden seurauksena Suomi liittyi lopulta Euroopan neuvostoon ja Euroopan ihmisoikeussopimukseen.

3.1.1. Suomen perusoikeusjärjestelmän uudistaminen ja uusi perustuslaki

Suomen perusoikeusjärjestelmän uudistustyö käynnistyi perusoikeuskomitean asettamisella syksyllä 1989. Komitean asettaminen oli seurausta kansainvälisten ihmisoikeuksien kotimaisen perusoikeusjärjestelmän kehittämiseksi asetettiin haasteisiin¹¹⁷. Hankkeen käynnistämiseksi voidaan nähdä myös välitön kytkentä Euroopan ihmisoikeussopimukseen liittymiseen tähtäävään valmisteluun.¹¹⁸ Uudistuksen tavoitteena nimittäin oli saattaa perusoikeusjärjestelmä sopusointuun Suomea sitovien kansainvälisten ihmis-

---

¹¹³ Neuvonen 2012 a: 108–109.

¹¹⁴ emt. 115.

¹¹⁵ Luoto 1997: 142–143.

¹¹⁶ Kekkonen 1998: 133.

¹¹⁷ Suomi oli ratifioinut jo vuonna 1976 Kansalais- ja poliittisia oikeuksia ja taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevat sopimukset, jotka loivat muospaineita, joskaan eivät siinä määrin kuin EIS. (Kekkonen 1998: 133.)

¹¹⁸ Viljanen 1996: 788.

oikeussopimusten kanssa, sillä Suomen lait olivat jääneet paikoin pahasti jälkeen kansainvälisestä sopimuskehityksestä¹¹⁹.

Perusoikeusuudistus tuli lopulta voimaan 1.8.1995.¹²⁰ Perusoikeusuudistuksessa sananvapauden katsottiin olevan välineneutraali ja sananvapauden ydinalueeksi määriteltiin ennakkotarkastuksen kieltö.¹²¹ Perusoikeusuudistusta pidettiin mahdollisuutena olennaiseen muutokseen, koska aiemmin perusoikeussäännökset eivät olleet tuomioistuimissa ja viranomaistoiminnassa sovellettavaa oikeutta, vaikka mikään ei tätä olisi estänyt. Lisäksi tätä korostettiin myös *Perustuslakivaliokunnan mietinnössä 25/1994*, jonka mukaan:

”Tuomioistuinten tulee valita perusteltavissa olevista lain tulkintavaihtoehdoista sellainen, joka parhaiten edistää perusoikeuksien tarkoituksen toteutumista ja joka eliminoi perustuslain kanssa ristiriitaisiksi katsottavat vaihtoehdot. Tältä osin voidaan puhua perustuslainmukaisesta tai perusoikeusmyönteisestä laintulkinnasta.”

Hallberg (1996) nosti esille perustuslakivaliokunnan lausunnon 12/1982, joka tuo mielestäni kiinnostavasti esille perus- ja ihmisoikeuksien kehityksen 1980-luvulta tähän päivään. Vuonna 1982 perustuslakivaliokunta nimittäin näki kansallisen perustuslain perusoikeussäännösten ja kansainvälisten ihmisoikeussopimusten erillisyysteesin seuraavasti:

”Suomea velvoittavat kansainväliset sopimukset eivät voi sinänsä täydentää tai selventää hallitusmuodon säännösten sisältöä. Hallitusmuodon säännösten tulkinnan lähtökohdaksi ei siten voida ottaa niiden ja kansainvälisten sopimusten sisällöllistä vastaavuutta.”

Valiokunta perusteli tuolloin perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien tulkinnallista erillisyyttä siis ensinnäkin perusoikeus- ja ihmisoikeussuojan sisällöllisillä eroilla, sillä hallitusmuodon perusoikeussuoja saattoi olla suppeampaa tai laajempaa kuin ihmisoikeusso-

---

¹¹⁹ Ihmisoikeudet.net 2010.

¹²⁰ Hallberg 1996: 832.

¹²¹ Neuvonen 2012 a: 117 & 125.

pimusten antama suoja.¹²² Valiokunta perusteli asiaa myös niin, että Suomella oli sen mielestä vain hyvin vähäiset mahdollisuudet vaikuttaa ihmisoikeussopimusten tulkin-
taan ja niiden soveltamiseen kansainvälisellä tasolla. Valiokunta perusteli asiaa edelleen
vetoamalla siihen, että lakiehdotuksen ristiriita perusoikeussäännösten kanssa voitiin
aina poistaa perustuslainsäätämisyjärjestyksessä säädetyllä poikkeuslailla, kun taas risti-
riita kansainvälisen sopimuksen kanssa merkitsi aina kansainvälisen velvoitteen rikko-
mista lain säätämisyjärjestyksestä riippumatta¹²³. Erillisysteesi alkoi kuitenkin murentua
jo 1980-luvun loppupuolella. Merkittävä tekijä siinä oli ihmisoikeussopimusten aseman
yleinen vahvistuminen suomalaisessa oikeuskulttuurissa 1980-luvun jälkipuoliskolta
alkaan.¹²⁴ Kiinnostavaa on myös se, että Suomen ihmisoikeussopimusvelvoitteiden voi-
daan katsoa lisänneen hieman perusoikeussäännösten suoraa sovellettavuutta 1990 lu-
vun aikana¹²⁵.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen yhteydessä alettiin 1990-luvulla puhua subsidiariteet-
tiperiaatteesta. EIS:sta ei siis tämän periaatteen mukaan olekaan tarkoitettu korvaamaan
kansallista yksilön perustavien oikeuksien turvaksi laadittua säännöstöä ja valvonta-
koneistoa, vaan sopimus ja siihen liittyvä kansainvälinen valvontajärjestelmä on tarkoi-
tettu nimenomaan kansallista oikeusturvajärjestelmää täydentäväksi viimekätiseksi suo-
javerkoksi, johon turvaudutaan silloin, kun kansallinen normisto jättää turvaamatta eu-
rooppalaisen standardin mukaisen ihmisoikeuksien vähimmäistason.¹²⁶

Kiinnostavana kehityksenä Suomessa voidaan nähdä myös niin kutsuttu tuomarisoitu-
miskehitys¹²⁷, jonka alkuna voidaan nähdä 1980-luku. Syinä tälle tuomarisoitumiskehi-
tykselle *Kekkonen (2013)* näkee ensinnäkin sen, että KKO on vuodesta 1980 lähtien,

¹²² Nykyään Suomessa perustuslain tuoma perusoikeussuoja on yleisesti ottaen laajempi kuin ihmisoike-
ussopimuksissa. Yleisestihän ihmisoikeuksia pidetäänkin eräänlaisena minimiturvana, jonka voi kansalli-
sesti ylittää, mutta mikäli kansallinen oikeusturvajärjestelmä pettää, ne suojaavat ihmisten oikeuksia.

¹²³ Tuolloin perusoikeuksiin siis katsottiin voivan puuttua poikkeuslaeilla, jopa melko helpostikin, sen
sijaan että perusoikeuksien olisi katsottu velvoittavan vahvasti lainsäätäjää ja luovan rajoituksia myös
niiden rajoittamiselle.

¹²⁴ Viljanen 1996: 792–793.

¹²⁵ Hallberg 1996: 833.

¹²⁶ Viljanen 1996: 798.

¹²⁷ *Tuori* kutsuu tätä kehitystä tuomarivaltioksi, jonka synnyttämisessä ovat olleet olennaisessa osassa
perus- ja ihmisoikeudet. Niiden tulkinnallisuuden ja tapauskohtaisuuden vuoksi lainkäytön asema on vah-
vistunut. Käsitteenä tuomarivaltiolla tarkoitetaan kehitystä, jonka tuloksena tuomioistuimet käyttävät
poliittisuonteista päätösvaltaa, jonka demokraattisessa oikeusvaltiossa noudatettavat vallanjako- ja de-
mokratiaperiaatteet osoittavat lainsäätäjälle. (*Tuori 2007: 249–250*)

jolloin valituslupajärjestelmä tuli käyttöön, ollut olennaisesti ennakkopäätöksiä antava tuomioistuin. Toiseksi markkinataloudelle tyypilliset tavoitteelliset ja joustavat oikeusnormit ovat siirtäneet vallan lainsäätäjiltä lain soveltajille.¹²⁸

Kolmanneksi Suomen liittyminen kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin ja Euroopan unioniin on korostanut tuomioistuinten roolia oikeudellisten konfliktien ratkaisussa. Vielä merkittävämpää on se, että monissa oikeudellisissa ja yhteiskunnallisissa konflikteissa ylikansalliset tuomioistuimet sanovat viimeisen sanan. Tällaisen ratkaisutoiminnan voidaan nähdä vaikuttavan myös yhteiskuntapolitiikkaan.¹²⁹

18.1.1996 valtioneuvoston yleisistunto asetti komitean uudistamaan Suomen valtiosäännön ydinosa, eli perustuslait.¹³⁰ Suomen uusi perustuslaki (PL) tuli voimaan 1.3.2000. Uudella perustuslailla kumottiin aikaisemmat neljä perustuslakia eli vuoden 1919 hallitusmuoto, vuoden 1928 valtiopäiväjärjestys, sekä vuodelta 1922 oleva laki valtakunnanoikeudesta ja niin sanottu ministerivastuulaki. Vuoden 2000 perustuslakiuudistuksen päätavoitteena oli Suomen perustuslakien yhtenäistäminen ja ajanmukaistaminen¹³¹. Samalla vuonna 1995 uudistetut perusoikeussäännökset siirrettiin uuteen perustuslakiin lähes sellaisinaan¹³². Yksi vuoden 2000 PL:n uutuuksista oli myös 106 §:ssä määritelty *etusijaperiaate*¹³³, jonka mukaan

”Jos tuomioistuimen käsiteltävänä olevassa asiassa lain säännöksen soveltaminen olisi ilmeisessä ristiriidassa perustuslain kanssa, tuomioistuimen on annettava etusija perustuslain säännökselle.”

Sananvapautta suojattiin aikaisemmin siis muun muassa vuoden 1766 painovapausasetuksessa, vuonna 1906 annetussa perustuslaintasoisessa laissa, sekä vuoden 1919 hallitusmuodossa. Sananvapauden käyttämisestä annettiin aikaisemmin säännöksiä muun muassa painovapauslaissa, sekä radiovastuulaissa. Nykyisin sananvapautta suojataan perustuslain 12 §:ssä ja tarkempia säännöksiä sananvapauden käyttämisestä on sanan-

¹²⁸ Kekkonen 2013: 144–145.

¹²⁹ Emt. 145.

¹³⁰ Saraviita 1996: 424.

¹³¹ Oikeusministeriö 2001: 1.

¹³² emt. 10.

¹³³ Saraviita 2013: 4.

vapauslaissa. Nykyisellä sananvapauslailla kumottiin painovapauslaki ja radiovastuulaki.¹³⁴

3.2. Ruotsi vuodesta 1809 nykyhetkeen

Ruotsissa 1800-luvun loppua leimasivat suuret muutokset yhteiskunnassa, sillä silloin talouselämä vapautui ja äänioikeus- ja veroreformit toteutettiin. Vuonna 1866 vanhat säätyvaltiopäivät korvattiin kaksikamarisella parlamentilla, jonka alahuone valittiin vaaleilla. Vuonna 1907 miehet saivat yleisen äänioikeuden, mutta naisia yleinen äänioikeus ulotettiin koskemaan vasta vuonna 1919.¹³⁵ Yleinen valtiokehitys Ruotsissa oli siis hieman edellä Suomen kehitystä. Kuitenkin Suomessa yleinen ja yhtäläinen äänioikeus toteutui ennen Ruotsia.

Ruotsissa sananvapaus kohotettiin perusoikeudeksi jo vuonna 1812, eli pian Suomen sodan jälkeen. Painovapaus taas sai lähes nykyisen muotonsa vuoden 1812 painovapausasetuksen myötä.¹³⁶ 1900-luvulla Ruotsalainen sanavapauskäsitelmä on siirtynyt yhä enemmän kohti angloamerikkalaista näkemystä täydellisestä vapaudesta kuin manner-eurooppalaista näkemystä vastuullisuudesta rajoineen. Erityisesti ruotsalainen lehdistö näkee asemansa enemmän oikeuksien haltijana kuin velvollisuuksien kohteena.¹³⁷ Näin ollen ruotsalaisen sananvapausnäkemysten voi sanoa olevan melko liberaali, suhteutettuna siihen millainen suhtautuminen Suomessa ja yleisemmin Manner-Euroopassa on sananvapauteen.

1940-luvun loppupuolella Ruotsi oli perustamassa Euroopan neuvostoa, ja samalla se oli ensimmäisiä maita, jotka liittyivät Euroopan ihmisoikeussopimukseen. Kiinnostava huomio tähän liittyen on se, että Ruotsi oli varsin skeptinen Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen perustamisen suhteen. Ruotsissa tuomioistuin nähtiin jopa turhana, koska tuolloin katsottiin, ettei ihmisoikeussopimuksen oikeuskäytännölle ole tarvetta¹³⁸.

---

¹³⁴ Tala 2004: 27.

¹³⁵ Pohjola Norden 2013.

¹³⁶ Neuvonen 2012 a: 90.

¹³⁷ Emt. 90.

¹³⁸ Bertilsson 2008: 48–49.

Ruotsissa toteutettiin 1970-luvun kuluessa hallitusmuodon (*regeringsformen*) kokonaisuudistus, jossa perustuslakiin tuli 20 pykälää käsittävä toinen luku perustavanlaatuisista vapauksista ja oikeuksista (*grundläggande fri- och rättigheter*). Luku sisältää varsin yksityiskohtaiset säännökset perinteisistä vapausoikeuksista ja tasavertaisuusoikeuksista.¹³⁹ Näin ollen Ruotsissa toteutettiin perusoikeuksien uudistaminen huomattavasti aiemmin kuin Suomessa.

Nykyään Ruotsissa on yhteensä neljä perustuslakia, joista käsiteltävänä tässä tutkimuksessa on kolme. Ensinnäkin käsiteltävänä on hallitusmuoto, joka turvaa kaikenlaisen ilmaisun. Varsinainen suoja sananvapaudelle annetaan kuitenkin erityisperustuslaeissa. Erityisperustuslakeja ovat painovapausasetus (*tryckfrihetsförordningen*) ja ilmaisunvapausperustuslaki (*yttrandefrihetsgrundlagen*), jotka sääntelevät sananvapauden käyttämistä joukkoviestinnässä¹⁴⁰. Ruotsissa sananvapauden sisältyy oikeus suullisesti, kirjallisesti, kuvallisesti tai muulla tavoin välittää tietoja, sekä ilmaista ajatuksia, mielipiteitä ja tunteita. Hallitusmuodossa säädetään myös informaationvapaudesta, joka käsittää oikeuden hankkia ja vastaanottaa tietoja sekä muutoin ottaa osaa muiden ilmaisuihin.¹⁴¹

---

¹³⁹ HE 309/1993.

¹⁴⁰ Sveriges Riksdag 2011; Neuvonen 2012 a: 121.

¹⁴¹ Oikeusministeriö 2010: 68.

4. SANANVAPAUS

Historiallisen tarkastelun jälkeen herää kysymys, miten sananvapaus on suojattu kansallisella tasolla ja EIS:ssa. Entä millaista oikeuskäytäntöä sananvapauteen liittyen on? Vastaan näihin kysymyksiin tämän pääluvun aikana mutta ensin käsittelen lyhyesti sananvapauden käsitettä ja sisältöä.

4.1. Sananvapaus käsitteenä ja sananvapauden sisältö

Ihmisoikeuksien juuret ovat nähtävissä 1700-luvulla Yhdysvaltain itsenäisyysjulistuksessa ja Ranskan vallankumouksessa, vaikka tuolloin ihmisoikeudet koskivatkin lähinnä tietyssä sosiaalisessa asemassa olevia valkoisia miehiä.¹⁴² Myös sananvapauden juuret ovat löydettävissä samalta aikakaudelta ja toisaalta myös jo valistuksen ajalta. Tästä on siis tultu pitkä matka nykyisiin ihmisoikeuksiin, jotka nähdään universaaleina, ja sananvapauteen, joka koskee kaikkia.

Keskeisenä ihmis- ja perusoikeutena sananvapaus saa ulottuvuuksia hyvin useilla oikeudenaloilla¹⁴³. Sananvapaus on klassisten vapausoikeuksien lailla yksilölle annettu poliittinen oikeus, joka toteutuu pääasiassa joukkoviestinnän välityksellä ja toteuttaa yhteiskunnallista etua¹⁴⁴. Sananvapaus on perinteinen vapausoikeus, joka tarkoittaa jokaisen ihmisen oikeutta ilmaista itseään ja kommunikoida toisten ihmisten kanssa. Sananvapauden perusajatuksena onkin siis turvata vapaa mielipiteen muodostus ja julkinen keskustelu sekä mahdollistaa joukkotiedotuksen vapaa kehitys. Kuten jo edellä käsitellyssä historiallisessa osuudessa käy ilmi, sananvapaudesta puhuttaessa käytetään eri käsitteitä, kuten paino-, ilmaisun- ja sananvapaus. *Neuvonen (2005)* näkee ilmaisunvapauden käsittävän kaiken inhimillisen ilmaisun muodot teatterista painotuotteisiin. Sananvapaus taas voidaan nähdä rajallisempänä oikeutena kuin ilmaisunvapaus. Painovapaus taas käsittää yksinomaan kirjallisen ilmaisun muotoja.¹⁴⁵

---

¹⁴² Bertilsson 2008:46

¹⁴³ Huovinen 2010: 143.

¹⁴⁴ Neuvonen 2005: 32.

¹⁴⁵ Emt. 9.

Sananvapauden aatteellisessa perustassa voidaan länsimaissa tehdä jako kahteen pääsuuntaukseen. Angloamerikkalainen sananvapausajattelu painottaa ehdotonta sananvapautta ja suhteutuu teoriatasolla erittäin kriittisesti kaikkiin sananvapauden rajoituksiin. Tämän ajattelun taustalla on 1800-luvulla syntynyt ajatus, että kun kaikki saavat sanoa sanottavansa, totuus voittaa valheen, ja näin yhteisössä lopulta pääsevät esiin parhaat mahdolliset ajatukset.¹⁴⁶

Mannereurooppalainen sananvapausajattelu taas korostaa, että sanan käyttö on vapaata, mutta siihen sisältyy vastuu. Valistuksen ajalta eurooppalaiseen sananvapauteen liittyy myös vahvasti ajatus kansan valistamisesta ja sivistämisestä, joka näkyy esimerkiksi valtiollisten yleisradioyhtiöiden toiminnassa. Euroopassa on myös historiallisista syistä katsottu voivan rajoittaa sananvapautta myös ennakolta. Euroopassa on suhtauduttu myös vähemmän kriittisesti sananvapauden rikosoikeudelliseen jälkisääntelyyn ja joukkoviestinnän itsesääntelyyn.¹⁴⁷

Rikosoikeudellisella jälkisääntelyllä tarkoitetaan sitä, että mitä tahansa voidaan julkaista, mutta julkaisija kantaa vastuun sanomisistaan, ja häntä voidaan rangaista rikosoikeudellisen keinoin tai tuomita maksamaan vahingonkorvauksia. Yleisin rikosoikeudellisen seuraamuksen tai vahingonkorvausoikeudellisen korvauksen syy joukkoviestinnässä on yksityiselämän loukkaaminen.¹⁴⁸

Sananvapauden ydinalueeksi, eli alueeksi jota ei saa rajoittaa, on yleisesti määritelty poliittinen keskustelu. Sen sijaan kaupallinen viestintä on sijoitettu sananvapauden reuna-alueelle, jota voi rajoittaa. Kiinnostavaa poliittisen keskustelun korostamisesta sananvapaudessa tekee se, että sananvapauden sisältöneutraaliuden käsite on sääntöosaltaan ristiriidassa sananvapausoikeuden poliittisen luonteen kanssa. Mikäli sananvapaus on poliittinen oikeus ja poliittinen osuus sen ydinaluetta, säännöstasolla ajetaan yhteishyvää eli poliittisen keskustelun ja tiedonsaannin vapautta. Tällöin sananvapaus ei voisi yhteishyvänsä missään tilanteessa syrjäyttää yksilön oikeutta esimerkiksi yksityisyyteen,

---

¹⁴⁶ Neuvonen 2008: 19.

¹⁴⁷ Emt. 19.

¹⁴⁸ Emt. 19–20.

vaikka sananvapauden voidaan katsoa niin tekevän, kuten jäljempänä tässä luvussa käy ilmi.¹⁴⁹

Neuvonen (2005) toteaa, että mikäli sananvapaus nähdään erityisesti yksilön oikeutena, sananvapautta tutkittaessa on lähdettävä siitä, että sananvapauden ydinalueesta on kyse silloin, kun yksilö käyttää sananvapauttaan jonkin muun kuin kaupallisen tarkoituksen edistämiseen. Kaupallisella tarkoituksella tarkoitetaan perinteisesti mainontaa. Sen sijaan kaupallinen käyttö viihdejulkisuuden yhteydessä on varsin vähän käsitelty näkökulma, jonka *Neuvonen* mieltää uutisviestinnän ja mainonnan välimuodoksi, jossa julkisuuden henkilöt saavat julkisuutta omien intressiensä edustamiseen ja joukkoviestimet saavat edistettyä kaupallisia tavoitteitaan näiden henkilöiden avulla.¹⁵⁰

Sananvapauden ydinalueesta on kysymys myös silloin kun joukkoviestinnän harjoittaja osallistuu yhteiskunnalliseen keskusteluun. Sen sijaan kaikenlainen sananvapauden kaupallinen käyttö on pääsääntöisesti reuna-alueita siitä riippumatta käyttääkö sananvapautta yksilö¹⁵¹ vai ei. Kolmas sananvapauden ydinalueeseen kuuluva sananvapauden osa on ennakoesteiden kieltä, jonka mukaan sananvapauteen voidaan puuttua vain jälkikäteisen kontrollin kautta.¹⁵²

Sananvapaudella on neljä oikeutusperustetta. Oikeutusperusteiden pohja on klassisessa liberaalissa sananvapaussopissa, jonka vuoksi erityisesti angloamerikkalaisessa kirjallisuudessa nämä perusteet ovat esitysten lähtökohtana. Näiden neljän perusteen lisäksi on esitetty myös muita perusteita, mutta ne eivät ole saaneet yhtä vahvaa asemaa. Suomalaisessa keskustelussa sananvapauden oikeutusperusteet ovat saaneet vähemmän huomiota, vaikkakin niitä on käytetty myös eräänlaisina taustaoletuksina ilman tarkempaa jäsentelyä tai analysointia. Nämä neljä oikeutusperustetta ovat

- totuuden etsiminen
- itsensä toteuttaminen
- demokraattinen osallistumisoikeus

---

¹⁴⁹ Neuvonen 2005: 30.

¹⁵⁰ Emt. 31–32.

¹⁵¹ Yksilö voi *Neuvosen* mukaan olla luonnollisen henkilön lisäksi myös oikeushenkilö. (Neuvonen 2005:32.)

¹⁵² Neuvonen 2005: 32.

- viranomaisten valvonta.¹⁵³

Ajatuksen totuuden etsimisestä esitti *John Milton* teoksessaan ”*Areopagitica*”. Oikeutusperusteen perusteena nähdään sokraattinen metodi, jossa kyselemällä ja keskustelemalla saadaan totuus selvitettyä. Itsensä toteuttaminen taas painottaa luonnollisesti erityisesti yksilön oikeutta, eikä kollektiivista hyvää kuten muut oikeus. Itsensä toteuttamisen periaate ei kuitenkaan perustu pelkkään ilmaisuun vaan myös oikeuteen ottaa tietoja vastaan.¹⁵⁴

Demokraattinen osallistumisoikeus sen sijaan painottaa ilmaisun kuulumista julkiseen keskusteluun. Tähän kyseiseen oikeutusperusteeseen viitataan myös Suomen sananvapauslaissa, jonka ensimmäinen pykälän mukaan ”*Tätä lakia sovellettaessa ei viestintään saa puuttua enempää kuin on välttämätöntä ottaen huomioon sananvapauden merkitys kansanvaltaisessa oikeusvaltiossa*”. Ylipäätään muutenkin demokraattinen osallistumisoikeus on nähty tärkeänä, sillä myös EIT on ottanut kantaa tähän oikeutusperusteeseen toteamalla, että sananvapauden rajoitusten on oltava välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa. Neljäntenä ja viimeisenä oikeutusperusteena on erityisesti yhdysvaltalaiseen ajatusmaailmaan kuuluva näkemys sananvapaudesta mahdollisuutena valvoa julkisen vallan käyttöä. Näkemys on saanut jalansijaa myös Euroopassa EIT:n käytännössä ja Suomessa julkisen vallan vahtimisella on perusteltu erityisesti lehdistön asemaa.¹⁵⁵

4.2. Lyhyesti sananvapauden ja yksityis- ja perhe-elämän suojan suhteesta

EIS:n 8 artiklassa määritelty yksityis- ja perhe-elämän suoja on hyvin tiiviissä yhteydessä sananvapauteen, jonka vuoksi koen tärkeäksi käsitellä lyhyesti seuraavaksi tätä suhdetta. Yksityis- ja perhe-elämän suoja on suojattu myös kansallisesti perustuslain tasolla, ja se on osa rikosoikeutta niin Suomessa kuin Ruotsissakin.¹⁵⁶ Yksityiselämän voi-

¹⁵³ Neuvonen 2012 a: 37–38.

¹⁵⁴ Emt. 38–40.

¹⁵⁵ Emt. 40.

¹⁵⁶ Neuvonen 2012 b: 460.

daan nähdä pitävän sisällään yksilön oikeuden olla rauhassa muilta ja sen lisäksi myös yksilön oikeuden päättää suhteestaan ympäristöönsä¹⁵⁷.

EIS:ssa yksityis- ja perhe-elämää suojataan seuraavasti

”1. Jokaisella on oikeus nauttia yksityis- ja perhe-elämäänsä, kotiinsa ja kirjeenvaihtoonsa kohdistuvaa kunnioitusta.

2. Viranomaiset eivät saa puuttua tämän oikeuden käyttämiseen, paitsi kun laki sen sallii ja se on välttämätöntä demokraattisessa yhteiskunnassa kansallisen ja yleisen turvallisuuden tai maan taloudellisen hyvinvoinnin vuoksi, tai epäjärjestyksen tai rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalien suojaamiseksi, tai muiden henkilöiden oikeuksien ja vapauksien turvaamiseksi.”

Suomen perustuslaissa yksityis- ja perhe-elämää suojataan PL:n 10 §:ssä:

”Jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu. Henkilötietojen suojasta säädetään tarkemmin lailla.

Kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus on loukkaamaton.

Lailla voidaan säätää perusoikeuksien turvaamiseksi tai rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä. Lailla voidaan säätää lisäksi välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkinnassa, oikeudenkäynnissä ja turvallisuustarkastuksessa sekä vapaudenmenetyksen aikana.”

Ruotsissa yksityis- ja perhe-elämää suojataan hallitusmuodossa; sen mukaan jokainen on suojattu julkista valtaa vastaan ruumiintarkastuksen, kotietsinnän ja vastaavien puuttumisten sekä kirjesalaisuuden, muun luottamuksellisen lähetyksen ja salakuuntelun, puhelinkuuntelun ja muun luottamuksellisen viestin suhteen. Yleistä yksityiselämän suojaa koskevaa perustuslaintasoista säännöstä ei Ruotsissa kuitenkaan ole.¹⁵⁸

Sananvapautta ja yksityiselämän suojaa on punnittu myös useissa tuomioistuinratkaisissa, mikä käy selkeästi esille myöhemmin tässä tutkimuksessa käsittelemissäni tuomioistuinratkaisissa. Sananvapauden ja yksityiselämän suojaa koskevan punninnan

¹⁵⁷ Neuvonen 2005: 143.

¹⁵⁸ Oikeusministeriö 2010: 71–72.

pitää kuitenkin olla aina tapauskohtaista harkintaa, vaikka oikeuskäytäntö antaisikin jonkinlaisia tulkintaohjeita tällaiselle perusoikeuksien väliselle punninnalle.¹⁵⁹

Neuvonen (2005) toteaa kuitenkin, että Suomessa yksityiselämän suojaan ja kunnianloukkauksen liittyvissä tapauksissa liian usein ratkaisut tuntuvat perustuvan hyvin pin-tapuoliseen selostukseen siitä, että sananvapautta voidaan rajoittaa yksityiselämän suo-jelemiseksi. *Neuvonen* jatkaa, että yksityiselämän suoja koskevissa kysymyksissä pun-ninta tulee suorittaa tapauksessa ilmenevien tosiasioiden pohjalta eikä vain yleisesti.¹⁶⁰

Helsingin hovioikeus on tuomiossaan (2009:1) käsitellyt perusoikeuksien välistä pun-nintaa seuraavasti:

”Kahden tai useamman perusoikeuden keskinäiset kollisiotilanteet ratkaistaan pääsään-nön mukaan punninnalla, jossa tulee pyrkiä ratkaisuun, joka mahdollisimman hyvin tur-vaaisi kaikkien kilpailevien perusoikeuksien samanaikaisen toteutumisen. Tavoitteena on siten saavuttaa mahdollisimman hyvä tasapainotilanne yhteen sovitettavien perusoike-uksien kesken. Perusoikeuksien rajoitusten hyväksyttävyyttä tulee arvioida perusoikeus-järjestelmän kannalta. Siten ainakin lähtökohtaisesti toisten yksilöiden perusoikeuksien turvaamistavoite muodostaa hyväksyttävän perusteen rajoittaa perusoikeutta.”

Perusoikeuksien välisessä punninnassa on siis pyrittävä ratkaisuun, joka mahdollisim-man hyvin turvaa kaikkien kilpailevien perusoikeuksien samanaikaisen toteutumisen. Tätä kutsutaan niin sanotuksi *tasapainotilanteeksi*.

4.3. Euroopan ihmisoikeussopimus ja EIT:n ratkaisukäytäntö

Sananvapaus määritellään EIS:n 10 artiklassa seuraavasti:

”Jokaisella on sananvapaus. Tämä oikeus sisältää vapauden pitää mielipiteitä sekä vastaanottaa ja levittää tietoja ja ajatuksia alueellisista rajoista riippumat-ta ja viranomaisten siihen puuttumatta. Tämä artikla ei estä valtioita tekemästä radio-, televisio- ja elokuvayhtiöitä luvanvaraisiksi.

¹⁵⁹ Neuvonen 2012 b: 460.

¹⁶⁰ Neuvonen 2005: 175.

Koska näiden vapauksien käyttöön liittyy velvollisuuksia ja vastuuta, se voidaan asettaa sellaisten muodollisuuksien, ehtojen, rajoitusten ja rangaistusten alaiseksi, joista on säädetty laissa ja jotka ovat välttämättömiä demokraattisessa yhteiskunnassa kansallisen turvallisuuden, alueellisen koskemattomuuden tai yleisen turvallisuuden vuoksi, epäjärjestyksen tai rikollisuuden estämiseksi, terveyden tai moraalien suojaamiseksi, muiden henkilöiden maineen tai oikeuksien turvaamiseksi, luottamuksellisten tietojen paljastumisen estämiseksi, tai tuomioistuinten arvovallan ja puolueettomuuden varmistamiseksi.”

EIT on pitänyt sananvapautta yhtenä demokraattisen yhteiskunnan peruspilareista. Sananvapauden laajuus ja hyväksyttävien rajoitusperusteiden tulkinta on täsmentynyt EIT:n ratkaisukäytännössä, vaikka EIS:n 10 artiklassa melko laajasti sananvapautta käsitelläänkin. EIS:n tulkinnassa on otettava huomioon, että sananvapaus pitää sisällään oikeuden mielipiteisiin eikä tätä oikeutta ole lupa rajoittaa edes 10 artiklan 2 kappaleen edellytyksillä. Sen sijaan oikeutta suulliseen, kirjoitettuun ja sähköisten viestimien kautta tapahtuvaan mielipiteiden ja tietojen ilmaisemiseen ja vastaanottamiseen voidaan rajoittaa 2 kappaleen mukaisesti.¹⁶¹

Tilanteessa jossa EIS:n turvaamaa sananvapautta on rajoitettu, EIT etenee sananvapauden rajoitussäännöksen hyväksyttävyyden tulkinnassa seuraavasti:

- ratkaistaan, onko sananvapautta rajoitettu
- ratkaistaan, onko rajoituksesta säädetty laissa
- ratkaistaan, onko rajoitus tehty 10 artiklan 2 kappaleessa mainitun tarkoituksen toteuttamiseksi
- ratkaistaan, onko rajoitus välttämätön demokraattisessa yhteiskunnassa.¹⁶²

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen sananvapauskäsitettä voidaan pitää hyvin laajana, sillä EIT on tulkinnut sananvapauden rajoittamisen tarvetta demokraattisessa yhteiskunnassa hyvin suppeasti. Kansallinen turvallisuus, moraalit ja uskonnolliset arvot ovat olleet merkittävimmät perusteet hyväksyä sananvapauden rajoituksia tilanteessa, jossa on ollut kyse yhteiskunnallisesta keskustelusta. Sananvapauden kannalta tärkein EIT:n käyttämä arviointiperuste onkin välttämättömyys demokraattisessa yhteiskunnassa. Yli-

¹⁶¹ Oikeusministeriö 2010: 16–17; Mäenpää 2005: 482–483.

¹⁶² Neuvonen 2012 a: 70.

päätään muutenkin tulkintakäytännön perusteella EIS:n 10 artiklan toisen kappaleen rajoituslistaa on tulkittava suppeasti.¹⁶³

Tuomioistuimen ratkaisuja tulkittaessa on muistettava, että tuomioistuin tulkitsee usein ihmisoikeussopimusta tarkoitushakuisesti – eli toisin sanoen sopimuksen tarkoituksen valossa – niinpä sanamuodoista ei aina voida johtaa suoraan tuomioistuimen tuomion perustetta, vaan myös ihmisoikeussopimuksen sovellettavan artiklan tavoite on otettava huomioon.¹⁶⁴

Vaikka sananvapaudella on laaja suoja, kaikki sananvapaus ei kuitenkaan ole yhtä hyvin suojattua. Kaupallisen sananvapauden käytön on nimittäin katsottu olevan kapeamman suojan piirissä kuin poliittiseen toimintaan liittyvän sananvapauden, minkä vuoksi valtion harkintavalta on kaupallisen sananvapauden käyttöä koskevissa tapauksissa laajempi. Tärkeänä seikkana harkintavaltaan liittyvissä asioissa on otettava huomioon, että vaikkei sopimusmääräys ehdottomasti kiellä sananvapauden ennakolta rajoittamista, on EIT korostanut että rajoittaminen on sallittua vain tiukoissa rajoissa. Harkintavaltaa käytettäessä on myös otettava huomioon, että sananvapaus ei lähtökohtaisesti riipu ilmaisun muodosta, sisällöstä ja tarkoituksesta, vaan poliittisen viestinnän ohella esimerkiksi taiteellinen ilmaisu kuuluu 10 artiklan soveltamisalaan.¹⁶⁵

Vaikka EIT katsoo lehdistön olevan niin sanottu julkinen vahtikoira, jonka tehtävänä on jakaa tietoja ja ajatuksia kaikista kysymyksistä jotka herättävät mielenkiintoa, ei lehdistö saa kuitenkaan ylittää tiettyjä rajoja. Näitä rajoja ovat muun muassa rajat, jotka on asetettu muiden maineen ja oikeuksien suojaamiseksi, sekä luottamuksellisen tiedon levittämisen estämiseksi. Ihmisoikeustuomioistuimen mukaan sananvapauden rajoituksia tulee kuitenkin aina tulkita tiukasti ja niiden tarpeellisuudesta tulee olla vakuuttava näyttö.¹⁶⁶ EIT:n sananvapauskäsitelmä julkisine vahtikoirineen voidaankin nähdä hyvin angloamerikkalaisena.

---

¹⁶³ Neuvonen 2012 a: 72–73.

¹⁶⁴ Emt. 70.

¹⁶⁵ Neuvonen 2012 a: 69–70; Mäenpää 2005: 483.

¹⁶⁶ Oikeusministeriö 2010: 17.

Esimerkkinä yksityisyyden suojan ja sananvapauden punninnasta esittelen tapauksen *von Hannover v. Saksa*. Tapauksessa oli kysymys siitä, loukattiinko julkisuuden henkilön yksityisyyttä, kun lehdissä julkaistiin kuvia ja artikkeleita hänen yksityiselämästään. Tapauksessa todettiin seuraavaa:

EIT katsoi, kuten vastaavissa aiemmissakin tapauksissa, että valokuvien ja artikkelien julkaisulla oli yksinomaan pyritty tyydyttämään tietyn lukijakunnan uteliaisuutta eikä niillä voitu katsoa edistetyn yhteiskunnallisesti kiinnostavaa keskustelua, vaikka valittaja olikin yleisölle tuttu. Näissä oloissa sananvapautta oli tulkittava ahtaammin. EIT katsoi myös, ettei kokonaan voitu sivuuttaa kyseisten kuvien ottamisen olosuhteita eikä sitä, että monet julkisuuden henkilöt joutuivat häirinnän kohteiksi arkipäivän elämässään. Käsillä olevassa tapauksessa tuo tuli erityisesti esille Monte Carlon rantaklubin kuvan osalta. Tuo kuva oli ilmeisesti otettu salaa useiden satojen metrien päästä. EIT katsoi myös, että yksityiselämän suojeluun tuli kiinnittää entistä enemmän huolta, koska oli uusia tiedonvälitysteknologioita, joilla oli mahdollista säilyttää ja toisintaa henkilökoh-
taisia tietoja.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on useissa tuomioissaan todennut, että ihmisoikeus-
sopimuksen 10 artikla soveltuu sen 2 kohdassa mainituin rajoituksin paitsi myönteisiin, vaarattomiin tai yhdentekeviin, myös loukkaaviin, järkyttäviin tai huolestuttaviin tietoihin. Tämä johtuu pluralismin, suvaitsevaisuuden ja vapaamielisyyden vaatimuksista, joita ilman demokraattista yhteiskuntaa ei ole. Journalistinen vapaus sisältää myös mahdollisuuden turvautua liioitteluun ja provokaatioon.¹⁶⁷

EIT:n harjoittamaa EIS:n tulkintaa voidaan pitää niin sanottuna *dynaamisena tulkintana*. Tähän tulkintaan liittyy oppi valtion harkintamarginaalista, joka kytkeytyy kysymykseen EIS:n turvaaman oikeuden rajoittamisen välttämättömydestä demokraattisessa yhteiskunnassa. Harkintamarginaalioppi siis antaa valtiolle tietyissä tapauksissa harkintavaltaa, josta seuraa että tietyt rajoitukset voivat olla hyväksyttävämpiä eri jäsenmaissa. Toisaalta EIT pyrkii kehittämään myös johdonmukaista ja yhteistä linjaa, jolloin se on luonut – ja luo edelleen – konsensuksen tietyistä ihmisoikeuksista, joiden osalta harkintamarginaali on vähäisempi. Harkintamarginaali on sananvapauden kohdalla nähty laajaksi erityisesti uskonnollisiin kysymyksiin liittyvissä ratkaisuisissa.¹⁶⁸ Sen sijaan valtion

¹⁶⁷ Oikeusministeriö 2010: 17.

¹⁶⁸ Neuvonen 2012 a: 69.

harkintamarginaali on hyvin kapea liittyen demokraattisessa yhteiskunnassa tärkeänä pidettyihin poliittisiin mielenilmauksiin, ja yleisiä asioita koskevaan keskusteluun¹⁶⁹.

Euroopan ihmisoikeussopimuksen ratkaisut ovatkin liittyneet pääasiassa sananvapauden poliittiseen ulottuvuuteen, joka antaa selkeän kuvan sananvapauden sisäisistä painotuksista. Tapaus *Jersild v. Tanska* korostaa sitä, että EIT on ratkaisukäytännössään antanut suurimman merkityksen yhteiskunnalliselle ja poliittiselle keskustelulle¹⁷⁰. Tapauksessa oli kysymys siitä, oliko sananvapauden puuttunut asiaan vaikuttavin ja riittävin perustein ja oliko puuttuminen ollut oikeasuhtaista, kun tv-toimittaja oli tuomittu rangaistukseen sen johdosta, että hänen koostamassaan ohjelmassa oli esitetty rotua ja etnistä alkuperää herjaavia lausumia.

J. työskenteli Tanskan tv- ja radioyhtiön palveluksessa toimittajana. Kun eräässä sanomalehdessä oli ollut artikkeli "vihreätakeiksi" itseään kutsuvista nuorista ja heidän rasistisista asenteistaan, heistä päätettiin tehdä dokumenttiohjelma televisioon. J. kutsui muutamia nuorista haastatteluun. Useita tunteja kestäneen haastattelun aikana nuoret tekivät herjaavia huomautuksia muukalaisista ja etnisistä ryhmistä. Haastattelusta tehtiin parin tunnin nauhoitus, josta J. koosti muutamia minutteja kestäneen ohjelman. Siihen otettiin useita kohtia, joissa nuoret olivat lausuneet karkeita loukkauksia. Ohjelma esitettiin televisiossa osana sunnuntaipäivän uutismakasiinia, joka oli tunnettu sosiaalisia ja poliittisia kysymyksiä käsittelevistä ohjelmistaan. EIT totesi, että haastatteluihin perustuvat uutiset olivat yksi tärkeimpiä keinoja, joilla lehdistö kykeni täyttämään "julkisen valvojan" (public watchdog) tehtävänsä. Haastattelun lausumien levittämiseen liittyvä rangaistusuhka esti merkittävästi lehdistön osallistumista julkiseen keskusteluun. Sellaista uhkaa oli pidettävä mahdollisena vain erityisen vahvojen perustein. Käytetyt keinot eivät olleet oikeassa suhteessa tarkoitukseen suojella muiden henkilöiden mainetta ja oikeuksia. Siten EIS 10 artiklaa oli rikottu.

Huomioitavaa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisuissa on myös se, että EIT on katsonut julkiseen keskusteluun puuttuvien, verraten lievienkin seuraamusten loukkaavan 10 artiklaa¹⁷¹. Tällaisena esimerkkinä julkiseen keskusteluun puuttuvasta seuraamuksesta voidaan antaa tapaus *Karhuvaara & Iltalehti v. Suomi*. Tapauksessa katsottiin, että yksityiselämän loukkaamisesta määrätyn vahingonkorvauksen suuruus oli keskeinen tekijä, joka myötävaikuttanut 10 artiklaa koskevan sopimusrikkomuksen vahvistamiseen.¹⁷²

---

¹⁶⁹ Mäenpää 2005: 490.

¹⁷⁰ Neuvonen 2012 a: 70–71.

¹⁷¹ Neuvonen 2012 a: 70; Mäenpää 2005: 484.

¹⁷² Mäenpää 2005: 484.

Tapauksessa oli kysymys siitä, että Iltalehdessä selostettiin lokakuussa 1996 oikeudenkäyntiä rikosasiassa, joka koski erään asianajajan juopunutta ja häiritsevää käyttäytymistä ja poliisin kimppuun käymistä. Asianajajan vaimo (jäljempänä A) oli tapahtum aikaan kansanedustaja. Artikkelin otsikkona oli "Vaimo eduskunnan sivistysvaliokunnan puheenjohtaja - Seinäjokelainen asianajaja iski poliisia ravintolassa". Marras- ja joulukuussa 1996 julkaistiin jatkokertomuksia, joissa selostettiin tuomiota, jolla vastaaja oli tuomittu 6 kuukaudeksi ehdolliseen vankeuteen. Käräjäoikeus tuomitsi maaliskuussa 1998 Karhuvaaran ja muut journalistit yksityisyyden loukkauksesta erityisen raskauttavissa oloissa valtiopäiväjärjestyksen 15 §:n mielessä. Karhuvaaralle määrättiin 80 päiväsakkoa vastaten kaikkiaan 47.360 markkaa. Lisäksi valittajat veloitettiin maksamaan yhteisvastuullisesti toisten vastaajien kanssa vahingonkorvausta kaikkiaan 175.000 mk sekä oikeudenkäyntikuluja 72.109 mk korkoineen. Hovioikeus hylkäsi vastaajien valituksen joulukuussa 1998 ja pysytti käräjäoikeuden tuomion erästä vähäistä oikaisua lukuun ottamatta. Korkein oikeus epäsi valitusluvan toukokuussa 1999. Valittajat väittivät 10 artiklan rikkomusta, kun heidät oli tuomittu yksityisyyden loukkauksesta ja veloitettu maksamaan korvauksia. EIT totesi, että tapauksessa rangaistuksia ja korvausten määriä täytyi pitää hyvin korkeina, koska korvaukset, joita oli tuomittu vakavien väkivaltarikosten uhreille, olivat maksimissaan olleet noin 100.000 markkaa. EIT:n mielestä niin ankarat seuraamukset, ottaen huomioon rajoitetun puuttumisen A:n yksityiselämään, osoittivat silmiinpistävästä suhteettomuudesta yksityiselämän suojaa ja sananvapautta koskevien kilpailevien intressien välillä. Kotimaisten tuomioistuinten sinänsä relevantit perustelut eivät olleet riittäviä, jotta puuttumista voitaisiin pitää välttämättömänä demokraattisessa yhteiskunnassa. Lisäksi seuraamukset olivat suhteettomia. Tuomioistuimet eivät olleet löytäneet oikeudenmukaista tasapainoa kilpailevien etujen välillä. EIS 10 artiklaa oli rikottu."

4.4. Sananvapaus Suomessa

Sananvapaus on Suomessa turvattu erityisesti perustuslain 12 §:ssä, jonka mukaan

"Jokaisella on sananvapaus. Sananvapauteen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Tarkempia säännöksiä sananvapauden käyttämisestä annetaan lailla. Lailla voidaan säätää kuvaohjelmia koskevia lasten suojelemiseksi välttämättömiä rajoituksia.

Viranomaisen hallussa olevat asiakirjat ja muut tallenteet ovat julkisia, jollei niiden julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu. Jokaisella on oikeus saada tieto julkisesta asiakirjasta ja tallenteesta."

Sananvapaus on Suomessa ajateltu soveltamisalaltaan periaatteessa rajoittamattomaksi ja sisältöneutraaliksi oikeudeksi. Sananvapaus siis kuuluu aivan jokaiselle, joten siitä saavat Suomen lainkäyttöpiirissä nauttia suomalaiset ja ulkomaalaiset henkilöt, sekä ai-

kuisten ja täysivaltaisten henkilöiden lisäksi yhtä lailla lapset tai muutoin vajaavaltaiset. Perustuslaissa turvatut perusoikeudet kuitenkin kuuluvat lähtökohtaisesti vain ihmisyksilöille, eli luonnollisille henkilöille. Poikkeuksena tästä voidaan kuitenkin pitää sitä, että sananvapaus perusoikeutena on myös välineneutraali, joten sananvapauden perusoikeussuojan on perusteltua katsoa ulottuvan myös lehtien julkaisutoimintaa, ohjelma-toimintaa tai muuta vastaavaa tiedonlevitystä harjoittaviin oikeushenkilöihin.¹⁷³

Tiedonlevitystä koskevaksi sananvapaus on laajennettu sen vuoksi, että sananvapaussäännöksen keskeisenä tarkoituksena on taata kansanvaltaisen yhteiskunnan edellytyksenä oleva vapaa mielipiteenmuodostus, avoin julkinen keskustelu, joukkotiedotuksen vapaa kehitys ja moniarvoisuus, sekä mahdollisuus julkiseen kritiikkiin. Koska näitä tarkoituksia toteutetaan keskeisesti nimenomaan joukkotiedotusvälineiden kautta, ja niiden avulla, on ollut perusteltua laajentaa sananvapaus koskemaan myös niitä. Nykyään etenkin verkkojulkaisut tarjoavat myös yleisölle, eli tavallisille henkilöille, mahdollisuuden käyttää ilmaisunvapauttaan.¹⁷⁴

Sananvapaussäännöksen soveltamisalaan kuuluvat kaikki ilmaisut, riippumatta siitä ovatko ne poliittisia, yhteiskunnallisia, uskonnollisia, viihteellisiä, kaupallisia tai taiteellisia. Sananvapaussäännös välineneutraalina oikeutena suojaa viestintää yhtä lailla niin lehdistössä, kirjallisuudessa, internetissä, sähköpostiviestinnässä, musiikissa, näyttämötaiteessa tai elokuvassa kuin myös kahdenvälisessä suullisessa keskustelussa.¹⁷⁵ Kuitenkaan aivan kaikki ilmaisut eivät ole Suomenkaan perustuslain pohjalta tasa-arvoisia, sillä sananvapauden ydinalueeksi on määritelty poliittinen keskustelu¹⁷⁶. Sen sijaan kaupallinen viestintä on sijoitettu sananvapauden reuna-alueelle, jota katsotaan voivan rajoittaa.¹⁷⁷

Sananvapauteen kuuluvasta välineneutraalisuuden periaatteesta huolimatta myös käytetyllä viestintätavalla saattaa ratkaiseva merkitys asian konkreettisen tulkinnan kannalta. *Oikeusministeriön selvityksessä* todetaankin, että esimerkiksi rikoslaisissa tarkoitettu ri-

¹⁷³ Oikeusministeriö 2010: 13; Neuvonen 2012 a: 52.

¹⁷⁴ Oikeusministeriö 2010: 13.

¹⁷⁵ Emt.13.

¹⁷⁶ Neuvonen 2012 a: 52.

¹⁷⁷ Neuvonen 2005: 30.

kos nimeltään yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen voi ylipäätään toteutua vain silloin, kun yksityiselämää koskevaa tietoa on levitetty joukkotiedotusvälineessä, tai muutoin toimittamalla tieto lukuisten ihmisten saataville. Pääsääntöisesti ilmaisujen esittämisen rangaistavuutta ei kuitenkaan ole sidottu tietyyntyyppiseen viestinnän muotoon, vaan lainsäännökset soveltuvat lähtökohtaisesti kaikenlaiseen viestintään.¹⁷⁸

Suomen perustuslain 22 §:ssä säädetään perusoikeuksien turvaamisesta, sen mukaan ”*Julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen*”. Käytännössä tämä tarkoittaa esimerkiksi perus- ja ihmisoikeuksina turvattuja oikeuksia turvaavan lainsäädännön ylläpitämistä. Lisäksi tämän voi nähdä tarkoittavan myös vaatimusta perus- ja ihmisoikeusmyönteisestä laintulkinnasta, joka aktualisoituu etenkin silloin, kun lainsäädäntö sanamuotonsa mukaisesti mahdollistaisi myös perus- tai ihmisoi- keuden kannalta vähemmän myönteisen tulkinnan.¹⁷⁹

Sananvapauden perusoikeusasema myös vaikeuttaa sen rajoittamista. Vuoden 1995 pe- rusoikeusuudistuksen esityöt, perustuslakivaliokunta ja oikeuskirjallisuus ovat muotoil- leet seuraavat perusoikeuksien rajoitusedellytykset:

- Rajoituksesta on säädettävä lailla. Sananvapauden kohdalla PL 12 § määrittelee- kin sääntelyvarauksen, jonka mukaan tarkempia säännöksiä sananvapauden käyttämisestä annetaan lailla.
- Rajoituksen on oltava täsmällinen ja tarkkarajainen.
- Rajoitusperusteen on myös oltava hyväksyttävä perusoikeusjärjestelmän koko- naisuuden kannalta. Rajoitusperusteiden hyväksyttävyyttä onkin tulkittu suurelta osin EIS:n 10 artiklan luettelemien rajoitusmahdollisuuksien perusteella.
- Tavallisella lailla ei voida puuttua perusoikeuden ydinalueeseen¹⁸⁰. Näin ollen on huomioitava se, että mitä keskeisemmästä sananvapauden käyttötavasta on kysymys, sitä vaikeammin sen rajoitusedellytykset täyttyvät. Sananvapauden, sekä kunnian - ja yksityiselämän suojan optimointi edellyttääkin niiden suojaan

¹⁷⁸ Oikeusministeriö 2010: 13–14.

¹⁷⁹ Emt. 14.

¹⁸⁰ Sananvapauden ydinalueena on se osa perusoikeudesta, jonka poistaminen tekee perusoikeuden suojan nauttimisen mahdottomaksi. (Neuvonen 2012 a: 58) Tässä tapauksessa sananvapauden ydinalueena on nähtävä erityisesti poliittinen keskustelu, jota myös EIT on painottanut lausunnoissaan, ja joka on Suo- messa nähty sananvapauden ydinalueeksi.

liittyvien sananvapauden rajoitusten mitoittamista sellaisiksi, ettei niillä vaaraneta sananvapauden ydinalueelle kuuluvan keskustelun ja tiedonvälityksen vapautta.¹⁸¹

- Rajoituksen tulee myös olla suhteessa tavoiteltuun yhteiskunnalliseen intressiin ja oikeushyvään nähden. Tätä kutsutaan niin sanotuksi *suhteellisuusperiaatteeksi*.
- Perusoikeutta rajoitettaessa on huolehdittava myös oikeusturvan toteutumisesta
- Rajoitus ei myöskään saa olla ristiriidassa Suomea velvoittavien ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa.¹⁸²

Suomessa valtaosa perusoikeuspunninnoista tehdään jo lainsäätämisvaiheessa, mutta kaikkien mahdollisten sananvapaustapausten tulkintatilanteiden ennakoiminen ei ole mitenkään mahdollista. Sen vuoksi sananvapauden rajoitusperusteilla on merkitystä myös sovellettaessa lainsäädäntöä yksittäistapauksiin. Perusoikeusmyönteisen laintulkinnan periaatteiden mukaan perusoikeudet tulee turvata mahdollisimman täydellisesti ja niiden rajoituksia tulee tulkita ahtaasti.¹⁸³

Käytännössä vaatimus perusoikeusmyönteisestä laintulkinnasta on helppo esittää mutta vaikea täsmentää. Tämä korostuu erityisesti sellaisessa tilanteessa, jossa oikeusriidan toinen osapuoli vetoaa perusoikeutena turvattuun sananvapauteen ja toinen taas vetoaa perusoikeutena turvattuun yksityiselämän tai kunnian suojaan. Tällaisessa tilanteessa tarkoituksena on punnita näitä kahta perusoikeutta toisiinsa nähden tapauskohtaisesti.¹⁸⁴

Suomalaiseen sananvapauskäsitykseen kuuluu hyvin vahvasti ennakkosensuurin kieltö. Tämä ilmenee selkeästi perustuslaissa, jonka 12 §:n mukaan: ”*sananvapauteen sisältyy oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä.*” Sananvapauden käyttämistä ei siis voida ennakolta estää sen enempää viranomaisten kuin yksityisten henkilöidenkään taholta. Jos julkaistu viesti jälkeinpäin osoittautuu lainvastaiseksi, siitä voi seurata esimerkiksi tuomioistuimenmenet-

¹⁸¹ Oikeusministeriö 2010: 14.

¹⁸² Neuvonen 2012 a: 56–57; Oikeusministeriö 2010: 14.

¹⁸³ Oikeusministeriö 2010: 13–14.

¹⁸⁴ Oikeusministeriö 2010: 14; Neuvonen 2012 a: 128.

telyssä rikos- tai vahingonkorvausvastuu. Tällaisen jälkimenettelyn vuoksi varsinaisille ennakkoestejärjestelmille ei ole ollut tarvetta, josta johtuen Suomessa ei olekaan käyty keskustelua ennakkoesteopista.¹⁸⁵

Tältä osin Suomen perustuslain sananvapauspykälä onkin sananvapausmyönteisempi kuin EIT:n sananvapausartikla. Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on kuitenkin korostanut ennakkollisten esteiden sananvapautta vaarantavaa vaikutusta ja siksi pitänyt ennakkosensuuria hyväksyttävänä vain harvoissa ja poikkeuksellisissa tilanteissa.¹⁸⁶ Tällaisena tilanteena voidaan pitää esimerkiksi lapsipornografian julkaisemista.

Sananvapaudenkaltaisille abstrakteille oikeuksille on tunnusomaista että sen tarkempi laajuus tarkentuu täysin vasta sitä sääntelevän alemman asteisen lainsäädännön ja lakeja tulkitsevan oikeuskäytännön kautta. Täysin vastaava piirre koskee sananvapautta myös Euroopan ihmisoikeussopimuksessa, jossa Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännöllä on keskeinen merkitys säännöstasolla varsin yleisesti määritellyn sananvapauden reaalilaajuuden osoittajana ja konkretisoijana.¹⁸⁷

Sananvapautta on Suomessa säännelty myös sananvapauslaissa, joka sääntelee sananvapauden käyttämistä joukkoviestinnässä¹⁸⁸. Sananvapauslain 1 §:ään on kirjattu: *”Tätä lakia sovellettaessa ei viestintään saa puuttua enempiä kuin on välttämätöntä ottaen huomioon sananvapauden merkitys kansanvaltaisessa oikeusvaltiossa.”* Tämä sananvapauslaissa nimenomaisesti mainittu periaate on perus- ja ihmisoikeuksien turvaamisvelvoitetta koskevan perustuslain 22 §:n sekä perus- ja ihmisoikeuksien merkitystä koskevien yleisten tulkintaperiaatteiden perusteella ulotettavissa myös muuta sananvapauslainsäädäntöä kuin sananvapauslakia koskevaan laintulkintaan¹⁸⁹. Sananvapautta Suomessa arvioitaessa on myös otettava huomioon, että sananvapaudelle ei ole Suomessa rakennettu aiemmin aatteellista tai säädännäistä pohjaa, vaan Suomen on täytynyt muokata varsin nopeassa tahdissa EIT:n tuomiin muutoksiin.¹⁹⁰

---

¹⁸⁵ Oikeusministeriö 2010: 14.

¹⁸⁶ Emt. 14.

¹⁸⁷ Emt. 14.

¹⁸⁸ Pesonen 2008: 104.

¹⁸⁹ emt.14.

¹⁹⁰ Neuvonen 2012 b: 599.

Kiinnostavana seikkana oikeusvertailun kannalta on huomattavissa myös, että Suomessa Korkeimman oikeuden tuomioiden perustelu sananvapauteen liittyen myös EIS:n ja EIT:n kannalta on lisääntynyt vasta 2000-luvun loppupuolella. Esimerkkinä tästä voi mainita tapaukset *KKO:1997:81* ja *KKO:2012:58*¹⁹¹.

Tapauksessa *KKO:1997:81* tuomittiin vahingonkorvausta sen johdosta, että aikakauslehdessä julkaistulla kirjoituksella oli loukattu erään henkilön yksityiselämän suojaa. Tapauksessa oli kysymys siitä, mikä merkitys korvausvastuuseen ja korvauksen määrään oli sillä seikalla, että loukkaavaksi katsottu aineisto oli aikaisemmin julkaistu toisessa lehdessä. Kyseissä tapauksessa ei tuomion perusteluissa viitattu kertaakaan Euroopan ihmisoikeussopimukseen tai Euroopan ihmisoikeustuomioistuimeen.

Tapauksessa *KKO:2012:58* sen sijaan on jo nähtävissä hyvin pitkät EIS:een ja EIT:een liittyvät perustelut. Tapauksessa oli kyse siitä, oliko A menettelyllään syyllistynyt uskonrauhan rikkomiseen ja kiihottamiseen kansanryhmää vastaan, kun tämä oli internetissä olevalla sivustollaan julkaissut kirjoituksen, jossa oli esitetty islaminuskoa ja somaleja loukkaavia lausumia.

Yleisesti Ruotsissa perustelut EIT:een ja EIS:een liittyen näyttäisivät olevan hyvin laajoja, joten Suomessa näytettäisiin siirtyvän kohti samanlaista perustelumallia¹⁹². Ruotsissakin tuomioiden perustelu näyttäisi kuitenkin lisääntyneen 2000-luvun aikana mutta tuomioita on yleisesti kuitenkin perusteltu enemmän kuin Suomessa¹⁹³.

4.5. Sananvapaus Ruotsissa

Sananvapaus on suojattu perusoikeutena Ruotsin hallitusmuodossa. Hallitusmuodon 2 luvun 1 §:ssä säädetään mielipiteenvapaudesta, joka sisältää maininnan sananvapaudesta. Hallitusmuodon mukaan sananvapauteen sisältyy oikeus suullisesti, kirjallisesti, ku-

¹⁹¹ Käsitellyt oikeustapaukset on etsitty *Filexistä* hakusanoilla ”sananvapaus” ja ”yksityiselämän suoja”. Yleisesti ottaen tapauksissa on nähtävissä, että EIT:een ja EIS:een liittyvien perustelujen määrä kasvaa koko 2000-luvun. Vrt. esim. tuomioita *KKO:2002:27* ja *KKO:2005:136*.

¹⁹² Ruotsin tuomiot on haettu internet-osoitteesta *lagen.nu* hakusanalla ”yttrandefrihet”.

¹⁹³ vrt. esim. *NJA 1998 s. 187*, *NJA 2005 s. 805* ja *NJA 2012 s. 342*.

vallisesti tai muulla tavoin välittää tietoja sekä ilmaista ajatuksia, mielipiteitä ja tunteita. Hallitusmuodon 2 luvun 1 §:ssä säädetään myös informaationvapaudesta, joka käsittää oikeuden hankkia ja vastaanottaa tietoja ja muutoin ottaa osaa muiden ilmaisuihin. Sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä sääntelevät perustuslaintasoinen painovapausasetus ja ilmaisunvapausperustuslaki. Painovapausasetusta ja ilmaisunvapausperustuslakia täydentää lisäksi erillinen näiden soveltamista koskeva laki (*Lag med föreskrifter på tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens områden*)¹⁹⁴.

Sananvapauden suoja ei ole absoluuttinen Ruotsissakaan, vaan sananvapautta voidaan rajoittaa hallintomuodossa säädetyin edellytyksin. Rajoitus ei saa ylittää sitä, mitä voidaan pitää hyväksyttävänä demokraattisessa yhteiskunnassa, eikä se saa olla suurempi kuin mitä tavoiteltavan päämäärän saavuttaminen edellyttää. Rajoitus ei myöskään saakaan mennä niin pitkälle, että se muodostaisi uhan kansanvallan perustana toimivalle vapaalle mielipiteenmuodostukselle. Toisin sanoen rajoittaminen ei saa rajoittaa sananvapauden ydinaluetta. Sananvapauden rajoittaminen ei saa myöskään perustua poliittiseen, uskonnolliseen, kulttuuriseen tai muuhun vastaavaan käsityskantaan. Sen sijaan hyväksyttävänä rajoitussyynä voidaan pitää valtion turvallisuutta, kansanhuoltoa, yleistä järjestystä ja turvallisuutta. Näiden lisäksi hyväksyttävinä perusteina voidaan pitää yksilön mainetta, yksityiselämän suojaa tai rikosten estämistä ja selvittämistä. Rajoituksia harmitessa on erityisesti otettava huomioon laajimman mahdollisen sananvapauden merkitys poliittisissa, uskonnollisissa, tieteellisissä ja kulttuurisissa yhteyksissä sekä ammattiyhdistystoiminnassa.¹⁹⁵ Hyväksytyt rajoitusperusteet ovat siis täysin samanlaisia kuin Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen hyväksymät ihmisoikeussopimuksen rajoitusperusteet ja Suomessa hyväksytyt rajoitusperusteet.

Painovapaus on Ruotsissa yhtä laaja kuin Suomessa, koska painovapausasetuksen 1 luvun 1 §:n mukaan painovapaus kuuluu jokaiselle Ruotsin kansalaiselle. Painovapausasetus kuitenkin tarkoittaa myös hallitusmuotoa, sillä siinä todetaan, että jos siitä, tai muusta laista ei muuta seuraa, myös ulkomaalaiset rinnastetaan Ruotsin kansalaisiin. Näin ollen sananvapaus Ruotsissakin siis kuuluu kaikille. Painovapausasetuksessa myös turvataan Ruotsin kansalaisten oikeus ilman viranomaisen tai muun julkisyhteisön rajoit-

¹⁹⁴ Oikeusministeriö 2010: 68 & 70.

¹⁹⁵ Emt. 70.

tamatta julkaista kirjoituksia. Samaan pykälään sisältyy myös toteamus siitä, että laillinen tuomioistuin voi jälkikäteen käsitellä niiden sisältöä, mutta kirjoitusten sisällöstä ei saa rangaista, jos ne eivät ole lainvastaisia.

”Med tryckfrihet förstås varje svensk medborgares rätt att, utan några av myndighet eller annat allmänt organ i förväg lagda hinder, utgiva skrifter, att sedermera endast inför laglig domstol kunna tilltalas för deras innehåll, och att icke i annat fall kunna straffas därför, än om detta innehåll strider mot tydligt lag, givet att bevara allmänt lugn, utan att återhålla allmän upplysning.”

Näin ollen Ruotsissakaan ei sananvapautta voi rajoittaa etukäteen¹⁹⁶, vaan tapauksien lainmukaisuutta tutkitaan vasta jälkikäteen. Suomen tavoin Ruotsissakaan ei ole varsinaista ennakoesteoppia¹⁹⁷.

Ruotsin kohdalla on huomattava, että sananvapausperustuslakien poissulkevuus on tarkoittanut sitä, että kaikki sääntely on perustuslaintasoista. Tämä tarkoittaa sitä, että lain ulkopuolelle jäänyt ilmaisumuoto ei pääsääntöisesti ole sananvapauden suojan piirissä.¹⁹⁸ Suomessa taas sananvapaudesta on säädetty myös sananvapauslaissa, joka ei ole perustuslaintasoinen, näin ollen Ruotsissa sananvapauden perustuslaillinen suoja on josain määrin kattavampi.

Painovapausasetus suojaa yhteiskunnallisten aiheiden lisäksi myös uskonnollisia, tieteellisiä, kaunokirjallisia, taloudellisia ja puhtaasti viihteellisiä keskustelunaiheita. *Oikeusministeriön mietinnössä* todetaan kuitenkin, ettei painovapausasetuksen eikä ilmaisunvapausperustuslain tarkoituksena ole säännellä sellaista painetun sanan käyttämistä, jolla ei ole mitään tekemistä sananvapauden kanssa, kuten esimerkiksi puhtaasti kaupallisia mainoksia.¹⁹⁹ Näin ollen rajoitus tältäkin osin on hyvin samanlainen kuin Suomessa ja EIT:n ratkaisukäytännössä.

¹⁹⁶ Poikkeuksena lapsipornografia, jonka rajoittamisesta säädetään hallitusmuodossa. Lapsipornografian rajoitus on hyväksytty myös Suomessa ja EIT:n ratkaisukäytännössä.

¹⁹⁷ Neuvonen 2012: 127.

¹⁹⁸ Emt. 127.

¹⁹⁹ Oikeusministeriö 2010: 68.

Painovapausasetuksen soveltamisala määräytyy 1 luvun 5 §:n mukaan osittain kirjallisten tuotteiden valmistustekniikan perusteella²⁰⁰. Pykälän mukaan säädös koskee sellaista kirjoitusta, joka on valmistettu painamalla.

”Denna förordning äger tillämpning å skrift, som framställts i tryckpress. Den skall ock tillämpas å skrift, som mångfaldigats genom stencilering, fotokopiering eller liknande tekniskt förfarande, om

- 1. utgivningsbevis gäller för skriften; eller*
- 2. skriften är försedd med beteckning, som utvisar att den är mångfaldigad, samt i anslutning därtill tydliga uppgifter om vem som har mångfaldigat skriften och om ort och år för mångfaldigandet.*

Bestämmelse i förordningen som har avseende å skrift som framställts i tryckpress eller å tryckning skall, när ej annat angives, äga motsvarande tillämpning å annan skrift, varå förordningen enligt första stycket är tillämplig, eller å mångfaldigande av sådan skrift. Till skrift hänföres bild, även om den ej åtföljes av text.”

Säännöksen mukaan myös kuva rinnastetaan tekstiin, eli näin ollen myös sellaiset painotuotteet joissa on kuvia, ovat säännöksen suojan kohteena. Huomautuksena voisi vielä sanoa, että painovapausasetuksen 1 luvun 6 §:n mukaan teos katsotaan julkaistuksi, kun se on jätetty myyntiin tai muuten levitetty Ruotsissa.

Tällainen painovapausasetuksessa esiintyvä lain soveltamisalan sitominen tietynlaisella tekniikalla valmistettuun julkaisuun on aiheuttanut tulkintavaikeuksia ja tuntunut epäloogiselta valmistustekniikoiden kehityttyä. Painovapauslainsäädäntöä on jopa pidetty vanhentuneena ja epäoikeudenmukaisuuksiin johtavana. Lainmuutosta välineneutraaliin suuntaan ei ongelmien tiedostamisesta huolimatta ole saatu tehtyä, koska toisaalta on pelätty, että muutosten seurauksena heikennettäisiin vahvaa sananvapauden suojaa.²⁰¹

Ilmaisunvapausperustuslain 1 luvun 1 §:n mukaan

²⁰⁰ Strömberg & Axberger 2004: 19.

²⁰¹ Oikeusministeriö 2010: 68–69.

”Varje svensk medborgare är gentemot det allmänna tillförsäkrad rätt enligt denna grundlag att i ljudradio, television och vissa liknande överföringar, offentliga uppspelningar ur en databas samt filmer, videogram, ljudupptagningar och andra tekniska upptagningar offentligen uttrycka tankar, åsikter och känslor och i övrigt lämna uppgifter i vilket ämne som helst.”

Ilmaisunvapausperustuslaki siis soveltuu muun muassa radio- ja televisiolähettyksiin, elokuviin, videoihin ja ääninauhoihin. Internetjulkaisut taas voivat kuulua ilmaisunvapausperustuslakiin tai painovapausasetukseen riippuen siitä, miten kommunikaatio on teknisesti järjestetty. Lisäksi tietokantojen voidaan nähdä soveltuvan tietyin perustein tähän lakiin.²⁰²

Hallitusmuodon säännösten katsotaan sääntelevän pääosin lainsäätäjän toimintaa. Niillä voi kuitenkin olla myös suoraa soveltamisvaikutusta sellaisessa tilanteessa, jossa sovellettavan säännöksen väitetään olevan ristiriidassa hallitusmuodon säännösten kanssa. Kuitenkin niiden voidaan nähdä vaikuttavan lainsoveltamiseen myös sellaisissa yhteyksissä, joissa mikään nimenomainen sananvapausoikeudellinen sääntö ei sovellu tapaukseen.²⁰³

Ruotsalaisessa oikeuskäytännössä myös Euroopan ihmisoikeussopimukselle ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen EIS:n soveltamista koskevalle ratkaisukäytännölle on annettu hyvin huomattava merkitys, joka näkyy EIT:n tuomioiden laajassa arvioinnissa juttujen ratkaisun yhteydessä, kuten jo tämän pääluvun Suomea koskevassa osassa totesinkin.²⁰⁴ Aiheeseen liittyen on olemassa paljon oikeuskäytäntöä, mutta otan esille Ruotsin Korkeimman oikeuden tapauksen *NJA 2006 s. 467*. Tapauksessa oli kyse siitä, voidaanko tilannetta, jossa Ruotsalaisessa koulussa jaettiin esitteitä, joissa oli lausuntoja homoseksuaaleista, pitää kiihottamisena kansanryhmää vastaan. Tapauksessa esitteitä organisoidusti jakaneet henkilöt tuomittiin kiihottamisesta kansanryhmää vastaan²⁰⁵.

²⁰² Oikeusministeriö 2010: 69–70.

²⁰³ Strömberg & Axberger 2004: 10.

²⁰⁴ Oikeusministeriö 2010: 71.

²⁰⁵ Vertaa esimerkiksi tapaukseen *NJA 2005 s. 805*, jossa pastoria ei tuomittu kiihottamisesta kansanryhmää vastaan, kun tämä saarnassa esitti loukkaavia väitteitä homoseksuaalisuudesta. Tapauksessa Korkein oikeus totesi, että EIT katsoisi rajoitukset tässä tapauksessa suhteettomiksi.

Ruotsin korkein oikeus käsitteli asiaa myös EIT:n ratkaisukäytännön kannalta hyvin laajasti²⁰⁶ todeten lopulta seuraavaa:

”Mot bakgrund av Europadomstolens tillämpning av artikel 10 bör vid tolkningen av uttrycket missaktning i bestämmelsen hets mot folkgrupp göras en samlad bedömning av omständigheterna i förevarande fall och därvid särskilt följande beaktas. Utdelningen av flygbladen har skett i en skola. De tilltalade har inte haft fritt tillträde till lokalerna som kan betecknas som en från politiska eller liknande aktioner från utomstående personer relativt skyddad miljö. Placeringen av flygblad i och på elevskåpen har inneburit att unga personer erhållit dessa utan att själva ha haft tillfälle att ta ställning till om de velat ta emot dem eller inte. Flygbladsutdelningen har visserligen avsetts att initiera en debatt mellan elever och lärare i en fråga av allmänt intresse, nämligen om objektiviteten i undervisningen i den svenska skolan, och syftet var att förse elever med argument. Dessa har emellertid utformats på ett sätt som varit kränkande och nedsättande för gruppen homosexuella och i strid med plikten enligt artikel 10 att så långt möjligt undvika uttalanden som är omotiverat kränkande för andra och sålunda utgör angrepp på deras rättigheter och därför inte bidrar till någon form av allmän debatt som kan medföra framsteg i umgänget mellan människor. Syftet med de aktuella avsnitten i flygbladet hade kunnat uppnås utan uttalanden som varit nedsättande för gruppen homosexuella. Situationen vid spridningen har sålunda varit delvis en annan än den i NJA 2005 s. 805 där en pastor i en predikan gjorde sina uttalanden inför sin församling utifrån vissa bibeltexter. Det anförda leder sammantaget till slutsatsen att konventionsenlig tillämpning av 16 kap. 8 § BrB tillåter att ansvar utdöms enligt straffbestämmelsen under de i målet aktuella omständigheterna.”

4.6. EIT:n Suomelle ja Ruotsille antamat tuomiot vertailussa

Vuosien 1994–2013 välisenä aikana Suomi on saanut yhteensä 18 tuomiota, joista 17 on langettavia. Kaikki näistä EIT:n tuomioista on saatu 2000-luvulla ja Suomessa langettaaviin tapauksiin liittyvät tuomiot on annettu pääosin 1990-luvun aikana. Ruotsi taas on saanut kyseisenä aikana yhteensä 7 tuomiota, joista 2 tuomiota on ollut langettavia. Langettavat tuomiot Ruotsi on saanut niin ikään 2000-luvun aikana. Lainsäädännön sisällöllä ei kuitenkaan Suomen ja Ruotsin välillä ole juurikaan eroja edellisten lukujen analyysin perusteella, joten tuomioiden määrän on perustuttava näiden lakien ja EIS:n tulkintaan.

Suomen saamat tuomiot koskevat pääosin lehdistön sananvapautta, sillä jopa 11 langettavaa tuomiota koski lehdistöä. Näin ollen keskityn pääosin näiden tuomioiden käsitte-

²⁰⁶ Tuomion perusteluista lähes puolet koski EIT:n oikeuskäytännön ja EIT:n luomien rajoitusperiaatteiden punnintaa tapaukseen liittyen.

lyyn saadakseni paremman kuvan siitä, minkä vuoksi Suomi on saanut niin monta langettavaa tuomiota koskien juuri lehdistön sananvapautta. Koen tarpeelliseksi selvittää ensin lyhyesti myös muiden Suomen saamien tuomioiden taustoja, jotta selviää millaisia tuomioita Suomi ylipäätään on Euroopan ihmisoikeustuomioistuimelta saanut, minkä jälkeen käsittelen lehdistön sananvapautta koskevia tuomioita tarkemmin.

Tapauksessa *Goussev & Marenk v. Suomi* oli kyse sananvapauden loukkauksesta ja siitä, oliko laissa säännelty riittävän täsmällisesti poliisin valtuuksista toimittaa painotuotteen takavarikko. Tapauksessa *Soini & muut v. Suomi* oli kysymys sananvapauden loukkauksesta ja siitä, oliko laissa säännelty riittävän täsmällisesti poliisin valtuuksista toimittaa painotuotteen takavarikko. Tapauksessa *Nikula v. Suomi* oli kysymys siitä, rikkotiinko oikeudenkäyntiavustajan sananvapautta, kun hänet tuomittiin syyttäjään kohdistetusta herjauksesta korvauksiin. Tapaus *Juppala v. Suomi* koski sananvapauden loukkausta, kun mustelman selkäänsä saaneen lapsenlapsensa lääkäriin vienyt isoäiti tuomittiin herjauksesta korvausseuraamukseen sillä perusteella, että hän oli lääkärille esittämillään lausumilla aiheuttomasti antanut ymmärtää isän pahoinpidelleen lasta. Tapauksessa *Mariapori v. Suomi* taas oli kysymys verorikosasiassa kuullun todistajan sananvapaudesta, sekä siitä loukattiinko veroviranomaisia kirjallaan arvostelleen henkilön sananvapautta jo sillä, että hänelle määrättiin herjauksesta ehdollinen vankeusrangastus.

Yleisesti näissä tuomioissa EIT katsoi, että rajoitukselle on ollut hyväksyttävä ja oikeudellinen peruste. Kuitenkin useimmissa tapauksissa²⁰⁷ todettiin, ettei kohtuullista tasapainoa eri intressien välillä käsillä olevassa tapauksessa ollut löydetty ja ettei tapauksessa ollut näytetty riittäviä syitä sananvapauden puuttumiselle, eikä se siten ollut vastannut pakottavaa yhteiskunnallista tarvetta.

Kuten jo aiemmin mainitsin, Suomen saamat sananvapauttuomiot koskevat pääosin lehdistöä ja yksityisyyden suojan ja sananvapauden punnintaa. Paneudun nyt hieman tarkemmin joihinkin tällaisiin Suomen saamiin langettaviin tuomioihin, jonka jälkeen

---

²⁰⁷ Poikkeuksena tapaukset *Goussev & Marenk v. Suomi* ja *Soini & muut v. Suomi*, joissa EIT totesi, ettei oikeudellinen tilanne ei ollut ennakoitavissa EIS 10 artiklassa edellytetyin tavoin. Näin ollen puuttumisesta ei ollut säädetty laissa tuon artiklan mielessä.

tiivistän niiden sisältöä. Karhuvaaran tapauksen käsittelinkin jo aiemmin luvussa 4.3., joten siihen en paneudu enää tässä vaiheessa uudelleen. Samantyyppisestä tapauksesta oli kyse myös esimerkiksi tapauksissa *Tuomela & muut v. Suomi, Iltalehti & Karhuvaara v. Suomi, Jokitaipale & muut v. Suomi* ja *Soila v. Suomi*. Osassa näistä tapauksista oli myös kyse samasta tapauksesta, joka selittää tältä osin suuren tuomioiden määrän. Seuraavaksi käsittelen esimerkkinä tapauksen *Flinkkilä & muut v. Suomi*.

Tapauksessa oli kyse kysymys lehdistön vapauden rajoista julkisuuden henkilön ohella vastaajana rikosasiassa olleen yksityishenkilön yksityiselämään liittyneiden tietojen paljastamisen suhteen. Flinkkilä ja Wirtavuori ovat Seura-lehden päätoimittajia. Isosaari ja Ainasoja ovat Nykypostin päätoimittaja ja journalisti. Joulukuussa 1996 tuolloinen valtakunnansovittelija A tuli myöhään yöllä naisystävänsä B:n kanssa kotiinsa, jossa A:n vaimo oli paikalla. Kun tilanne kiristyi, poliisi kutsuttiin paikalle. Tapaus, johon myös A:n täysi-ikäiset lapset tulivat mukaan, johti A:n pidättämiseen. Sittemmin A ja B saivat tapahtuman johdosta syytteitä ja tammikuussa 1997 A tuomittiin käräjäoikeudessa 4 kuukaudeksi ehdolliseen vankeuteen pidätyksen vastustamisesta ja vahingonteosta. B puolestaan tuomittiin sakkoon pahoinpitelystä. A myös irtisanottiin valtakunnansovittelijan toimestaan. Kesäkuussa 1998 hovioikeus pysytti tuomion B:n osalta mutta syytteet raukesivat A:n kohdalta hänen kuolemansa johdosta. Korkein oikeus epäsi B:ltä valitusluvan joulukuussa 1998. Valittajien lehdissä ilmestyi, Seurassa tammi- ja Nykypostissa maaliskuussa 1997 artikkelit A:sta. Seuran artikkeli perustui A:n haastatteluun. Artikkelissa mainittiin vain kerran B:n nimi ja ikä. Siinä oli myös B:n valokuva. Artikkelissa oli A:n ajatuksia irtisanomisestaan ja mahdollisesta avioerosta joulukuun 1996 tapahtuman jälkeen. Samoja seikkoja käsiteltiin myös Nykypostin artikkelissa, jossa väitettiin, että A:n avioerojuttu oli saanut vauhtia joulukuun 1996 tapahtumasta. B:n nimi mainittiin kerran tässä yhteydessä. B:stä ei ollut valokuvaa. Näitä artikkeleita aiemmin B:n henkilö oli paljastettu ainakin eräässä ruotsalaisessa sanomalehdessä sekä valtakunnallisessa televisiolähetyksessä. A ja B pyysivät keväällä 1997 rikostutkinnan aloittamista kaikkia tapauksesta kirjoittaneita toimittajia vastaan. Virallinen syyttäjä teki elokuussa 1999 päätöksen syyttämättä jättämisestä, kun hänen mielestään mikään seikka ei osoittanut rikosta. Valtakunnansyyttäjän kehotuksen jälkeen syytteet kuitenkin nostettiin rikoslain 27 luvun 3 a §:n 2 kohdan nojalla. B vaati korvauksia. Käräjäoikeus hylkäsi kaikki syytteet joulukuussa 2000. Valitusten jälkeen hovioikeus suullista käsittelyä pitämättä poisti tuomion ja määräsi valittajille kullekin 20 päiväsakkoa määriltään 120 - 1.180 euroa yksityisyyden loukkaamisesta. Lisäksi kummastakin lehdestä olleet valittajat veloitettiin keskenään yhteisvastuullisesti suorittamaan B:lle korvauksia aineettomasta vahingosta ja kuluista. Kaikkiaan valittajat maksoivat korvauksia 22.074,31 euroa. B oli rikoslain 27 luvun 3 a §:n 2 kohdassa tarkoitetun henkilön ystävä ja oli ollut mukana A:n irtisanomiseen johtaneessa tapahtumassa, ei oikeuttanut hänen henkilönsä paljastamista. Yksityisyyden loukkausta ei oikeuttanut se, että hänen henkilönsä oli aiemmin paljastettu mediassa. Loukkaustarkoituksen näyttäminen ei ollut tarpeen. Riittävää oli, että tietojen levittäminen yksityiselämästä oli omiaan aiheuttamaan henkilölle vahinkoa tai kärsimystä. Korkein oikeus epäsi valittajilta valitusluvan tammikuussa 2004. Tuollaiset seuraamukset olivat suhteettomia sananvapauden suojaan nähden. Niin ollen EIT katsoi, että hovioikeuden perustelut, jotka sinänsä olivat relevantteja, eivät riittäneet osoittamaan, että puuttuminen valittajien sananvapauden suojaan olisi ollut välttämätöntä demokraattisessa yhteiskunnassa. Lisäksi seuraamukset olivat kokonai-

suutena tarkastellen suhteettomia. EIS 10 artiklaa oli rikottu. Sen sijaan, kun puuttumisen oli katsottu perustuneen kotimaiseen lakiin, ei ollut rikottu EIS 7 artiklaa.

Esittelen tässä vielä toisen esimerkin Suomen saamista tuomioista:

Tapauksessa *Selistö vastaan Suomi* oli kysymys lehdistön sananvapaudesta, kun potilasturvallisuutta artikkeleissaan käsitellyt journalisti tuomittiin sakkorangaistukseen hänen mainittuaan tietystä yksityistapauksesta seikkoja, jotka olivat omiaan vahingoittamaan lääkärin kunniaa ja ammatillista asemaa. Valittaja oli Pohjalainen-nimisen päivälehdessä toimittaja. Hän kirjoitti tammi- ja helmikuussa 1996 ilmestyneissä kahdessa artikkelissa nimeltä mainitsemattoman kirurgin X:n epäammattimaisesta käyttäytymisestä, jonka väitettiin johtaneen erään potilaan kuolemaan keskussairaalassa joulukuussa 1992. Potilaan kylkiluu oli painanut hänen suonistoaan ja estänyt verenkiertoa hänen käsivarressaan aiheuttaen sen ajoittaisen puuttumisen. Leikkaus oli käsittänyt kylkiluun lyhentämisen 5-8 senttimetrillä. Lyhentämisen jälkeen oli ilmennyt komplikaatioita ja potilaan todettiin kuolleen solisluun alaisen verisuonen puhjettua ja veren päästyä keuhkopussin onteloon. Tapauksessa sanotun valossa EIT katsoi, että X:n intressit ammatillisen maineensa suojan suhteen eivät olleet yhtä painavia kuin hyväksyttävän julkisen huolenaiheen kohteena olleet tärkeät asiat. Vastaaajavaltion mainitsemat sinänsä relevantit perusteet eivät olleet riittäviä osoittaakseen, että puuttuminen oli ollut välttämätöntä. EIS 10 artiklaa katsottiin rikotun.

Ruotsin tuomioilla ei ole havaittavissa vastaavaa yhtenevää tekijää tuomioiden välillä, kuten Suomella. Käsittelen kuitenkin lyhyesti myös Ruotsin saamat langettavat tuomiot, jotta voin paremmin luoda käsityksen Suomen ja Ruotsin saamien tuomioiden eroista.

Khurshid Mustafa & Tarzibachi v. Ruotsi -tapauksessa oli kysymys siitä, loukattiinko kotimaisen tuomioistuimen päätöksellä maahanmuuttajien oikeutta tietojen vastaanottamiseen, kun heidän asennuttamaansa lautasantennirakennelmaa pidettiin vuokrasopimuksen ja lain vastaisena ja heidät velvoitettiin sen johdosta muuttamaan asunnosta. EIT:n käsitteli asiaa seuraavasti:

Ollakseen tehokasta EIS 10 artiklan takaama suoja saattoi vaatia positiivisia toimenpiteitä myös yksityishenkilöiden välisissä suhteissa. Vaikka EIT:n ei periaatteessa tullut puuttua puhtaasti yksityisluonteisiin riitoihin, se ei voinut pysyä passiivisena silloin, kun kansallinen tuomioistuin oli tulkinnut oikeustoimea kuten testamenttia tai yksityisoikeudellista sopimusta taikka julkista asiakirjaa tai lain säännöstä perusteettomasti, mielivaltaisesti, syrjivästi tai muutoin EIS:n periaatteiden vastaisesti. EIT katsoi, että EIS 10 artikla soveltui käsillä olevaan tapaukseen. Mitä tuli puuttumisen välttämättömyyteen, EIT totesi, että hovioikeuden tuomio oli estänyt valittajia vastaanottamasta satelliitin kautta lähetettyjä tiettyjä televisio-ohjelmia. Niin ollen välttämättömyyttä harkittaessa oli otettava huomioon sananvapautta koskevat yleiset periaatteet soveltuvin osin. EIT katsoi, että 10 artiklaa oli rikottu.

Toinen Ruotsin saama tuomio koski henkilöä koskevien tietojen säilyttämistä. *Segerstedt-Wiberg & muut v. Ruotsi* -tapauksessa oli kysymys siitä, loukattiinko yksityiselämän suojaa, kun suojelupoliisi säilytti henkilöä koskevia tietoja huomattavan pitkän ajan, eikä kaikkea tallennettua aineistoa paljastettu asianomaisille. Tuomioistuin totesi tapauksesta seuraavaa:

Ingrid Segerstedt-Wiberg on tunnetun kustantajan ja natsien vastaisen aktivistin Torgny Segerstedtin tytär. Hän oli vuosina 1958–1970 Ruotsin valtiopäivillä liberaalipuolueen edustajana. Tuolloin hän oli perustuslakivaliokunnan jäsen. Hän on Ruotsin myös politiikan ja kulttuurielämän johtava hahmo. Hän pyysi vuonna 1998 poliisirekisteristä vuonna 1965 annetun lain nojalla oikeusministerille osoittamallaan hakemuksella tilaisuutta tutustua suojelupoliisin arkistoihin. Oikeusministeri hylkäsi pyynnön, eikä useista pyynnöistä huolimatta sitä hyväksynyt. EIT totesi, että valittajat eivät olleet esittäneet mitään konkreettista selvitystä, jonka perusteella voitaisiin arvioida, miten tallentaminen oli voinut estää heitä käyttämästä EIS 10 ja 11 artiklan mukaisia oikeuksiaan. Kuitenkin EIT katsoi, että poliittista mielipidettä, jäsenyyttä ja toimintaa koskevien henkilökohtaisten tietojen säilyttäminen, jota ei voitu pitää oikeutettuna EIS 8 artiklan 2 kohdan kannalta, perusti ipso facto²⁰⁸ oikeudettoman puuttumisen EIS 10 ja 11 artikloilla taattuihin oikeuksiin

Suomen ja Ruotsin osalta tuomioissa ei siis voida nähdä juurikaan olevan yhteyttä. Suomen saamat tuomiot ovat pääosin lehdistön vapautta ja yksityiselämän suojaa koskevaan punnintaan liittyviä, mutta Ruotsilla ei vastaavaa trendiä ollut huomattavissa.

---

²⁰⁸ Itsessään.

5. JOHTOPÄÄTÖKSET

Olen nyt käsitellyt tutkielman aihepiiriin kuuluvia asioita niin historiallisesti kuin myös oikeusvertaillen, luoden teoreettista pohjaa sille, mitä tässä luvussa käsittelen. Tarkoitukseni on tässä luvussa yhteenvetomaisesti viitata aiemmin käsiteltyihin asioihin perustellen syitä vastaukseeni kysymykseen: *”Miksi Suomi on saanut sananvapauteen liittyviä tuomioita enemmän kuin Ruotsi?”*

Euroopan ihmisoikeussopimus oli aluksi ainoastaan kymmenen länsimaiden edustajan sopimus, josta on jälkeenpäin kehkeytynyt yksi arvostetuimmista ihmisoikeussopimuksista, jonka jäsenenä on nykyään moninkertainen määrä valtioita. Kiinnostavaa tässä tapauksessa on, että Suomi liittyi huomattavasti myöhemmin EIS:een kuin muut Pohjoismaat tai Ruotsi, vaikka olikin tarkkailijajäsenenä 1960-luvulta alkaen. Suomen myöhäiseen liittymiseen oli syynä erityisesti epäily siitä, että Euroopan neuvostoon ja Euroopan ihmisoikeussopimukseen liittyminen saattaisi vaarantaa Suomen suhteet Neuvostoliittoon.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin perustettiin vuonna 1959 turvaamaan ihmisoikeussopimuksen noudattamista, vaikka esimerkiksi Ruotsi suhtautui ylikansalliseen, tuomioita antavaan tuomioistuimeen epäilevästi, koska Ruotsissa koettiin tuolloin, ettei ihmisoikeussopimusta koskevalle oikeuskäytännölle ole tarvetta. EIT:n rooli on kuitenkin korostunut huomattavasti EIS:sta koskevien tulkintalinjojen luoja. Erityisesti sen rooli on korostunut sen jälkeen, kun yksilövalitus mahdollistettiin yhdeksännellä lisäpöytäkirjalla vuonna 1994.

Käsittelin lyhyesti Pohjoismaiden historiaa kiinnittäen huomiota siihen, miten tiiviissä yhteydessä Pohjoismaat ovat olleet jo useita satoja vuosia. Niiden historiallinen tausta selittää paljon sitä, minkä vuoksi Pohjoismailla on hyvin samantyyppinen oikeusjärjestys. Suurena vaikutuksena niiden samantyyppisiin oikeusjärjestyksiin on nähtävissä se, että osa Pohjoismaista on aikoinaan ollut toistensa vallan alaisuudessa.

Hyvänä esimerkkinä tässä tutkielmassa on juuri Suomen ja Ruotsin hyvin samankaltaiset oikeusjärjestykset, kun kiinnittää huomiota muun muassa sananvapauteen liittyvään

lainsäädäntöön²⁰⁹. Luonnollisesti jotain erojakin on, sillä Ruotsilla on tällä hetkellä 4 perustuslakia, kun taas Suomella perustuslakeja on vain yksi. Aiemmin Suomellakin oli neljä perustuslakia, mutta vuoden 2000 perustuslaki korvasi nämä kaikki neljä aiempaa perustuslakia. Yleisesti ottaen aiheen kannalta olennaisen sananvapauden osalta lainsäädäntö Suomessa ja Ruotsissa näyttäisi olevan kaiken kaikkiaan hyvin samanlaista, joskin Ruotsissa sananvapaus on turvattu kokonaan perustuslain tasolla, kun taas Suomessa osa sananvapauden sääntelystä on ainoastaan tavallisen lain tasolla.

Suomessa kuitenkin on nähtävissä selkeästi myös Venäjän vallan aika, sillä sananvapauden kehitys jäi Suomessa huomattavasti jälkeen Ruotsista Suomen ollessa Venäjän autonominen suurruhtinaskunta. Ruotsissa nimittäin kohotettiin sananvapaus perusoikeudeksi jo vuonna 1812, kun taas Suomessa sananvapaus sai perusoikeuden aseman vasta vuonna 1906, eli lähes sata vuotta Ruotsin jälkeen. Mikäli Suomi olisi ollut itsenäinen valtio, olisi varmasti myös Suomessa sananvapauden kehitys ollut erilaista. Suomessa tehtiin myös suuri perusoikeusuudistus myöhemmin kuin Ruotsissa. Perusoikeusuudistus tuli voimaan 1.8.1995. Perusoikeusuudistuksen taustalla oli tarkoitus saada Suomen perusoikeusjärjestelmä sopuun EIS:n ja muiden Suomen ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa. Mielestäni perusoikeusuudistus ja EIS:een liittyminen onkin nähtävissä Suomessa suuren oikeudellisen ajattelun muutoksen alkuna.

Mielestäni suuren kontrastin nykyiselle ajattelulle antaa Euroopan ihmisoikeussopimukseen liittyvä Suomen perustuslakivaliokunnan lausunto vuodelta 1982. Valiokuntahan korosti perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien erillisyysteesiä painottaen perusteluissaan sitä, että perusoikeussuoja saattaa olla laajempi, tai suppeampi kuin ihmisoikeussopimus ja ettei Suomi voi vaikuttaa sopimuksen tulkintaan kansainvälisellä tasolla. Perustuslakivaliokunta myös totesi, että lakiehdotuksen ristiriita perusoikeussäännösten kanssa voitiin aina poistaa perustuslainsäätämisyjärjestyksessä säädetyllä poikkeuslailla, kun taas ristiriita kansainvälisen sopimuksen kanssa merkitsi aina kansainvälisen velvoitteen rikkomista lain säätämisyjärjestyksestä riippumatta. Kiinnostavaa tässä lausunnossa oli myös se, että perusoikeuksien asema vaikutti olevan helposti muutettavissa. Perusoikeusuudistuksen toivottiin, ja uskottiin, mahdollistavan paremmin myös perusoikeuksien

---

²⁰⁹ Myös EIS:n voidaan katsoa harmonisoineen lainsäädäntöä perusoikeuksien ja sananvapauden osalta.

soveltamisen tuomioistuimissa, sillä aiemmin niin ei juuri ollut tehty. Tämän taas voidaan nähdä vaikuttaneen suuresti perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen, sillä nykykatsonnan mukaan pelkästään lainsäätäjää sitovat perusoikeudet eivät voi turvata niiden täysimääräistä toteutumista.

Erillisyysteesi lähti kuitenkin murenemaan jo 1980-luvun loppupuolella, mistä kertoo luonnollisesti Euroopan Neuvostoon ja Euroopan ihmisoikeussopimukseen liittyminen. Euroopan ihmisoikeussopimuksen yhteydessä alettiinkin 1990-luvulla puhua subsidiari-teettiperiaatteesta, jonka mukaan sopimus ja siihen liittyvä kansainvälinen valvontajärjestelmä on tarkoitettu nimenomaan kansallista oikeusturvajärjestelmää täydentäväksi viimekätiseksi suojaverkoksi, johon turvaudutaan silloin, kun kansallinen normisto jättää turvaamatta eurooppalaisen standardin mukaisen ihmisoikeuksien vähimmäistason. Kiinnostavana muutoksena Perustuslakivaliokunnan lausunnon kuvaamaan suhtautumiseen perusoikeuksissa ja ihmisoikeuksissa on havaittavissa myös 1980-luvulla alkanut tuomarisoitumiskehitys. Tuomarisoitumiskehityksen syynä nimittäin voidaan nähdä osittain ihmis- ja perusoikeudet niiden tulkinnanvaraisuuden ja tapauskohtaisuuden vuoksi.

Suurimmaksi kiinnostuksen kohteeksi tässä tutkimuksessa nouseekin oikeuskäytäntö. Syitä on useita. Ensinnäkin voisi mainita sen, että EIS täsmentyy erityisesti EIT:n tulkinnan kautta, sillä EIS on erittäin tulkinnanvarainen. Tulkinnan ongelmia lisää myös se, että perus- ja ihmisoikeusjärjestelmiin ei sisälly sisäistä hierarkiaa, joten oikeuksien välisiin ristiriitoihin ei yleensä ole olemassa yksiselitteisiä yleisen tason ratkaisuja. EIT onkin toiminnassaan nojautunut varsin säännönmukaisesti tiettyihin yleisiin tulkintaperiaatteisiin, jotka näyttävät tapauksesta toiseen kantaneina mahdollistaneen oikeuksien toteuttamisen muuttuvissa olosuhteissa ja lukuisissa soveltamisyhteyksissä. EIT:n rinnalla myös kansallisilla tuomioistuimilla on keskeinen rooli sopimuksessa turvattujen oikeuksien toteutumisen valvojana. EIT:n oikeuskäytännössä onkin melko painokkaasti korostettu kansainvälisen valvonnan läheisyyttä suhteessa ensisijaiseksi valvonnan muodoksi ymmärrettyyn kansallisen tason menettelyyn.

Erityisesti sananvapaus on hyvin tulkinnanvarainen oikeus, sillä se täsmentyy niin kansallisella kuin kansainväliselläkin tasolla oikeuskäytännön kautta. Näin ollen sananvapauden rooli täsmentyy hyvin tapauskohtaisesti. Luonnollisesti sananvapauden vastaoikeutena oleva yksityis- ja perhe-elämän suoja tuottaa omat ongelmansa sananvapauden tulkinnalle, sillä tapauksissa joissa molemmat näistä oikeuksista on mukana, on tehtävä painotusharkintaa.

Painotusharkinnan voidaankin nähdä olevan syynä sille, että Suomi on saanut niin paljon enemmän tuomioita kuin Ruotsi. Samoin syynä voidaan nähdä myös tuomioiden perustelun puutteellisuus, sillä näihin molempiin EIT on Suomea koskevissa tuomioissa viitannut usein. Ruotsia koskevissa tuomioissa ei ole nähtävissä vastaavaa trendiä. Tämä luultavasti selittyy sillä, että ruotsalaisessa oikeuskäytännössä EIS:een ja EIT:n ratkaisukäytäntöön on 1990-luvulta alkaen viitattu hyvinkin paljon, kun taas Suomessa niihin viittaaminen on ollut hyvin vähäistä 2000-lukuun saakka. Näin ollen saattaakin olla mahdollista, että Suomen saamien tuomioiden määrä tulee laskemaan tulevien vuosien aikana.

Mitkä sitten ovat ne syyt, joiden vuoksi Suomessa painotusharkinta ja tuomioiden perustelu on erilaista kuin Ruotsissa? Todennäköisesti tähän on syynä Suomen taipumus vielä 1980-luvulla painottaa ihmis- ja perusoikeuksia nimenomaan lainsäätäjää velvoittavina oikeuksina. Tämä taas selittyy ainakin osittain Suomen historialla Venäjän autonomisena suurruhtinaskuntana, jonka sortokausien aikana erityisesti säätyedustuslaitoksen rooli korostui.

Toisaalta tuomioistuinten rooli Euroopan ihmisoikeussopimuksen tulkinnassa on hyvin common law -maiden tyyppinen, sillä näissä maissa tuomioistuinten kehittämä oikeus on hyvin tärkeä oikeuslähde. Sen sijaan romaanis-germaanisilla mailla ei tuomioistuinten ratkaisulla ole niin vahvaa oikeuslähteen asemaa ja itse miellän Suomen melko vahvasti romaanis-germaaniseksi maaksi. Tämä saattaakin selittää sitä, miksi Suomessa ei olla perusteltu tuomioita tarpeeksi EIT:n ratkaisukäytännöllä.

Luonnollisesti tuomioiden perusteluiden puutteellisuuteen saattaa vaikuttaa myös se, että Suomi ei ole ollut EIS:n jäsenenä vielä niin pitkään, että Suomessa olisi opittu vielä täysin perustelemaan tuomioita EIT:n toivomalla tavalla. Näitä näkökulmia voidaan pitää todennäköisinä, kun kiinnitetään huomiota siihen, että Suomen EIT:lta saamat langettavat tuomiot keskittyvät pääosin 1990-luvulla Suomessa annettuihin tuomioihin, jolloin Suomen tuomioistuinten perustelut eivät useimmiten viitanneet EIT:n ratkaisuihin tai EIS:een.

Hyvin olennaisessa osassa on myös se, että Suomessa yksityis- ja perhe-elämän suojaa on korostettu enemmän kuin sananvapautta ja tämä käy ilmi selkeästi Suomen saamien tuomioiden perusteluissa. Sen sijaan Ruotsin sananvapausajattelu on hyvin liberaalia, jonka vuoksi Ruotsi onkin painottanut sananvapautta enemmän kuin yksityis- ja perhe-elämän suojaa. Ruotsin painotus näyttäisikin olevan hyvin yhtenäinen EIT:n linjan kanssa, joka taas selittää minkä vuoksi nimenomaan Suomi on saanut enemmän tuomioita kuin Ruotsi.

Syynä Ruotsin liberaalimmalle sananvapausajattelulle on luultavasti se, että sananvapaudet ovat olleet osa Ruotsin perusoikeuksia jo 1800-luvun alusta alkaen, kun taas Suomessa sananvapaus on ollut perusoikeuksien osa vasta 1900-luvun alkupuolelta alkaen. Lisäksi Ruotsissa ihailtiin jo 1800-luvulla Englannin sananvapautta, mikä taas on saattanut aiheuttaa tilanteen, jossa Ruotsissa on pyritty samaan. Onhan myös huomattavissa, että ruotsalainen sananvapausajattelu korostaa erityisesti lehdistön vapautta, kun taas yleisesti mannereurooppalainen – ja myös suomalainen – sananvapausajattelu korostaa myös sananvapauden käytön velvollisuuksia.

Syynä Suomen sananvapauden erilaiseen asemaan verrattuna Ruotsiin saattaa olla myös se, että Suomen ollessa Ruotsin ja Venäjän vallan alaisuudessa sensuuri oli hyvin vahvaa. Toisaalta Suomessa on ollut myös useita sotia vielä 1900-luvullakin, ja näin ollen sananvapauden kehittymien on ollut melko erilaista kuin Ruotsissa, mikä saattaa selittää osaltaan Suomen painotusta nimenomaan yksityis- ja perhe-elämän suojaamiseen.

Lopuksi voin todeta suomalaisen perus- ja ihmisoikeusajattelun muuttuneen paljon viime vuosikymmenten aikana ja pidän hyvin todennäköisenä, että Suomen sananvapaudesta saamien tuomioiden määrät tulevat tulevina vuosina laskemaan.

LÄHDELUETTELO

KIRJALLISUUS

Bogdan, Michael (1994). *Comparative Law*. Stockholm: Norstedt.

Husa, Jaakko (1998). *Johdatus oikeusvertailuun*. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.

Kekkonen, Jukka (2013). *Mitä on kontekstuaalinen oikeushistoria?* Helsinki: Helsingin yliopisto.

Kekkonen, Jukka (2009). *Kontekstuaalinen oikeushistoria*. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Klami, Hannu Tapani (2000). *Oikeusvertailun erityiskysymyksiä*. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Luoto, Jari (1997). *Ulkopolitiikka ja ihmisoikeudet*. Tampere: Gaudeamus.

Neuvonen, Riku (2012) a. *Sananvapauden sääntely Suomessa*. Vantaa: Lakimiesliiton kustannus.

Neuvonen, Riku (2008). *Viestintäoikeuden perusteet*. Helsinki: Talentum.

Neuvonen, Riku (2005). *Sananvapaus, joukkoviestintä ja sääntely*. Helsinki: Talentum.

Ojanen, Tuomas (2003). *Perusoikeudet ja ihmisoikeudet Suomessa*. Helsinki: Helsingin yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta.

Pellonpää, Matti (2005). *Euroopan ihmisoikeussopimus*. Helsinki: Talentum.

Pesonen, Pirkko (2008). *Viestintäoikeuden käsikirja*. Helsinki: Edita.

Raitio, Juha (2011). Euroopan integraatio ja Euroopan unionin rakenteet. Helsinki: Uni-grafia Oy Yliopistopaino.

Strömberg, Håkan & Axberger, Hans-Gunnar (2004). Yttrandefrihetsrätt. Sverige: Studentlitteratur AB.

Tuori, Kaarlo (2007). Oikeuden ratio ja voluntas. Helsinki: WSOYpro.

Vahtola, Jouko (2004). Suomen Historia. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava.

ARTIKKELIT JA INTERNETJULKAISUT

Agricola (2013). Historian äärelle: Ruotsin valtakunnan vuoden 1734 laki. Saatavissa 21.4.2013: <http://agricola.utu.fi/julkaisut/julkaisusarja/kkktk/lait/1734/>.

Bertilsson, Björn (2008). Förändringstendenser i Svensk rättskultur: Särskilt med avseende på domarrollen och rättskipningens funktion. Saatavissa 21.3.2013: <http://www.uppsalajuristernasalumnistiftelse.se/wp-content/uploads/2012/02/Bjorn-Bertilsson.pdf>.

Council of Europe, Treaty Office (2013) a. Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms: CETSNo.: 005. Saatavissa 6.4.2013: <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=005&CM=7&DF=06/04/2013&CL=ENG>.

Council of Europe, Treaty Office (2013) b. Protocol No. 12 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms CETS No.: 177. Saatavissa 6.4.2013: <http://conventions.coe.int/Treaty/Commun/ChercheSig.asp?NT=177&CM=7&DF=23/02/2013&CL=ENG>.

Eduskunta (2013). Euroopan neuvoston parlamentaarinen yleiskokous. Saatavissa 6.4.2013:

<http://web.eduskunta.fi/Resource.phx/kvtoimielimet/kvtoimielin-ensv01/esittely.htx>.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen pääsihteerin tiedote (2003). Euroopan ihmisoikeustuomioistuin: Historiallinen tausta, organisaatio ja oikeudenkäyntimenettely. Saatavissa 6.4.2013:

http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/F0FF7BC4-FB92-40A1-9350-FCF6355DC75E/0/FIN_Infodoc.pdf.

Euroopan parlamentti (2007). Haag: Kansainvälisen oikeuden kaupunki. Saatavissa 6.4.2013:

<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=IMPRESS&reference=20070823STO09818&language=FI>.

European court of human rights (2012). Overview 1959-2011. Saatavissa 5.11.2012:

http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/8031883C-6F90-4A5E-A979-2EC5273B38AC/0/APERCU_19592011_EN.pdf.

Hautamäki, Veli-Pekka (2003). Oikeusvertailun edellytyksiä. *Lakimies* 1/2003: 107–110. Saatavissa 13.1.2013: www.edilex.fi.proxy.tritonia.fi/lakikirjasto/1355.pdf.

Hallberg, Pekka (1996). Perusoikeusuudistus ja tuomioistuimet. *Lakimies* 5-6/1996. Sivut: 832-844. Saatavissa 24.3.2013:

<http://www.edilex.fi.proxy.tritonia.fi/lakikirjasto/2067.pdf>.

Helsingin yliopiston avoin yliopisto (2013). Perusasioita oikeustieteestä: Tutkimuksen eri tasojen teoreettinen aines. Saatavissa 13.1.2013:

<http://www.avoin.helsinki.fi/kurssit/oikjohd/materiaali/osa1.html>.

Ihmisoikeudet.net (2013). Kulttuurirelativismi ja ihmisoikeuksien universaalisuus. Saatavissa 24.3.2013:

<http://www.ihmisoikeudet.net/index.php?page=kulttuurirelativismi-ja-ihmisoikeuksien-universaalisuus>.

Ihmisoikeudet.net (2010). Perusoikeudet. Saatavissa 21.4.2013:

<http://www.ihmisoikeudet.net/index.php?page=perusoikeudet>.

Husa, Jaakko (1996). Vertaileva oikeustiede ja voimassaoleva oikeus: Eräitä huomioita valtionsääntöoikeudellisen oikeusvertailun näkökulmasta. Teoksessa: Jämförande Juridik: Vad, Varför, Hur? : Oikeusvertailu: Mitä, Miksi, Miten?, 83-94. Toim. Suksi, Markku. Turku: Åbo Academis Tryckeri.

Huovinen, Sakari (2010). Matkalla sananvapauden yhteiskäyttöiseen ulottuvuuteen. Lakimies 2010/2: 143-159. Saatavissa 21.4.2013:

<http://www.edilex.fi.proxy.tritonia.fi/lakikirjasto/6953.pdf>.

Kekkonen, Jukka (1998). Suomen oikeuskulttuurin suuren linja jäljillä. Lakimies 1998/6-7:929-936. Saatavissa 21.4.2013:

<http://www.edilex.fi.proxy.tritonia.fi/lakikirjasto/2207.pdf>.

Latvapuro, Juha (2011). Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen noudattamien tulkintaperusteiden kansallisesta sovellettavuudesta. Defensor Legis 2011/4: 467-479. Saatavissa 11.4.2013:

<http://www.edilex.fi.proxy.tritonia.fi/lakikirjasto/8158.pdf>.

Maailmanpankki (2012). Data: Population. Saatavissa 5.11.2012:

<http://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL>.

Neuvonen, Riku (2012) b. Suomalainen sananvapaus. Oikeus 2012/4: 597-600. Saatavissa 21.4.2013: <http://www.edilex.fi.proxy.tritonia.fi/lakikirjasto/9303.pdf>.

Norden (2013) a. Pohjoismaat – eurooppalainen alue viikinkiajasta nykypäivään. Saatavissa 9.4.2013: <http://www.norden.org/fi/tietoa-pohjoismaista/pohjoismaiden-historia/pohjoismaat-2013-eurooppalainen-alue-viikinkiajasta-nykypaevaeen>.

Norden (2013) b. Viisi hyvinvointivaltiota globaalissa maailmassa (n. vuodesta 1920 nykypäivään). Saatavissa 9.4.2013: <http://www.norden.org/fi/tietoa-pohjoismaista/pohjoismaiden-historia/viisi-hyvinvointivaltiota-globaalissa-maailmassa-n.-vuodesta-1920-nykypaevaeen>.

Oikeusministeriö (2010). Selvityksiä ja ohjeita 54/2010. Sananvapaus, yksilönsuoja ja lähdesuoja Ruotsissa, Norjassa ja Alankomaissa sekä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännössä. Saatavissa 22.3.2013: <http://www.om.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/542010sananvapausyksilonsuojalahdesuojaruotsissanorjassajaalankomaissasekaeuroopanihmisoikeustuomioistuimenratkaisukaytannossa.html>.

Oikeusministeriö (2001). Uuden perustuslain seurantaraportti I: Katsaus perustuslakiuudistuksen toimeenpanoon ajalta 1.3.2000-28.2.2001. 28.2.2001. Saatavissa 24.3.2013: <http://www.om.fi/1148038268117>

Paasikivi-seura (2008). Suomi ja Eurooppa 1958: Paasikivi-seuran ja Ulkoasiainministeriön seminaari: Suomi ja Länsi-Euroopan integraatio 1950-luvulla. Saatavissa 23.2.2013: <http://www.paasikivi-seura.fi/37>.

Pohjola Norden (2013). Ruotsin historiaa lyhyesti. Saatavissa 7.4.2013: http://www.pohjola-norden.fi/fi/tietoa_pohjoismaista/ruotsi/historiaa_lyhyesti/?id=188.

Saraviita Ilkka (2013). Asianajat ja perusoikeusjärjestelmä. Saatavissa 24.3.2013: <http://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&ved=0CD4QFjAA&url=http%3A%2F%2Fapumatti.helsinki.fi%2Fadmin%2Ffilecont>

rol%2Ffile_popup.php%3Fdownload%3D18393&ei=IWFPUYiYJuiQ4gT_64D
 QBg&usg=AFQjCNHhqIb-Nfm-tY6dRIKPno-9y_SZWA&sig2=mz_-aI-
 UP4rA0E5Ci9icDw&bvm=bv.44158598,d.bGE.

Saraviita Ilkka (1996). Perustuslaki 2000 -projekti – näkökohtia Suomen
 perustuslakien uudistamissuunnitelmasta. Lakimies 3/1996: 424–446.
 Saatavissa 24.3.2013:
<http://www.edilex.fi.proxy.tritonia.fi/lakikirjasto/2040.pdf>.

Suomen pysyvä edustusto Euroopan neuvostossa (2007). Euroopan neuvoston synty ja
 kehitys. Saatavissa 24.3.2013:
<http://www.finlandcoe.fr/public/default.aspx?nodeid=35773&contentlan=1>.

Sveriges Riksdag (2011). Grundlagarna. Saatavissa 21.4.2013:
<http://www.riksdagen.se/sv/Sa-funkar-riksdagen/Demokrati/Grundlagarna/>.

Tala, Olli (2004). Kunnian loukkaaminen joukkoviestinnässä: Vertaileva oikeustieteel-
 linen tutkielma Suomen ja Ruotsin oikeudesta. Saatavissa 9.4.2013:
<http://www.edilex.fi.proxy.tritonia.fi/lakikirjasto/2455.pdf>.

Ulkoasiainministeriö (2011). Euroopan neuvosto. Saatavissa 21.3.2013:
<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=42549&contentlan=1&culture=fi-FI>.

The Danish Institute for Human Rights (2013). The history of the European Council:
 History of the Council of Europe. Saatavissa 21.3.2013:
<http://www.humanrights.dk/human+rights/europe,+enlightenment+and+rights/the+european+council/the+history+of+the+european+council>.

Ulkoministeriö (2000). Suomi allekirjoittaa yleisen syrjintäkiellon sisältävän lisäpöytä-
 kirjan. Saatavissa 6.4.2013

<http://formin.finland.fi/public/Print.aspx?contentid=53528&nodeid=15630&culture=fi-FI&contentlan=1>.

Uusi Suomi (2009). Suomella karmea ihmisoikeustilasto – tuomioita enemmän kuin muilla Pohjoismailla yhteensä. Saatavissa 10.1.2013:

<http://www.uusisuomi.fi/kotimaa/58770-suomella-karmea-ihmisoikeustilasto-%E2%80%93-tuomioita-enemman-kuin-muilla-pohjoismailla-yhtee>.

Viljanen, Veli-Pekka (1996). Perusoikeusuudistus ja kansainväliset ihmisoikeussopimukset. Lakimies 5–6/1996: 788–815. Saatavissa 24.3.2013:
<http://www.edilex.fi.proxy.tritonia.fi/lakikirjasto/2065.pdf>.

VIRALLISLÄHTEET

PeVL 1/2010 vp. Valtioneuvoston selonteko Suomen ihmisoikeuspolitiikasta.

PeVM 25/1994. Perustuslakivaliokunnan mietintö n:o 25 hallituksen esityksestä perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta.

HE 309/1993. Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta.

OIKEUSTAPAUKSET

Euroopan ihmisoikeustuomioistuin

Golder v. Iso-Britannia 21.2.1975

Soering v. Iso-Britannia 7.7.1989

Cossey v. Iso-Britannia 27.9.1990

Modinos v. Kypros 22.4.1993

Jersild v. Tanska 23.9.1994

Nikula v. Suomi 21.3.2002

Von Hannover v. Saksa 24.6.2004

Karhuvaara & Iltalehti v. Suomi 16.11.2004

Selistö v. Suomi 16.11.2004

Goussev & Marenk v. Suomi 17.1.2006

Segerstedt-Wiberg & muut v. Ruotsi 6.6.2006

Soini & muut v. Suomi 17.1.2006

Juppala v. Suomi 2.12.2008

Khurshid Mustafa & Tarzibachi v. Ruotsi 16.12.2008

Flinkkilä & muut v. Suomi 6.4.2010

Iltalehti & Karhuvaara v. Suomi 6.4.2010

Jokitaipale & muut v. Suomi 6.4.2010

Soila v. Suomi 6.4.2010

Tuomela & muut v. Suomi 6.4.2010

Mariapori v. Suomi 6.7.2010

Suomi

KKO:2012:58

KKO:1997:81

HelHO:2009:1

Ruotsi

NJA 2006 s. 467

NJA 2005 s. 805

LIITE 1: Euroopan ihmisoikeussopimuksen rikkomisesta saadut tuomiot Pohjoismaissa.
(ECHR 2012: 6–7.)

